

~~Inc~~
~~84~~
84

100

Mathaeus Bonus

de Institurendo sapientia

et animus biferi III.

Bilouha 1493

Hain, 3677; Palledet 2781

HR 12.10.22.

Page 22.

D, 2, 16

73

Factura de 4 p. un. folhas.

ARGVMENTVM.

5

Rimus incipit liber: in quo describitur a /
 p mœnissimus disputationis locus: atq; con /
 fessus. Cōg., sūlatio reddita Virgini mul /
 siciis numeris. Quid Socrates. Quid Zeno atq; /
 Pythagoras de humana sapientia senserint. In /
 ducuntur pleriq; uere / et communi sententia sa /
 piētes. De Pauli apostoli / diuic; Hieronymi rap /
 tu permulta intercurrenter / et obiter. Triplex tā /
 dem sapientia astruitur: et quæ uere hominis sit /
 palam deniq; fit .

Oelici illo Augusti dñe: quo alma /
 dei mater / et intacti fulgoris fere /
 nissima Virgo humanis a rebus /
 sublata fuit in cælum: cum a no /
 bis mane exacta essent: quæ uirgi /
 ni honori / et congratulationi conuenerant mu /
 nusq; reliquum diuinum omne pie / atq; perbel /
 le tractatū: pransi et Concanonici fratres: in pra /
 ta coniūcta cœnobio ad umbram pleriq; latissi /
 mi mi Seuerine diuertimus: et qua cliuus in me /
 ridianum prospectat / opacas subter oliuas iucū /
 de confedimus: unde spectantibus hinc se aperit

uasta / et amœna planicies. inde se tollunt / par
te aliqua blāda / parte aliqu: uero perq̄ horrida
iuga supra Bænacum. Vbi fuere et in conspectu
amplæ / superbæq; urbis Pomeria. Mœnia. Tec
ra. Castella. Amphitheattu. infani quondam
operis monimētum: et indicium claritudine pri
sca urbis Veronæ profecto dignissimum. Præter
fluens cum murmure Athesis: et urbem interse
cans latissimo flexu (dixerim et amœno / ut in
uerbo cum Marone conueniam: qui Athesim in
quit propter amœnum) Quibus uariis / et speci
osissimis tractibus / atq; spectaculis quaq; diffu
sis hilarescere facile / pulcherrimeq; omniū ocu
li possent: quāq; Moles illa Theatri: quæ æterni
tatē quandā æmulatura uidebatur: magna nūc
parte diruta / et squalentissima tota / miseratio /
nem afferret oculis / et admoneret quantū labo
rent / nutentq; mortalia / ac nisi diuinum / quic
q̄ esse perpetuum. Eo igitur loci per dies octo
Virgini sacros / constituto / locatoq; confessu /
et delectis ad negociū horis inter nos multa (ut
uidebis) de sapientia disputata fuere: que totidē
ip̄e in libellos retuli / atq; digessi: tuæ charitati ac
uenerabili nomini Seuerine dicādos: qui studia
et lucubratiunculas meas nullo merito tanti: sed
zelo te nimio fallente fortasse / pergustati semp

atq; probasti. At quidem initium diēs primus ita
suscepit. Nam post pauca admodum uerba ui
cissim inter nos habita / de demulcendis auribus
cœptum est cogitari: ad quod titulare animos ex
adolescētiōribus uobis parūper effecit / libellū p/
ferēs musicū: quē leua tenebat: ea uenustate / pla
neq; et uerecundia: quæ decet adolescentē: qui p/
pe qui ingenua indole surgat / primaq; imbuat
sub p̄ceptore doctrina. Accūbebat quoq; her/
bido aggerulo p̄xime isti ad rē musicā admodū
aptus Valerius Facinus / filius quōdā meus atq;
discipulus: sed uirtute nūc ea p̄ditus / atq; doctri
na ut ille mihi iam plane sit nō modica in domi
no gloria / percolendusq; magnopere: qui ut iu
nior ille mollem / et clarissimā uocē promebat:
sic firmū pectus iste / et tonātissimū exagitabat .
Astrabāt mediæ uocis et suauissimi guturis inter
hos duos Nicolaus et Seraphin: q; materna car
mina simul / hymnosq; latissimos i Virginis lau
dē et plausum modulātes / ad lachrymas nos p̄/
pe mouerūt: quos exaudiētes seorsum qui interā
bulabāt Cæsus prior / et Albertus Auātius ad re /
sonum p̄perauere cōcētum (habuere. n. uiri illi
promptum ut ad cætera animum: ita quoq; idūl
gentissimas aures huiusmodi cantibus) quibus
aduenientibus cum cœpissēmus assurgere : non

passus Cælus: manu fecit humaniter ne quis as-
surgeret: sed salutari capite tantū: confederūt hæ-
rentes humeris alter procerō Amigdali trunco
omnibus præminentior. siniosa alter oliuæ .

IO. PHI
LIP.

Paulo uero post cū cantu uideremur expleti Io-
annes philippus germanus mihi dulcissimus cæte-
ris præter Cæsum / meq; seior (Illum .n. ætate
antecedo mensibus sex supratrîenium) qua solet
deuota / piaq; mête cætum interpellare hunc in
modū est orsus. Si oculorum auriumq; uolupta-
ti applausum uiri patres ē facis: animis: si lubet:
ēt blandiamur: qui aluntur sapientia et rerū ma-
ximarū pscrutatione / atq; noticia: quod Cæsus /
atq; ego cū pbaremus iprinis: cæteri omnes ex
uultu uisi sunt expectisse. Vide ipse Age inquā o-
frater quid habes in prōpti: quod in mediū pro-
feras? Ille uero multa inquit de assumpta Virgi-
ne: quæ in disputatōnē uenire pcomode uidebā-
tur: hesterno sub uesperis mecū fueram cōmenta-
tus: quæ in psalmodia antelucana iterlectus Hie-
ronymus / et super prædico die magnus noster
Aurelius enodarūt placide ac scite adeo mihi: ut
nihil iā plane in iis cōratimis supsit: quod et uo-
bis ferme singulis puto contingere: qui lectiones
huiusmodi istas nō segnis / atq; ego pcepistis / te

MA T
THAE
VS.

IO. PH.

centesq; tenetis. Quam quidē ob rē: q̄q̄ nihil ha
 beo: unde conflare possit / deduciq; collatio: iter
 ceteros tamen in doctior cœpi: ut inde martē accē
 derē. Qui cū animaduertā iam se corrugare ple/
 rosq; / cogitabunq; / q; contrahere: ex omnibus
 in Andrea Moran dū me conuertā. uirū sane acu
 tū natura / et litterarū p̄terea sacrarū / et huma /
 narū doctrina ornatū: atq; ēt circi cōgressum de
 tractare nō solitum. (Erat uero ille ex atate ī cō
 sessu quintus / et uere qualis a fratre memoratus
 acer / et de multis in differendo p̄missimus)
 Qua de re in eo intenti omnes expetere uisi su /
 mus: ut pro tempore aliquid induceret: qui obse
 quēs: ut facili / et suauis semp est animo. Quoniā
 dixisti Philippe inquit tractus ut soles: nobilira /
 te animi tui / dandū esse aliquid animis: qui sola
 aluntur sapientia: atq; doctrina: quaro / quando
 impræmeditato mihi maius / aut melius nihil oc
 currit: quænam tua ista sapientia est: quæ alit ani
 mos / de qua disputare digna fortasse res erit: ac
 certe pulcherrima / Ad quē germauus. Hæc una
 uirtus Andrea mihi plane esse uidetur: quæ red /
 dit hominē quantū ei fas ē / deo fere simillimū :
 solo in homine / atq; angelo cadens: qua homo
 cæteris animantibus præstat : quam ēt diuinarū

ANDR.

IO. PH.

ANDR.

humanarūq; rerū notionen esse definiunt: cuius nomen ut speciosū: ita res ipsa: cū fructifera: tū salutaris. At uero Morādus nihil ultra passus audire: sed manū caputq; agēs intētius: q; morus est sibi innatus: recre tu pate dixisti ait sapientiā ab eruditis ita definitatq; nobilitari: ut diuinā humanarūq; rerū conster uotione: sitq; iucundissima ac salutifera: cui assertioni antehac ego quoq; sine cauillatione plene cōsensu quoniā ita simul et philosophi et uulgus proquerētur: Sed nūc altius rem istā rimant: turbatio mentē inces sit uirtutē hāc tantā ullus ne unq; sit affecutus: quod siue dicatur: siue minime: utrinq; uel calūniā uel obscuritatē responsio sit habitura. Quare: si tu affirmaueris: ego negabo: et (ut puto) facilius. Cur re Andrea hic scrupulus uexet: nō satis perspicio retulit frater. Nō multos legis publicis uocibus decantatos sapientes uereq; habitos: quibus indigenis suisq; cōiuiuis: uariæ graciæ urbes nihil habēt insignius: Thaletē inq;. Pittacū. Biantē. Solonē. Cleobolū. Periandru. Chilonem: et his additum Apollinis oraculo Socratē? Qualis et in tota iudæa appellatus ē Solomon? et a nostris nostro hoc tēpore quisquis ita iuste: impollute. scite. appositeq; in omni se ostētat: ha

vii. sapien
tes.

Socrates.
Solomon

betq; negotio/atq; officio:ut quantum omniū
humana uis potest in nullo deprehendatur erra
re/Quis uero:nisi excors:huiusmodi insignes ali
quos non sapientes audacter/prompteq; iam di
xerit? Neminē nos diciturū asseuerabo tū inquit
Andreas:si talem quēpiam usq; mihi es correctu
rus:uerum enim uero diuinarū humanarūq; rei
rum cognitionem:et ipsarum habitū expressisti
Sapiētē tueri. At uero tu Philippe:qui supra ter
tium/et sexagesimum uixisti annū:quē ex omni
bus:quos agnouisti:aut etiā dilexisti unq; dabis
mihi unū/excepto Iesu xpo domino/certo uero
que deo:qui diuinarū humanarūq; rerum noti
tiam funditus capiat/aut capturus putetur in oē
posterum tempus:nisi rursus oriatur mundo no
ua aliqua soboles sanctior omni ariquitate atq;
diuiniō:quæ si expectāda sit:prudentiæ non exi
gux tuæ Philippe esto iudicium. Et enim uiden
dum est quos et uulgus/et philosophi opinantur/
et p̄dicant ut dixisti sapientes:q̄ docte/et quali
adbibita ratione eos ipsos sic astruunt. Nā de re
diuina si contēdamus:quante porro temeritatis
est:dei arcana:quæ æterna. quæ infinita. quæ et
ab his sensibus:per quos intelligimus/atq; digno
scimus abstracta/alienaq; sunt:hōinē putare/aus

ANDR.

assequi posse . aut tenere , aut quouis modo per-
tingere ? Si et de humanarum rerum cognitione ha-
benda est contentio est : per quas naturalium causas /
et rationes puto accipiendas : Ex res pfecto omnes
et si conferri cum dignitate hominis nequeunt : quia
homo superior illis est / proximam diuinitati in do-
lem / naturamque sortitus / et earum dominator con-
ditus : eas tamen ipsas nondum comprehensas ad me-
dulasque libatas ab humano uidemus ingenio .
Ab his igitur septem : qui Cyri temporibus florue-
runt : nihil porro habes o Philippe praeter quaedam
sententias / argutas / ad utilitatem humanae uitae
inuentas / et breuiter dictas . Quare non paruo de
inde spatio temporis iteriecto / magnae prudentiae exi-
stimationisque philosophus Socrates / et eum secuti
Academici ueteres : de iis posse nedicare sibi sci-
entiam desperantes : praestare conserunt partem eam
philosophiae : quae morum esset : quam quae naturae con-
sectari . Neque erubuit ex conscientia Socrates : ne
aut rursus falleretur / aut improbe falleret : fate-
ri de se illud ingenue : quod ad omnium postea ora
pualit Hoc tantum scio : quod nihil scio : sequitur totum / post
habita / exhibitaque naturali doctrina omni / uitae
deuouere morali : quam primus : ut dicto Ciceronis
blandissimo utar : e caelo deuocauit ad homines .

Socrates

de fortitudine quotidie. de prudentia. de iustitia .
 deq; aliis uirtutibus differens: quæ sola hominū
 bona appellabat. Sic et Zenonē fecisse patet cō
 stantissimū pfecto uirū / ac solēni doctrina / et lau
 de philosophū: et q̄ illo omnē turbā Stoicorū :
 quorū ille exitit princeps. Ita quoq; anteq̄ philoso
 phiæ nomen teneremus et Pythagoras sensit / et
 tradidit: qui hos antecessit ætate. Siquidē cum ad
 eius tēpora usq; / qui se se doctrinæ / bonisq; arti
bus totos dedidissent: sapientes uocarentur: q̄uis
plus quidē sapere putaret Pythagoras: q̄ illi pri
ores: offensus tamen falso / et arroganti sapientis
nomine: q̄ certe putaret neminem esse sapientē:
 cum quæ nā esset eius professio quæ sitis fuisset :
 se esse philosophum quærenti respondit. Quod
 qui quæsiuit ē admiratus / ut citra priorem iactā
 tiam se Pythagoras non Sophon / hoc est sapiē
 tem / sed philosophum mallet appellari. Nā phi
 losophus inquisitor et amator sapientia est : ac
 philosophia p̄prietatq; latine amor / et expetitio
 sapiētiæ nō sapiētia dicitur: quæ appellatio: quo
 niam quidē uera: incrementū abinde magnū / et
 gloriosum tenuit semp / atq; seruauit. Hæc itaq;
 pars: quæ ad res humanas / et phisicas p̄tinēt si ha
 beri exacte ab hoīe neq;: ut t̄atorū philosopho /

Zeno:

Pythago
ras.

Nota .

rum defendit auctoritas: q̄to potro eam minus:
quæ diuina ē: homo assequi poterit: ab huma/
nis distantem sensibus/infinita proportiōe/inter/
minataq; mensura? In tā apetta igitur ueritate
(uelim/nolim) flecti ad eos cogpr: qui ab homi/
ne non sapiētiā modo: sed humanam etiā sciē/
tiam sustulerunt omnem. Neq; sane puto aliter
abs te posse existimari his auditis: res ipsa Philip/
pe. Cui rursus ille morande te quæso inquit:
Quæ ars ulla/quæ ue exercitatio est: quæ nō sciē/
tia constet? Nā bonas ut artes prætereā: aruorū
cultum. militiam. fabrefactiuā. lanariam. coriari/
am. tonsoriā. cæteraq; ad uitæ necessitatē et com/
modum quæsitæ/atq; inuēta nemo iam tractat:
nisi ea sciat et calleat. Neq; eorum peritiā arroga
re ullus sibi p̄sumit: qui non ante didicerit. unde *callos.*
illud ē uerum! Quod medicorum est/promittunt
medici/tractāt fabrilia fabri: et Nauita de uētis:
de tauris narrat arator. Quod nita cum sit: de his
singulis ergo scientia. Cerritudinem p̄tereā/ac re/
rum multarum ueritatem usus/exp̄ientiæq; adin/
uenit: quod negabit nisi delirus. Etenim aquam
humidā/frigidāq;. Ignem contra calidū simul et
siccū. Solis lunæq; defectus et motus/ac nimbo/
rum et tempestatum signa|non a phisicis modo/
astronomisq;: sed ab agricolis etiā/nautis quoq;

Io. HP.

collecta sunt: multa q; id genus: quæ nisi sciant:
 utiq; sit peundū. An tu ita anguste qdē sciam fi
 nis: ut nō iā ultro cōcedas: q; hæc pite apprimeq;
 callentēē sciētes: et q; cū his, diuinū quippiā ple
 ne/alteq; deprehēderint: ut esse deū: a quo opri
 mo/atq; benefico/ quicquid ē effluat/ et sine quo
 esse nihil possit oīo: et qui eū ita agnitū/atq; del
 prehēſū fide ac pietate/ qua maiore possūt excol
 lāt: nō hos quoq; sapiētes asseueres? Quāto ma
 gis qui religiosius/atq; cōstantius eū uenerant/ sē
 per/ et sitiūt/ illud dauiticū intra se gementes ma
 gnope ac suspirātes Quēadmodū desyderat cer
uus ad fōtes aquarū: ita desyderat aīa mea ad te
 deus. Sitiuit aīa mea ad deū: fōtē niuū q̄do uel
 niā/ et appēbo āte faciē dei? Qui parētib; simul/
 patria/ req; oī dimissa/ atq; posthabita/ sobrii. calī
bes. solitarii. clausi. et rāq; cæteris emortui curis/
atq; negotiis, se deo totos addixere? q; si nō quo
 que oēs istos cæternati i sapiētū catalogū admise
 rimus: obscurabūt ramen adeo rari illi: q; in oī ui
 tæ pte/ admirabiles extitere? et quorum mors fuit
 gloriosa miraculis: ut ab sapiæ limine penitus ex
 plodāt? Habuimus ex maphea tua familia cælse:
 quē tu/ et Matthæus germāus hic meus egoq; ui
 dimus: Paulum patrem: cuius recordatōe/ et no
 mine semper ornabimur / dum uiuet stabitque/

Calleo

David.

Nota pau
lū Maphe
um.

Religio: quē quidē ego ferme ambigo inter cele-
stes nē spiritus / an inter mortales æquius collocē:
nēdū sapientē appellē: cui nēpe uero quid laudis
unq̄: quid integritatis: qd honestatis: qd uirtutū
ceterarū / et sanctimonix defuit: quo minus in sa-
pientum numero reponi debeat? Nam per omēs
gradus eximix sanctitatis ip̄imis ire a tenetis cœ-
pit / charitate ī deum / atq; homines ardens. hu-
millimus non foris modo / sed re ipsa magis in-
terius . impolluto affatim corpore : quin quoq;
et uirgo: ut a plurimis creditum est: qui et legere
quotidie. et orare. et flere nō destitit. docere quo-
q; et predicare: cū locus exegisset: assiduus et fu-
it. Quot in consulendo nemo prudentior: atq; fi-
delior. In exhortando efficacior. in consolando
suauior. in commonendo benignior. in differen-
do clarior et admirabilior: cuius sciētia / atq; doc-
trina infusa magis: q̄ quæ sita / partaq; omnibus
uideretur. Illi acceptissimus extitit suus æqualis /
et eiusdem nominis Paulus ille Pergulanus: qui
Venetis insigni laude philosophiam / theologi-
amq; publico gymnasio tradebat. Ad eum uir il-
le doctissimus / et ea tempestate illis in litteris pri-
ceps in nostrum sæpe charitatis cœnobium diuer-
tebat. Subtilissimis simul illi de rebus cōferebāt:

*copiose & libun-
dantes.*

virg. mas.

iis scilicet: quas præsertim circa diuinam naturã
 theologi sudantes solēt inuestigare. notionēs di
 co. processiones. attributa. operatōnes interiores
 dei / ac exteriores: et id genus grauiat atq; nõ do
 fa: de quibus obscuritatibus cum loquuntur cæ /
 teri: uix aliud: q̄ terminos colligis. Sed ea ista
 quoties nosser hic Paulus suscepisset: nõ de scho
 la Scoti / aut Aquinatis eius sermo pendere Per
 gulari uidebatur: sed illum referre uisa / modo
 q; in terras ad nos descendisse a cœlestibus / ma /
 gnitudineq; diuina dicebat: quæ sæpe cū lachry
 mis oculisq; supinis prosequēbat̄ factus: et ad gu
 strum rei diuinæ mollissimus ille. Quos uero sen
 sus de prophetis: quam et dulcedinem de nume /
 ris David erueret mirabile creditu. Hunc pariter
 eloquio priuato / fandiq; lepore / siue grammati
 ce / siue materne loqueretur nemo superabat.
 Qui et q̄ plurimas reliq; epistolas: partim graues
 partim familiares: ut res tempusq; poposcerat:
 quas hinc / atq; inde disperfas in corpus unū reuo
 cauit: perq; libros discreuit discipulorum primus
 et eiusdem sanguinis Timotheus: i quibus hoc
 maxime uno precellit omnes: quod nemo ex ani
 mo magis quæ optauit uisus est dicere: quas si ei
 curæ fuisset posteritati mandare: terxissetq; / et

modosa

Materne.

Nora
Cambiu
Bossum.

leuigasset: ut facile poterat: nihil haberemus cum eloquentia sanctius: atque suauius: Quod non fecit ex conscientia modestia puto. Nam tam exactam et multi temporis humillimus ille neglexit diligentiam. Videntur enim magis excussae aliqua repete de pharetra: aut manu pleniore quidem elapsae: quam rhetorica ulla studiosius opera expolita et laborata: quod si quando faciendum putauit: examissum effecit. De Cabbio Bossio quoque nostro quanta pie et maxime Iesu se mihi offerunt: quae uobis uti mihi nota praetereo: clato quae tuo Matthaei frater epitaphio sunt celebrata: quod in eius obitu sancto ad Seuerinum scripsisti: quod se ingessit mihi nuper ueluti sponte: cum epistolas legerem tuas: in quo sane (ex fide loquor) perlegendo a lachrymis temperare mihi uix potui: admirabilium huius uiri uirtutum dulcedine delinitus et motus. Multos his duobus quos retuli Paulo et Cabbio proximos per omne praeteritum tempus conspeximus: et nunc quoque tenere pleurosque diuinae beneficentiae donorum miserationeque laetamur: quos proleque singulatim omnes: ut impertinentis negotii: sic et iactantioris leuitatis forsitan uideret. Satis fuerit mihi Andrea hos tibi potrexisse nostros homines: meo semper iudicio: et communi (ut arbitror) opinione sapientes. Quod si sapientia: ut enixius contedisti: nulla adhuc tibi uideat: aut er

si eā existere pōtas: sed tanq̄ exulantē a re huma
na / uel penētralibus abditis occulto in se ipsa re
gnātem nulli concedis: iugum bona cum uenia
tecum Morāde tanq̄ cum infideli non duco :
qui in humanis & diuinisq̄ litteris et sapienti /
am : et praditos sapientia tam saepe nominari at
tolliq; conspicio. Extāt libri Solomonis: qui sub
sapientix nomine in ecclesia ideo sancta catholi
cāq; legūtur: q̄ in iis æque suscipitur aliud nihil
atq; tractatur: q̄ de doctrinæ / et sapientix laude /
proq; uiribus omnes ad eas capeffēdas certatim
inuitantur. Horum pulcherrimus unus Prouer /
bia sunt: ubi illud audis et legis. Nonquid nō sa
pientia clamat et prudentia dat uocem suam :
Nam in summis uerticibus super uiam in medi /
is semitis stans iuxta portas ciuitatis. in ipsis fori
bus loquitur dicēs Ad uos o uiri clamitro: et uox
mea ad filios hominū. Accipite disciplinā et nō
pecuniam. doctrinam magis: q̄ aurū eligite. Me
litor est enim sapientia cūctis opibus. et omne de
syderabile ei non potest comparari . Habetur et
uolumen illud: quod alio nullo: q̄ sapientix titu
lo prenotatur: quod Philoni hebræi attribuunt.
Et ecclesiasticus: qui a Iesu Sirach æditus est : in
quibus quoquo te uertis: nihil magis : q̄ discipli
nam: q̄ peritiā: q̄ et sapientiam colligis . At ue

Nota .

ro in prophetarum oraculis / psalmorumq; carmi-
nibus quid passim aliud / nisi doctrina tibi occur-
rit / et sapientia loquitur / Sed quid deniq; clari-
us: q̄ quod de se proficitur Apostolus Sapientiā
loquimur inter perfectos. Nemo non sapiens lo-
qui sapientiam potest: q; si Paulus loquitur: Ec-
ce tibi iam unum: quem extitisse sapientē neque
as inficiari: alioquin mentitus uideatur: si se lo-
qui sapientiam inter perfectos non ueraciter di-
cat: quod de Paulo sentire ita ego possum: ut de
ipso deo quidem horridum scelus. Tum Morā
das ita sane nihil est: quod minus ego etiam pos-
sim: q̄ in sententiā quauis de re non transire /
currereq; cum Paulo. et tecum Philippe quoq;
quādiu quoties cū Paulo curris: sed uide a Pau-
lo longe non absis: cum te ei proxime putas. Sc̄p̄
illud ipse cōtendā: quod iam asseueraui / argu-
mentisq; fulciui. Si uera / et infracta est sapiētiae
definitio: sapientem esse ineminem excepto quē
prælibauimus: præstantissimo quidē deo / et eius
unigenito Christo: Quoniam uero ad Paulum
tu Philippe me rapis: quo nemo fere diuinior /
deiq; plenior: puto / doq; tibi quatenus ita diui-
nus ille fuit / et dei plenus eum certe fuisse tū sa-
pientem: qualis uero citra hoc fuerit sapiens nec

ANDR.

ne: hæsitō equidem: quam hæsitatiōnem ex ipsi
 us auspicio raptu. Aduerte hic Philippe te quæ
 so. Scio hominē inquit nescio in corpore/ an exi
 tra corpus: deus scit. huiusmodi raptum usq; ad
 tertium cælum: inq; et paradisum/ et arcana con
 spicatum: quæ non licet homini loqui. Hic oro
 te iterum Paulum intente parumper observa. –
 Quædam se scire liquido profiterur se fuisse ral
 prum uidelicet: et locum quoq;: quod est tertiū
 cælum/ et Paradisus. et hætenus hæc pace tua/ pa
 ter ad solidam sapientiam (quod docebo) non p/
 tinent. Quædam pariter se fugere contestat ap/te:
 ut quæ inspexit arcana: de quibus loquēdi cō
 pos minime manserit. Sic incertum se quoq; de
 modo uidendi nescientē/ ea ne intuitus in corpo
 re/ an extra corpus fuerit: sed detm scire. q; si pri
 ma gloria doctorem / et orbis terræ magistrū ad
 tertium usq; cælum ita ineffabiliter raptū: et cui
 nouissime post omnes discipulos dominus in ter
 ris uidendum manifeste se dedit: ignorare uide/
 mus diuina: quæ uiderat. et sapientia: ut ipse di/
 xisti: diuinorum est notio: si non definitionē in/
 firmas/ et uiolas: qua ratione plene sapientē Apo/
 stolum astruēs: quibus ue coloribus finges/ q; si
 non uirum ita diuinum/ ceterorūq; institutorem.

B. i

IO. PHI.

Nota .

ANDR.

ralem habeas: qualis requiritur ad diuinarū rerū
sapiētiam: quos amabo monstrabis alios digito:
a quibus percepta diuina sint: quorū agnitione
oportet (ut diximus (præditum esse: qui euadat
ad cognomen / et fastigiū sapientis? nostros ne
forsitan: quos cōmemorasti: Paulum / et Cambi
um: aut huiusmodi ullos? Ad hæc frater leuiter
subridens te quæso inquit Andrea/ ne ultra: etiā
si ioceris: sapiētiam polluas: sed progressum detor/
que parūper a semita: et quæ de raptu Pauli cō/
mode enarrari queunt: me per deū prætereas. Ap
petibiliores saepe sunt epula: quæ paratæ: conqui
sitæq; non fuerant: sed mēsa ex insperato feruntur:
tur: q̄ quæ ingenti cura et ambitione struuntur:
et ut plerunq; quæ peregrino ex solo carpuntur:
gratiora sunt poma: ita in differendo ē concina
opportunaq; uarietas lepidiorē uim. habet et cō
dimētū. Qd̄ si intercurrentem rē istā clare diges
feris: reor nec tunc fore difficile enucleare quod
quærimus: rē uero ip̄am ex se nec indecorā / nec
leuem. Ip̄e uero dū dixeris / cupidissimē ego tibi
studebo / sermonemq; / ueluti historiā / tuū sine
interpellatione: ut modo feci: sic semper accipiā.
Tum Morandus / quoniam de Paulo inquit / et

audire et loqui / cum occasio incidit: tam auide
 equidem / iucundeq; soleo: q̄ Paulus / cum doc
 trina / tum meritis est omnibus in ecclesia clari
 or: nō recufarē hoc munus in pulcherrimo hoc :
 quod nacti ocio sumus: si præter me alius nō isto
 præto recumberet et doctior / et lōge præstātor.
 Sed neq; nelim efurius ita uideri / ut omnia tuo
 rem solus: atq; liguriam. Quare hanc ego ueniā
 deprecor ut cum dixerim ipse iam satis: assurgat
 alius. Quod ex ætate atq; peritia Alberto conue
 nire meo plane iudicio æquissime puto: Qui et i
 Paulo quicq̄ noluit præterire iam dudum: quod
 sibi familiare nō fecerit / ac prope uernaculū: ut
 quoquo in sermone Paulus illi sit p̄sentissimus:
 cæterisq; prælatus. Quare prebe te nobis Alber
 te. Sic itaq; hortante Andrea ac suadente: mox
 uniuersi: ut diceret: sunt illum aggressi: qui hila
 riter obsequens / ita cœpit. Mihi exoret Aposto
 lus: ut quantum auidi estis: tantū mihi quidē di
 cere liceat Patres. Subinde nō satis mihi fuit in
 quit cogitatione interdū / animoq; uersare qua
 isto suo de raptu ab humanisq; secessu scri
 bit Apostolus: nisi et quæsterim: quæ subtilius
 Theologi et ecclesiastici iterp̄tes digna cognitu

ALBE .

narrant .Sed imprimis reor nobis exquirendum
quid intelligi uolumus / raptum cum dicimus:
Quæ uis nominis sit .quæ descriptio: in quo uir
detur: uel Paulus ipse titubasse: qui se cum raptū
affirmer indubie: de modo subinferat nescio in
corpore: an extra corpus .deus scit . Quod nihil
absimile euenisse compertum est cæteris : qui rapti
fuerunt: nostro Hieronymo maxime: cuius in li-
bello de modo uiuendi deo ad Eustochium et so-
rores a se composito ad linguam ista sunt uerba:
quæ puto (si uos non piget) memoriter me posse
referre: quod facturus latior sum: cum ecce uos
uideam citato Hieronymo p̄p̄nsiorē mihi ope-
ram dare . Nam ut in insipientiam loquar uir inquit il-
le sanctissimus ego homunculus sic abiectus / sic
uilis in domo domini adhuc uiuēs in corpore an-
gelorum choris sæpe interfui de corporeis per eb-
domodas nihil sentiens . Sed diuinæ uisionis inui-
tu post multorum forte dierum spacia p̄scius fu-
tutorum corpori redditus flebam . Quid ibi ma-
nens felicitatis habebam . quid in enarrabilis de-
lectationis sentiebā: testis est Trinitas ipsa: quam
cernebam nescio quo intuitu . Testes sūt ipsi bea-
ti Spiritus : qui aderant: Testis est et conscientia
mea quia tantis bonis ipse fruebar: quor / et qua

Nota de
Hierony-
mo.

lia nescit proferre mollicies corporis mei. Refri-
 cate animo singula uerba : q̄ optime deus ē om-
 nino Hieronymus Paulo simillimus . Sed nostrā
 ad rē reuertamur : Definiti raptus meminisse mi-
 hi uideor : si non r̄e recodatio fallit : qui ad hoc
 meditato non ueni : ut sit abstractio quādā ani-
 mi / atq; alleuatio per superiorē quidem uirtutē
 ad beatitatem eam delibandam : quæ eius : qui al-
 leuatur : et rapitur : facultatem excedit penitus / at-
 que naturam : cum abstractione interim a sensu
 bus corporis . Solui igitur iac separari intentione
 mirabili animam oportet a corpore : ut raptus ue-
 re possit / ac solide dici . Quæ abstractio dum fit :
 neq; eam satis abstractus comprehendit : adeo
 succumbit superiore sub ea uirtute natura : a qua
 tantus hic motus efficitur . Neq; tamen ab ani-
 ma usq; adeo corpus deserui dixerim : ut exemptū
 stirpitus uita / formaq; intereat . Sed tanta est uis
 coniunctionis animi cum re diuina : et illius per-
 spectæ cum gloria : ac tantus simul in rem amatā
 amoris æctus : ut magis quidem ubi arripitur : et
 sublimis tollitur ita affectus animus uigeat : q̄
 ubi uiuificat . Intentioni enim atque amoris uni-
 uersa concedunt : estque talis quisq; qualia del-

Raptus
quid.

Nota.

Nota.

No .

Cælum,
Paradisus

Quid sit
tertiū cælū

perit. Dum itaque eum in modum raptus supra se fertur: fit repēte ea per momenta beatus: cui maxime rei clara / et plurima testimonia in prophetis / et psalmis sacrae litterae ferunt: quae praetermitto: ne longius discedamus a Paulo. Quid porro tertium iam sit cælum. Quid paradifus: quem nominat: cur postremo de inspectione loqui nequiverit quā breuiter possumus potius indagemur: quae sane cura uti Philippe tibi: qui hoc differendum putasti: atque rogasti: ita nobis reliquis non erit intempestiva / aut iniucunda fortasse: si satis eam ego expedire poterō. Per multa namque ab ueribus conquisita / enarrataque sunt de tertio huiusmodi cælo: sed ea liquidius / et copiosius expliata ab recentibus theologis nostris / ab Aquinate praesertim / uiro ut gloria sanctitatis: ita solida / uariisque doctrina insigni atque mirabili. De tertio itaque cælo hi ferme omnes cōsentiant: ut sermo: qui de illo suscipit: partiri trifariā / distinguere cōueniat: atque ita imprimis: ut aliquis uere locus corporeus / solidus / atque tractabilis sit: id est cælū illud sup̄mū / oīum uastissimū / cōtinētissimū / lucentissimūque: quod empyreum / hoc est igneum uocant: in quo cunc

torum calitum domicilium est/et quæ fœlicium
 nunc animos demigrantes a corpore sublimis ex
 cipit Regia : quod tertium idcirco ab Apostolo
 est nuncupatum : quoniam eorum quidem pro
 portione / atq; distantia : qui infimi cali/medii /
 que subiiciuntur: situ/atque natura sit ipsum su
 premum . Nam horum infimum ē: quod subter
 lunarem orbem continet elementa: in quo: cum
 cæterarum rerum : tum hominum / atq; bruto
 rû generatiões / et corruptiones / iugesq; qualita
 tum omniũ uicissitudines / et uarietates fieri cõ
 spicimus. Secundũ autẽ spera illa omnes. quæ a
 lunari globo usque ad empyreum pertinēt. Ter
 tiũ uero ipsum empyreum / ut diximus / atq; sup
 rimum . Verum ut theologorũ: quos citauimus:
 uerbis proximius utar : empyreum sane respectu
 cali aerei / cali q; siderei / aut equidem potius cõ
 patiõẽ cali stellati: cali q; aquei / aut uero cristal
 lini tertiũ obrinet gradũ. Atq; hæc ð cælo locali.
 Alio uero sètu tertiũ hoc calũ accipi uolũt ex re
 rû cognoscibiliũ serie: quæ plane huiusmõĩ ē / ut
 primũ / atq; infimũ / cælestiũ corporũ: et quæ in
 iis est uisibilis machinæ omnis cognitio esse di
 caẽ. Secundũ spirituaõis naturæ : idest angelorũ

Primũ cæ
 lũ locale.

Secundũ.
 Tertium.

Alius sen
 sus.

Alius, ite/
rum

plena comprehensio. Tertium immensi gloriosi
que dei in maiestate ineffabili sua clarissimus
felicissimusque contuitus. Gradus tris præterea
addunt: quibus dei mirifica Beatitudo cognosci
tur. Quorum primum ad minorem supernarum
intelligentiarum Hierarchiam pertinere uolue
runt: quasi in gradu primo isto locentur: qui tan
tum deo fruuntur: quantum primum angelorum
fruitur agmen. Secundum æque gradum ad hie
rarchiam mediam referentes: atque hos gemi
nos Paulum gradus excessisse: et ad supremum
ipsam: quod cælum tertium intelligatur: subli
mius euasisse: adeo ut in perspiciendi gloriæ ma
gnitudinis Dei Tronorum, Cherubin, Seraphin
que: qui plenius re diuina beantur per similes fa
ctus sit ordini. Inquam tantæ felicitatis arcem
admissus: et beatitudine ultima it affectus se
quoque in paradysum raptum per gatastruere: ut
per Paradysum ineffabilis delectationis dulcedi
nem: qua carere potest nullo equidem modo: q
deo coniungitur: euidentissime profecto suade
at. Nam paradysum hortum pomiferum: uel po
metum consutum interpretari solemus: quo be
ne culto: atque uernante nihil aspici solet specie

Nota de
Paradiso

iucundius / usq; uberius . Effecit hæc itaq; tanta uoluptatis / gaudiorūq; complexio : ut paradysum tertio celo coniunxerit . His ita delibatis superest ut differamus eum reddito iterum deorsum in terras de caelestibus : quæ inspexerat : fieri Apostolo nullo modo licuerit : quæ pars quemadmodum cætera etiam doctissimorum nostrorum , hominum studium meruit / ac diligentiam . Quam obrem animaduertendam imprimis nobis illud est humanis sensibus / omniq; naturæ presentē Dei maiestatem et gloriam / dum manet in corpore / inspectare esse omnino negatum : quoniam inter alterutrum deum scilicet et creaturam in demensa utiq; / et incoibilis est interiecta distantia . Tollatur ergo extra se / et a te omni penitus abducatur humana necesse est : qui uisurus ullo modo sit deum . Quare ad tantam qui uisionē excedit : non in se quidem id habet unde deum inspiciat : sed diuino illi prælucente lumine fungitur : quod sane dum facit : eius specie / gloriaq; perenni efficitur exacte beatus a deo nequit ab inspectione illius maiestatis æternæ beatitudo diuelli / neq; uicissim a beatitudine / diuina coniectio . Dum itaq; sumus in corpore : ita corporati

Nota.

Modus inspiciendi Dei.

ita impediti. ita graui semper offusi caligie peregrinamur a domino / ut inquit apostolus. Vnde et illud ad Moysen diuini oris oraculum Non me uidebit homo / et uiuet: et illud in euangelio apud Ioannem Deum nemo uidit unquam. unigenitus autem dei filius: qui est in sinu patris: ipse enarrauit. Non humanæ igitur naturæ: ut diximus: ista res est: sed gratiæ. non huius sæculi: sed futuri. non mortalitatis: sed perennitatis in iis dico. quos prælegit sibi sanctos et immaculatos ante sæcula constituta architectus ipse / et mundi rector / et princeps gloriæ deus. Similitudinē de his sumere a senioribus uobis mihi concedite: quæ hebescente grauius uisu adminicula uitrea aut crystallina oculis adhiberis: quæ quâdiu admota sunt oculis uisionem / amota uero cæcitiæ faciunt. Similiter dici de iis equidem potest: qui nauis feruntur quo nullus est terrestris accessus: et ad funem portus latissimorum fluminum trahunt: cæterisque itidem multis: quæ negata profus sunt homini: nisi externis quatenus subnitiur auxiliis: unde quantum ipse reor illud est dictum in psalmis in lumine tuo uidebimus lumen. Noxque sicut dies illuminabitur / et sicut tenebræ

Nota.

Similitudines aptæ.

Nota.

brae eius: ita et lumen eius. Dum itaque has luteas domos habitamus inferius: mediaque tanquam sub nocte uitam agimus in obscuris ceu uiatores per agramus incognita. In patriam uero: municipium que caeleste: unde decerpti sumus: translati: ciues que sanctorum / ac domestici dei effecti: aeterna tunc illa serenitate lustrabimur: et comprehensores erimus ueritatis: neque specillis illis: ut antediximus: adiunctis: sed per nos ipsos rem in se ipsa diuinam sicuti est conspiciamus. Quam obrem noster iam Paulus impertita ei huiusmodi luce dum fuit in raptu / diuinam quidem maiestatem et inscrutabilia illa arcana caelestia tanquam collucentibus illi quibusdam undique facibus perspexit. collibauit. ac tenuit: cui corpori reddito tanti luminis faces protinus extinctae fuerunt: et quae uiderat / funditus ita deleta: ut et noscendi / et de his fieri dum uitam traxit inter humana: impos semper extiterit. Quae res sane: ut clarius atque tenacius animis haereat: fabulabor pariter medio ueluti circum harena uel spectantibus: non lasciuere ut Apuleius in Asino: sed candidere: ut castis auribus uestris par sane est. Dicitur in Circum uel equus / uel Camellus uel

Nota.

Nota.

Similitudo.

elephantus. Deus autem: cui nihil est factu non facile: horum unum mutet in hominem. aut cōtra homo ipse: ut Nabucdonosor quondam uertatur in bouem. aut Atheon ut olim puer fabulose legebam in ceruum. inque suum patronem Pythagoras. de quibus tamen fabellis non sit ulterius inanis cunctatio. Sed qui a deo factus est in hominem sit elephantus: Potro cum naturā et dignitatem humanam acceperit: tum usu rationis fruetur: tum et loquetur quidem: et ratio cinabitur: et discurret. et componet. ac diuidet. Quin et presentia admirabitur. futura præcogitabit. præterita seruabit: et quod est dignius: creatorem etiam deum agnoscet. coet. atque uerebitur. demumque ea plura: quæ communia cuique sunt: qui uerus sit homo complebit. Postea uero quæ in his: quæ memorauī: tempus aliquod munere perfunctus erit humano qui et mutare et subiicere sibi omnia potest deus hunc ipsum rursus in elephanti speciem / naturamque reponat. Redditum ne ita sibi hoc mutum comminisci / aut eloqui de humanis: in quibus fuerat: poterit? Nihil per omnium fidem minus omnino. Conclufa igitur / et absoluta: ut mihi uidet:

omnis est ratio: ut patefacere Paulus arcana caelestia in carne non potuit: quæ per mutuatam illi gloriæ lucem spiritu animoque perceperat: lucē in quā non quæ perennis esset: atque perfecta: et quali beatissimæ in cælo animæ exuta corporibus sine intermora fruuntur: sed non nisi manentem eo pro tempore: quo exarmatus quodammodo fuit a corpore. Quare si hæc enarrata de raptu Pauli sunt hactenus satis: cursum ad sapientiam delinuo: uelamque flectamus: et nun Paulus: et qui eius sunt similes: doctrinæ plenissimi: et uirtute / sanctitateque præclari habendi sint sapientes: nec ne quæpiam uestrum edoceat: et id quidem tam hilariter: quæ et ego prompte imperata subiui. Ad quem ego Non te Alberte frustra desiderauimus. Expositionem enim tam exacte. splendideque: et rationibus atque figuris enarratam Pauli missionem nobis reliquisti: ut a tuo fonte dulcissimo incensa sitis magis nobis equidem sit: quæ certe sædata. Verum mox ille ut tu Matthæe dicas. non uero alios incites omnium expectatio: auiditasque moratur: qui plerisque nostrum ad hæc sane studia modo ducunt modo comitem: modo et auxiliatorem te sæpe adhibui: et qui admodum præstas facilitate ex longo usu dicendi. Quæ ad uerba ego o Alberte inquam

MATT.

ALBER.

MATT.

(mibi credito) ita uos admitor : omnis / et uene-
ror : tanta et charitate complector : ut cum uos di-
centes exaudio : totum liniri ad pedes usque me
sentiam : nedum oblectari quidem : a quibus pla-
ne : ut in cæteris potioribus : ita in eloquio etiam
me uideo superari . qui et in iunioribus uobis me
solor sæpe uehementer quæ quatum senex ipse pau-
latim exinaniri me sentio : tantum scælices ipsi sur-
gatis . Quare ne me priues oro tãto isto solatio :
qui uel tamen fortasse experiar quæ dicta et di-
spitata a uobis erunt posteritati transmittere : si
mibi tantum auxiliatus dominus fuerit : quantũ
res ipsa poposcerit . Sed neque desinã etiam quin
colloquar alio : si oportuerit loco : aut id mihi
sugesserit incitatio spiritus . Tu tamen interim
a re cœpta noli Alberte decedere : quo d in eum om-
nes cum asseuerarẽt Cælius præfertim : ille perexit his
uerbis . Quæ multa Morandus acare est prose-
cutus / confutanda mihi forent diligenter impri-
mis : si tam ex animo / et conscientia ea ab eo di-
cta : quæ : cum oblectandi : tum periclitandi inge-
nii causa existimarem . Quod ita fuisse aperte iã
uideo : cum sublubrico oculo / oreque uenusto sub-
rideat . Sanari faciliter uulnera : et quas irroga-
uit sciẽtiæ / et sapiẽtiæ extergi calumniæ queunt .

ALBE.

neque cauterium | neque nitrum est admouen-
 dum . Læsis summa cute | et summo clipeo de-
 finitionis extenditur . saluum est caput . saluaq;
 præcordia . Si ab humanis cognitio | et sapiētia
 tollitur : necesse est ab homine humanitas tolli :
 et si nemo sapiēs : simus pecudes omnes . Immo
 uerò nihil tam proprium | tamq; cognatum ho-
 mini : q̄ quidem sapientia | atq; doctrina . Siqui-
 de natura omnes : ut late ab Aristotele pater : sci-
 re desyderant : sentimusq; eam affectōnem in no-
 bis omnes : quam luculentissime in officiis . M .
 Tullius expressit Omnes enim trahimur ad co-
 gnitionem | et scientiæ cupiditatem : in qua ex-
 cellere pulchrum putamus . Labi autem . errare .
 nescire . decipi . et malū et turpe dicimus . Illud
 quoque apud Satyrum est Nosse uolūt omnes :
 mercedem soluere nemo : unde quidem ignora-
 tio insipientiaq; profunda nō certe hominis : sed
 bonis est : quoniam homo nullo quidem modo ī
 alio magis : q̄ in hoc differt a bruto . Comple-
 per aliud quippiam | si iam potes : hominis nu-
 meros | uim atq; naturam . Appende subtilius .
 calculaque ad minimum | si cognitionem ab
 eo | disciplinam | sapientiamque detraxeris :

Nota .

fatget in forme cōrinnuo mōsttum: et tanq̄ euul
fis a stirpe radicibus interibir humanitas: nobis
que licebit deum prope conuincete: qui deluse
rit homines / atq; fefellerit in psalmo pollicitus i
tellectum tibi dabo. et instruam te i uia hac: qua
gradietis. Firmabo super te oculos meos. Noli
te fieri sicut equus et mulus: quibus non est itel
lectus. Sed hęc intellectus pollicitatio quid quę
so aliud dici potest: q̄ lumen sapientię. sacratiū
teatūq; doctrinę: aut per sapientiam ad æternā
glotiam uia: quę aut profecto nusq̄: aut in ho
mine habiret est necesse: cum nullum præter ho
minem animal uel ornare: uel adiuuare sapiētia
possit. Quid deniq; nobis erit imāginis: simili
tudinisq; cū deo: si cognitio: et sapiētia ab homine
omnino sit relegata: nisi ex diis unum atq; numi
nibus accepimus: quę xgyptii insania capri colu
ere: et quę iocatus Iuuenalis progenita profanis
eorum dixit in hortis. Sed nostra non ira insani
unt tempota: ut ex metallo cochodrillus: aut ex
Tarso lapide Hibis: aut quoduis aliud portētū
ex argento uel auro erigatur in deum: sed unus
ubiq; sup̄mus: uetus calī teręq; effector excolit.
deus: et si in trinitate personarū: aliisq; permul
tis: quę colligūtur nisi per prædicationē: et fidē

Nota.

oberrent quā plurimi. Deniq; iam ferme intelligūt omnes et profitentur affatim diuinitatis p̄cipa-
 tionem / atq; indolem quandā animis hominū /
 oculis / oribusq; insignitam / atq; insculptam : quā
 minime existimare nisi innato / et insito quodā
 adminiculo cognitionis / et sapientiæ possent. Sa-
 pere igitur et intelligere est homini propriū : nō
 omnia : quod singularis ē dei : sed quantum ipsa
 mortalitas capit : quod his uerbis ad Romanos
 Apostolus sapienter expressit. Quod notum est
 dei manifestum ē in illis. Deus enim se manife-
 stauit. Inuisibilia enim dei per ea : quæ facta sūt :
 intellecta conspiciūtur : sempiterna quoq; uirtus
 eius / atq; diuinitas. Non p̄treamus et illud quæ
 causa tanta extitit illi maximo : et p̄potenti deo.
 imo quæ tam immensa / et auida charitas coniu-
 gandi sibi hominis / p̄bendiq; se illi uisibilem
 atq; affinem : qui si non est p̄ditus sapiētia : ni-
 hil ē alienus a brutis. ut enim unio ista potuit in-
 ter tam disparia / absimiliaq; conflari / ut cœnum
 fuluo cōmisceri auro / ut sordida ip̄fectaq; balua
 numini / Sed quoniā ita quidē erat / ut primum /
 et absolutissimum hominis munus nosse / et sape-
 re esset / et diuina etiam delibare pro modulo : id
 circo aggregauit illum sibi deus / et perpetuo uī /

Nota.

Nota.

Nota.

No.

culo nexuit: a quo pro captu sapiētiæ et agnitio
nis humanæ et agnosci et coli utique posset: qui
et cum uerus eius cultor esset effectus: inde bea
tus emergeret. Et quoniã duplici quoq; natura
complexus: et tãq̃ fabricatus utique è: altera spi
rituali: intellectuque nobilitata: altera crassa / ac
moribunda: assumpsit utrãque: ut in eum contē
plans: qui è uerus et integer in utraque natura /
binaque substantia deus et hominatus et foris
posset humanitas nostra tota beati. Quæ tanta
fœlicitas nō obuenisset homini tamē: nisi p̃ ulti
mam profecto iusticiã statuisset deus post Adæ
peccatum generi humano succutere. Huc illud
spectat quod ab exultantissima decantatur eccle
sia. O certe necessarium Adæ peccatum: qđ xp̃i
morte deletur. O fœlix culpa: quæ talem / ac tãtū
meruit redemptorem. Sed ne plurius: q̃ quidē
oporteat uerbis hoc pulcherrimi octi cōteramus:
definitionē tãdē ipsam explicemus: ī quo totius
rei sūma / cardoq; uersat̃: quoniã si recte sūmã:
statim fiet animus certitudinis plenus / atq; cōstrā
riæ. Sit sapientia igitur diuinatū humanatūq; re
rū: ut sæpe ac uere habitum est certa cognitio: et
is sapiēs: q̃ eius habitu ita p̃ditus ē: ut diuina / hu
manaq; cognoscat q̃rū est mediocriter capax fa

cultas humana et qualiter ab iis: q̄ adhuc agunt
 in corpore: arripi possunt: non uero qualiter ne
 mo ē affectus: aut assequetur: ut cēset Andreas
 Definitione ita constituta nihil comodius super
 est ad inueniēdā ueritatē: q̄ ut sapiētiam
 mō distinguamus ne p̄plexe diutius: ambigueq̄
 uagemur: Quæ triplex compta mihi sane uidet̄.
 Imprimis ea: quæ infinita et æternigenita ē: qđ
 Dei uerbū etiam dici rectissime potest: per quā
 cōdidit sæcula deus et condita omnia tuetur: ac
 moderatur: Altera: quā angeli dei et fœliciū ani
 mæ alleviatæ corporibus in cælestibus captāt: ad
 quas hōines non pertingunt in uita: nisi gratia/
 atque miraculo. Tertia illa deniq̄ ē: et quā mo
 do quærimus: quæ inter homines obuersatur: na
 turæ magistratq̄ adiutrix: quam pro mensura
 occulta cuiusq̄: Deus impertit hominibus: quē
 admodum inquit Apostolus. Alij quidē per spi
 ritum datur sermo sapientiz. Alii autem sermo
 scientiz secundum eundem spiritū. At uero quæ
 Dei et quæ cælestium est: ad nostros lares: focoli
 q̄: ut diximus rara descendit: Siquidem nihil
 inter cælum et terrasque distantius. Nam si hæc
 schola quæ aperta est deorsum hominibus:
 per se æterna et diuinaque comprehenderet:

Nota.

iam essent homines certe beati: Quod quia fieri
hic minime potest: miseratus nostram deus tan
dem inopiam / et cæcitatem: uenit ipse in terram
ad homines in humanitate uisibili ceu lux fulgor
que cælestis: qui ab oculis tanquã pulsa caligine / si
dei omnes lumine collustraret / et per omniũ uir
rutũ exẽpla: quæ præbuit: patefaceret nobis iter
in cælum. Quam uero humanam eẽ docuimus:
neq; expleta suis partibus omuib; colligitur fa
cile ad illam iri impediẽte ignauia / aut detorque
re malicia: ut morandus ipse ante disseruit: Sed
tantum quisq; haurit: quãtum se promit uel bo
nitas / uel ardor humanus: aut perfusus deo se su
perat: cuius p̄sertim hoc iuter cætera maximum
sapientiæ donum eẽ: nec ad nos aliter descẽdit: quã
cæterarum excellentiũ cætera uirtutũ: quarũ rã
ta est præciositas / et in exhauribus quidẽ magni
rudo atq; sublimitas: ut ad earum habitum quã
tũcũq; processerit etiã studiosissimus quisq;: nũ
quã tamen sic proxime accedet: qui in adhuc super
sit ad quod magis ac magis ille sēper anhelet.
Quam sane ob rem: si ad sapientiæ uiscera / inti
masq; medulas penetrare haud satis ualide pos
sumus: at sũmam nihilominus cutẽ / squamasq;
pulsa omni desidia lambere desuper anitamur:

Nota.

Nota.

Quod etiam ipsum ita exiguum mihi plane su-
perare videtur quicquid sibi proponit: ut splendi-
dum / atq; magnificum ambiciosa hominum / ca-
caq; stulticia. dico opes. libidies. honores. dignita-
tes. et qd̄ magis stupet vulgi error. mittas . pile /
os. coronas. scepra. Quid enim tā omnino inter
se se contrarium / atque repugnans: q̄ sapientia /
atq; insipientia / ratioq; et furor: cum alterum: ut
est sæpe iam dictum hominum / alterum propriū
sit b̄xuarum? Qui itaq; sapientiam tollūt: uirtu-
tes omnes: quæ sola a sapientia: tum oriuntur:
tum diriguntur: uel ab humanis relegant: uel pr̄-
sus interimunt. Quin etiam non minus fluctua-
bit omni in uita gerenda semp sine sapientia q̄
que: q̄ sine fidere' et gubernaculo nauigās. Recte
igitur consuluisse Lactantius mihi uidetur: ut et
te scite oīa nullo qd̄ modo putes: quod Dei so-
lius est: neq; oīa ignorare: quod ueruecis / et pecu-
dis similiter est. Haberi uero tertium qd̄dā: qd̄
propriū uere sit hominis: scientiā cum ignorati-
one turbatā / atq; cōmixtam. In quo nō tam Sor-
crates: q̄ Pythagoras iure laudāndus: cum ille sciē-
tiam omnem prorsus euerterit: hic uerecūdius sē-
riēs / atq; cōsultius se cōquisitorē / amatorēq; sapiē-
tiæ fassus ingenuo et moderato animo sit. g quo

C. iij

Nota.

Nota.

Nota.

No.

Duplex
sapiētia.

minus sapientem ostētandū se putauit: sed æmū
latorem sapiētiæ tantum ne natus bestia uideat
tur eo magis sapiētis nomen emeruit. Satis ita
que constat sapiētiā / scientiāque: quas expetit
et noctes / atq; dies inuestigat / et querit humana
cupiditas naturalisq; solertia: duas quidem habe
re partes. Vnam ita profundam / et in se recondi
tam: ut arripere illam humano neq; studio / neq;
diligentia possit aliquis: nisi celestis / aut nisi cer
te quantum ad eum indulgentia / largitateq; di
uina descēderit. Alteram non super hominem:
sed cōmunem / et patulam: se seq; omnibus exhi
bentem: de qua ueluti de re nostrat / et a sane op
tima atq; præcipua studiosius / atq; sacatius: q̄ d̄
altera quauis semper iis est cogitandum: qui ui
tam agunt e ratione / atq; uirtute: qua deniq; o
mni uel loco / uel tempore eisdem uoliti dux / at
que magistra: quam sequantur: ante oculos est
statuenda: inq; primis bonis collocanda. Nam
ut ultimum / et pessimum quidem malum in sibi
entia: atq; stulticia ē: sic sapientia contra primū
extat / et maximum bonum / homini a diuina lar
gitate porrectum: cuius quidem rei hæc una / et
inconcussa ratio ē q̄ huius munus / atq; nobili
tas: ut ē sæpe memoratum: imprimis habet diui

Nota.

Nota.

na humanaq; cognoscere. deinde ut tuēda ea cō
 lēdaq; sint edocere. Tertiam uero laudem q; so
 la nunq̄ incedit: sed post eam / tāq̄ pulcherrimū
 post uexillum pedisequarum comeat frequēs tur
 ba / ordoq; uirtutum. Iusticiam dico. temperāti
 am. charitatem. patientiam. pietatem. religionē.
 castitatem. ueritatem: et a qua e contrario diffu
 git libido. insolentia. temeritas. ignorantia. stul
 titia. pueritas. auaricia. ira. proditio. et cete
 rz animorum pestes: quæ quibus inhaerent: agūt
 præcipientes in furorem cæcum / et miserandum in
 teritum. Paulum itaq; nostrum: de quo habita
 multa iucūde: ut uestra ex intentiōe: et opa: quā
 patientissime mihi dedistis: sum uisus uidere: sē
 per ego patres supra: nedum inter sapientes col
 locabo / ac uenerabor: et cum illo cæteros: quos p
 pter admirabilem uitæ sanctitatem / præcellētēq;
 doctrinam catholica mater ecclesia inter sanctos
 fœlicissimosque cælestes gratissima rettulit / diui
 nisque honoribus decorauit. Secundo autem ho
 nore eos habebō: qui aut hos attingere / aut imi
 tari quanta ui possunt contendunt: atque desu
 dāt. Qd̄: ut et ip̄e p̄stare uobiscū Patres deniq;
 possim o mihi aspiret et faueat æterna et prima.

CAELS.

et substantialis in trinitate sapientia Christus:
uosque id mihi fraterna dilectione precamini,
Tum Celsus his ita decursis / ut fessi nocturna
uigilia / matutinisque obsequiis: et euocati iam tinti
nabulo ad aliquarulum quietis abiremus edixit:
et reliqua ut scrutaremur in crastinum est cohort
ratus. Quare collatione dimissa / quae uenerat quif
que discessit alacrior.

FINIT.

DISPUTATIO.

PRI

M

A

?

MATTHAEI BOSSI VERONENSIS CA
NONICI REGVLARIS AD SEVERI
NVM CALCHVM CONCANO
NICVM ERVDITVM ET
VENERANDVM DE
INSTITVEN
DO.

SAPIENTIA ANIMO
SECVNDVS INCIPIT LIBER.
A R G V M E N T V M.

Oc libro secundo earum rerum: de qbus
crebra refreatio / collocutioque suscipi
tur: fructus primũ exprimitur. Item gra
dus ad arcẽ sapiẽtiã primus factus eẽ Dei timor
ostẽditur: Quo q uere p̃ditus est: contra aduersa
omnia est semper infractus: Qui catet: in ruinã
semper est pronus / ac p̃ceps.

Adem postridie hora: eodẽq; unde
discessimus loco pulcherrime rursus
e noster istauratus e cœtus: ubi præter
adolescẽtiore quosdam musicis ma
gis: q litteris aptos: ceteri: itez quos
pridie cõuenerat: affuere: quorũ nemo ad conse
dendum mouebatur: neq; inuitabatur a socio.

MATT.

Nota .

Nota.

adeo exultantis naturæ opus / amorq; uagandi
in girum placidissimi undique situs / admirandi
que prospectus cuiusq; oculos irretiebat / men-
tesque tenebat: donec ipse confessiones et reddi-
tum ad ea: quæ intermissa fuerant disputanda
hunc in modum / et uerba suasi . Vos ego patres
pridiana congressione illectos: quæ præclara / et
iucundissima omnibus exitit: prodisse huc ho-
die puto / atque auidius fortasse: q̄ heri propter
incensam cupiditatem sciendi / et proficiendi ue-
stitam: in qua honesta / sælicque dulcedine cō-
sumptum a uobis omne ē tempus assidue: quod
diuinas post ceremonias: et cætera egregia mune-
ra: sine quibus religiosa uita non ducitur: studiis
uobis licuit impertiri . et consilium id quidem / tal-
tioneque æquissima. Nam bonitas ipsa ingenii /
et præstans / uariacq; doctrinā non exiguo labo-
re / peruigiliisq; quaesita sine exercitatione / aui-
ditateq; / uel discendi quæ nescimus / uel traden-
di alteri quæ cognoscimus: quid porro adiuuat?
dum in nullam uelut sepulta se profert / aut cō-
munem utilitatē / aut suum cōmodum / aut ho-
nestam etiam laudem? Non fragrant suauia nisi
attrectata / agitataq; pigmenta: Nihil et prodest
conditū / cū ualeat iuuare: non erueret / et exercere.

thesaurum. Sed neq; ignis : quo nihil uigentius:
 dum occultus cinere pressusq; iacet: in usum ul
 lum erumpit: ardoremq; flauescit. Ita litterarum
 studia omnia. ita Organa. ita Tybia. ita Buffi.
 ita Lyra. ita quicquid singulis in opificiis et arti
 bus habetur excellens sine cōmemoratione / acti
 tationeq; confestim abuolat: aut certe lāguescit.
 unde uerum est: quod nunc occurrit mihi pro
 uerbiū. Dum uō agis: dediscis. Quo circa quæ
 rere. rogare. interpellare: disputare. deq; re litte
 raria omni crebro conferre optimæ frugis inge
 nia probaui magnopere semper / nostrosque ut
 facerēt homines incitauī. unde Anaxagoras pla
 ne uisus ē mihi dignus iure qui saperet : et scru
 lorum memoria omniū laudatissimus uiueret :
 qui cum in re difficillima quapiam hæsitabu
 dus: attractusque subsisteret: et obitus filii nunci
 aretur interim illi: dissimulauit audire : ne filii
 desyderio forte permotus a re quæsitæ et fructu:
 quem sperauerat : animum et intentionem auer
 teret. Quātū et admirabilior hac in laude prima
 philosophorū gloria Socrates: q in cōspectu mor
 tē habēs ueneno iam illi porrecto: ad ultimū usq;
 alitū de aimorū imortalitate disseruit iter amico
 atque discipulos. Occurrit et mihi par p̄coniū

Nota.

Anaxago
ras.

Socratēs.

Cato Por
tius.

meritus Portius Cato: qui prope senex latinās li-
teras: græcas uero iam senex perdidicit: et quæ in-
terdiu legisset: audissetq; cognitu digna uespere
refricabat. Hæc ego præluferim primo isto cōfes-
su: ut alacriores ineatis hunc campum: pedeq; iā
pferat aliquis diuino fretus auxilio: atq; his ani-
matus exemplis. Sic me locuto sublatores cæteri
facti abrumpere cœpere silentia urbanis cū iocis
ac lepidis. sed signo dato silenti: meum in ger-
manum Io. Philippū protinus Cæsus defixit in-

CAELS.

tuitam / et quoniam Martem pridie ante omnes
excitauerat: sic ut faceret modo est uehementer an-
nixus. Ad quem germanus tibi inquit o Cæse:
qui es inter nos maior: claresq; doctrina p̄cipua:
hæc imprimis res cōuenit. Heri quasi ex tempore
negocium coepit. hodie cōsulto: uoq; auspicio
pergat. Itaq; omnem rûpe tu moram: quod ne
tardes expetere in te conuersi uicemur omnes.

IO. PHI.

At uero primam irruptionem utroq; detrectan-
te: bonã reliqui deprecati sūt ueniam: si quod se-
niores recusarent: ipsi neq; præsumerent. Verū
enim uero dū cæsus per modestiã ita subsisteret:
en inquit Andreas Aptissime successura res ista
mihi plane uideret: si: ut solemus. i deliberãdis i
p̄dentib; rebo a Seniore d̄ quo quærat: p̄positū

ANDR.

aliquid sit: et ex ordine/ atq; aetate gradatim ceteri
 probent/ uel improbent quae maluerint singul
 latim. Tum Valerius probans quod Andreas sua
 serat: fore inquit opere pccium equidem reor/ hor
 torq; ut fiat: si res/ ut mihi: aequae grata e patribus
 uobis: ut quae officia/ et quae partes sint sapientis/
 non qualis adhuc nemo illuxit saeculis: sed certe
 communis/ et mediae illius sapientiae: quae cadit in
 homine: et de qua ab uide heri collocuti fuimus:
 enodatus differat. Cui Caelus equidem uelim:
 qui istuc petisti ualeri: quot/ qualesq; partes: in quibus
 diuidatur sapientia: tu esse intelligis/ nobis aperias.
 duas ne illas ex definitione notissimas: an tri
 fariam illam uelis partitionem sequi: cuius caput
 primum deum spectat. Alterum caelestes. Tertiū
 deniq; mortalium esse e enarratum: an plures for
 tasse constituas. Acerrimo ex tuo ingenio atq; pe
 ritia tu ista discerniro Caelse ille respondit: quae siue
 duabus/ siue etiam pluribus partibus rem ipsam di
 stribuas: erit nihilominus: ut auguror: explicatio
 perutilis tua. Ad quae deniq; Caelus effringenda
 mihi e inquit sublimis aliqua dignitas/ et specta
 bile specimen/ ceu imago/ et sapientiae signum: cui
 ita formato/ ac constituto/ ornamenta/ conditiones
 que nonnullae: quae diuisiones magis conuenire mihi

VALER.

CAELS.

VALER.

CAELS.

plane uidentur. Quid si David et Solomoni Re-
gum alteri imprimis sanctissimo. alteri prudētis-
simo credimus: illi primum dandus erit comes :
initiūq; et ornamentum sanctus domini timor :
sine quo custode fidissimoq; tutore / nusq̄ hac
omnino habitat uirtus: neq; uenit ad quēq; quo
niā ē hic timor ueniēdi principiū. Neq; enim in
hominē eo modo se sapientia ingerit : quo puta
uerunt ipsi Philosophi. nō ita plane / ut is uere
Sapiens unq̄ : qui posse ex seipso sapere duxerit :
et a deo sapientiā nō quaesierit : cuius unius hoc
certe bonum ē : a quo profecto sunt bona maxia
et optima cetera. Qui super quem inquit requi-
escit spiritus meus : nisi super humilē et quietū et
tremētem uerba mea? Et perdam sapientiam sa-
pientum : et prudentiam prudētum : eprobabo :
ad qua et Apostolus adiicit sapientia mūdi hu-
ius stulticia ē apud deum. Vulgare igitur inuē-
tum appellanda sapientia minime fuerit : sed cæ-
leste . sed diuinum . sed et sanctissimum utiq; do-
num : quod ad illum nisi delabitur : cui timentia
humiliterq; de se putanti Deus illud ad uitam et
pietatem afflauerit. Quae gratia tanta quoties a
Deo ad nos gratuito descēdit inter septē illa dot-
na : quae sancto / diuinoq; spiritui sunt attributa :

Nota.

Nota .

Quando
donum

nomen equidem capit : Sin' uerò studio poti
 us . ac labore sit parata : sola gaudet nuncupatio
 ne uirtutis . Quantum igitur ego perspicio . quã
 tum et legens assequor isto timore nihil est acce
 ptius deo . nihil et homini futuro sapienti com
 modius : quem optauerim non meticulosum / ser
 uilemq; duntaxat : Verum ingenuũ . castum . legi
 timũ : et omnino a charitate / humilitateq; deduc
 tum . Nã pœnam metuere et nō amare iusticiam
 eo ipso in culpa ē / q; sic nullo modo discedit a ui
 cio : cui manet semper obnoxius quisq; solo me
 ritu a re turpi . nefariaq; tenetur / quãdo hoc scili
 cet peccat / q; peccare mallet : q̄ abstinere : si pos
 set ipune peccare . Neq; accipi aliter omnino po
 test locus ille Ioãnis : quẽ saepe habemus in ore :
 Charitas foras pellit timorem / quoniam pœnam
 timor habet : et quod etiam sine christiana qui
 dem luce duo illi Poetæ : quos pubescentes
 audiebamus : expressisse mihi uidentur . Alter
 his uerbis Res est solliciti plena timoris amor .
 Alter oderunt peccare boni uirtutis amore .
 Oderunt peccare mali formidine pœnx . Sed :
 quod facile possumus : utrũque illustretur exem
 plis . Duo exhibeantur in medium Ciuita
 tum Domini . Legitimus unus / moribus /

Quando
 uirtus.

Nota.

Duplex ti
 mor.

Aptissima
 Similitu
 do.

uirtutibusq; clarissimus: qui suis se subditis præ
stet ciuilem, liberalem, et cōmodum, ad se nulli
aditum prohibēs/miseris maxime/oppressisq; po
tentia/aut laceffitis iniuria: et qui primus quoq;
iustis utatur legibus, curetq; præ omnibus sape
re prudentiaq; præcellere: cui desit deniq; nihil:
quod pertineat ad principatus dignitatem/et ui
ri optimi laudem. Alterum effingite huic pror
sus absimilem: qui nouus ab iseris emerferit Ne
ro / aut Phalaris/aut uero Mezentius aut si quis
peior putatus ē unq̄: quæ sauislima bestia / ne q
dem homo suorum ciuium opes/et sanguinem
hauriat, domos incestret, omnia cruētet et laniet:
quem odio etiam ipsa natura: nedum ciues; me
rito habeat. Vtriq; sic subditi ciues et populi su
is istis: quos diximus: Regibus/et dominis parēt:
Sed animis/studiisq; longe distantibus. Nam pes
simum illum per metum / atq; odium audiunt:
dira illi omnia imp̄cantes/ ac suspirantes mala:
et in eum quas possunt insidias itēdentes/ uene
nisq; studentes: ut nudo nec latere: nec corpore
quoque non loricato: sineque Stipatorum agmi
ne tanq̄ publicus quidem hostis prodire exhibe
reque se audeat. Alterum uero studiosum/er mi
tem atque omnium ueluti patrem studio charita

tis/atq; pudoris obseruãnt. uenerantur. ac colũt:
 qui ut uiuat fortunatissimus / ac supra ualitudi
 nem omnem incolumis precibus quisq; uotis / la
 chrymisq; precatur. Qui idem tandem cum ex /
 tremis uitæ concedit: orbatũs ciuibus tale postre /
 mi amoris desyderium de se relinquit ut illud so
 larã longa uix nulla possint extinguere. Vtrũq; /
 p̄senti ætate ita oculis omnium latissime patuit:
 ut opus non sit antiquitatis exempla historiarũ
 monumentis comprehensa / referre: nisi memorat
 tu illud et laude diuina dignum sit: quod nunc
 meminit / et inspexit omnis Italia immaniũ Tyrã
 norũ alios miserabiliẽ interemptos. alios patria
 pulsos / alios grauiſſimo bello attritos / ac dener
 uatos. alios iam uictores et insolenter elatos / re
 troflante fortuna diro bello trucidatos / repulsos /
 et captos ita turgida deus cum tempus est fran
 git et reddit inania. sed ut ad timores: de quibus
 agitur redeamus. Horum itaq; populorum filia
 lis unus. Zelotypus. et sanctus est timor. Alter ser
 uilis. coactus. maleq; uolẽtissimus. Amor primũ
 ferit / atq; ingenerat. Pœna alterum parit / et hor
 ret cum peperit. Sed age Quæ explicata de timo
 ribus ita iam sunt ad deum nostrum trãfferamus
 qui in tota certe natura primum extat / atq; ultri

Nota.

D.i.

Optimus
timor .

Timor in
Christo .

mum bonum: et a quo quicquid cetera habet in se boni decerpserunt prorsus ac delibaverunt. Peruer-
sitate dico / et scelus equidem esse quoties illum
feruliter metuamus: quod non grati sane homi-
nis / rationisque utentis esse potest: sed inertis ma-
cipii / iumentique miserimi: qui sine fuste / et stimu-
lo non se agit ad gressum. Etenim timor ille san-
ctus: et eius: quam querimus: sapientie caput nos-
trum non tam cogit metuere supplicia irroganda pec-
cantibus: et potentissimam ultoris dei manum ex /
horrescere: quam ne iusti / et pii animi officium deseramus: et patrem illum deum / ac dominum: qui est
supra omnem bonitatem optimus: supra omnem
sanctitatem sanctissimus. supra omnem pulchri-
tudinem pulcherrimus. supra uirtutem omnem
potentissimus. et supra denique sapientiam uniuersam
solus sapientissimus: offendamus: Quo gra-
uissimo scelere excidamus a gratia / et aeterno illo
immutabili bono amisso cum reprobis an-
gelis perpetuam dedamur in mortem. Quis
igitur timore isto: qui pius et sanctus est uere erit
affectus: sapientiam illam beatam: de qua sermo
nunc est: non comparabit sibi modo: uerum neque
ab eo unquam aberit afflatus spiritus sancti: cuius do-
num magnum / ac felicissimum hic timor equi-

dem est. cuius etiam nec indigne anima beatissima Christi repleta ineffabiliter fuit: et alma / ac splendidissima illius Mater / quemadmodum de Christo Esaias. De uirgine uero Gabriel ante p̄dixerāt. Præterire neq; possunt quātum faue torboris / ac fortitudinis uirtuti humanæ afferat hic uerus et candidus timor. impeccabilis. incōcussibilis. inexpugnabilis penitus est / ac per aduersa / et blāda æqualis sibi / ac semper inuictus: ut qui deum timuerit: iam terrores / pœnasq; uniuersas nō metuat. nullis illecebris ab officio / iusticiaq; discedat. Proponātur opes. dignitates. libidines. honores. potentia. et quicquid blanditur inter humana. Proferantur dira æque / ac terribilia omnia: et quæ tam excogitari: q̄ inueniri possūt indigna. Colluctentur cum sacro / fœliciq; isto timore: Illa blanda pelliciant. hæc dira extretant. hic unus timor infractus uel omnia mittet sub iugum / et triumphum aget: uel coget exhibita faceffere ipso regnante ita leuia / atque infirma contra eum sunt quæ produximus: cum blandientia: tum absterrentia: quæ imminere possunt uniuersa: quod probare tam fauentis facilitate et copix utiq; est: ut nulla iam res

Timor in
uictus.

Nota.

fit/uel minus obscura/uel magis certe probabilis/
nihilq; agnoscat in rebus: qui hoc non agnoue-
rit. Spectata est enim ueritas ista oculis ipsis orbe
iam toto q̄ diu in martyres sanctos tyrānorū fu-
ror incanduit: Nam enumerare pro christo neca-
ros impauide / prope infinitatis: ne quidem mul-
titudinis est. Non ita per id temporis ferarum be-
stiarum lanistæ frequentes fuerūt : ut imanes in
animas christianorum carnifices : nō tam in cō-
pitis cruenta macella: q̄ execrabiles aula/et carni-
ficinæ sauientium Imperatorum / ac praesidium:
de quibus riuorum instar beati inundationes sā-
guinis / ipsis etiam stupentibus impietatis mini-
stris erupere effusissime. Quis recenset pro te
optime Iesu obrūcatos gladio? conto traiectos?
stilis terebratos? membratim sectos? fluminibus
mersos? igni crematos? bestiis proiectos? passillis
suffixos? equis disserptos? bigis raptatos? rotis in-
textos? cruce distentos? Taceo carceres. taceo uin-
cula. torturas flagella. squalores. tenebras. et hu-
iusmodi cetera tormentorum atq; nequitiae ma-
chinamenta: quorum uix generalis nōdum singu-
lorum q̄dem nomina potuit quisq; satis explica-
re unq̄: Visunt̄ adhuc specus: et tumba beatorū
corporū plenæ/et suaue olētia ossa. uisuntur et

No.

innumera ea loca: quæ palmæ/et martyrum pu
 rei nuncupantur/ uenerationiq; habētur. Visun
 tur/templisq; sacrātur: quæ seruari ueternosa po
 tuere tantæ crudelitaris/et necis instrumenta/ cō
 pedes/ manicæ/ cathenæ. pōdera. pectines. crates.
 exteraq; id genus infanda / ac perhorrēda. Quæ
 fabricamenta dolorum/ atq; nequitix loq; si pos
 sent. inclamitarent se uicta a beato illo timore :
 qui ne deum læderet: perpeffus hæc omnia / com
 meruit nulla posse sæuicia lædi: uimq; eam diui
 nam accipere : quam nobis dauid pollicet i psal
 mis. Misericordia autem domini ab æterno et us
 que in æternum super timētes eum: et tãto inter
 dolores et lachrymas leuari solatio : ut acerbitatē
 mœroris/et pœnæ dulcedo diuini timoris euince
 ret : de quo etiam uerum est illud sanctis in litte
 ris timor domini sicut paradifus benedictionis .
 Et timēti deum non occurrent mala: sed in qual
 fatione Deus illum liberabit: cuius rei pleni quo
 niã sunt sacri sermones: ut facta ante oculos qua
 si teneamus: et p se res ipsa loquatur: prolixiorē
 cōmemorationem omitto/ atq; p̄tereo. Et enim
 cui obscurum eē potest: quē lædere culpa grauif
 sima est: ne lædatur magis esse curandum/ atq; ti
 mendū: q̄ cuius e læsio leuior/ uiq; naturæ effici

Nota.

D. iii.

cū potiora timueris si fiat cōpatio inter utraq;
uiliora ne timeas: aut eorum timorem: si ugens
et improbus incesserit: uincas facile tamen / atq;
suppedites? Hæc enim ita cum sint: quæso ut in
feri in cuiuspiam animo sapiētia poterit: qui uel
ingratus et arrogans / uel delirus et uesanus maie
statis diuinæ sublimitatem in genus hominum
ita piam. ita beneficam. ita et in se ipsa mirabilē
non uereatur / et patueat? cuius beneficio primum
in lucem æditus. spirat. cognoscit. sapit. itelligit.
diuinitatemq; participat? Quod si quis rationa
lem se dememinit. si frontem / ruborēq; omnem
prostituit: cum dedecore moneatur a brutis. Nā
Tigris. Leenaq; quibus inter feras nihil imma
nius: si in manu hominum uenerint: a quibus
aluntur / atq; curantur: educatores / magistrosque
uerentur: et audiunt et ad eorum amorem se
se conuertunt. quos alioquin discerpēt / crudos
que uorarent: Domat et ad immensa onera / præ
liorūq; pericula Elephātorū feritate: m per cibū /
et blandimenta: timoreque et continet magistro
rum solercia. Quid quadrupedia nobiscum ani
malia super terram agentia? Nihil natat in roto
mari uelocius: petulantiusq; delphinibus ut salie
tes plerūq; sublimē se tollāt supra nauium uela.

Mulcētur tamē obsequiis / et illecebris hominū:
 tenēturq; maxime cātibus tybiarū: et Simphonix.
 Horum unū octauiano Augusto Principe puer
 fragmentis panis allexisse scribitur Idq; tādiu fa
 critasse: ut hunc balua insidentem sibi / q̄sapissi
 me a Baiano littore Puteolos usq; p̄uexerit: ab
 aculeatis / et incidētibus dorso spinis illaesus. Ali
 us huiusmodi ab Hyponensibus pastu mansue
 factus / ipositos quoq; frequenter gestauit. Qua
 clara ueritas tandem poetas incitauit Arionē fin
 gere freno instar equorum p̄ maria obequitasse
 delphines: uirgaq; quocūq; maluerit agirasse: et
 nos: q; deū habeamus datorē uitae / et aeternū in ca
 lo patrē maximūq; et unicū p̄ oībus bonū confi
 gurati dignatiōe inscrutabili sua claritati / et ima
 gini eius / futuriq; caelestes: si fœlicitati ipsi non in
 uiderimus nostrae: eundē ipsum tātis de causis nō
 ueneratiōni / pauoriq; habebimus? Denique habi
 ta ratiōe imbecillitatis humanae: quae fluctuat sē
 per / et uacillat instabilis: estq; oī momēto a seip̄a
 dissimilis: et oppugnantis / ueteratorisq; diaboli
 fraudes expti: et mūdi simul blādiētis ī mortē p̄stri
 gis saepe decepti: p̄positis ēt nobis uō paucis eorū
 exēplis: q; sibi nō p̄metuētes p̄iere: poterimus: ī no
 bis si sēsus ē ullus: tāta undiq; circūfusa pericula

D.iiii.

totq; salutis naufragia impauidi præterire? ut nõ
 semp metuamus offendereta lege decidere? sũ
 mo bono priuari? extremũ in malũ prolabi? Ti
 meo ad Chorinthios scribit Apostolus/ ne sicut
 serpens seduxit euã astutia sua :ita corrũpanẽ sen
 sus uestri:et excidant a simplicitate:quæ è in x̃po
 Iesu. Cecidit a sanctitate Dauid, cecidit a sapien
 tia Solomon, cecidit a fortitudine Sanson. Ceci
 dit et ab alto apostolatus fastigio de charis/ selec
 tioribusq; .xii. unus dei/ et magistri sui p̃ditor Iu
 das/ et iteremptor sui ipsius deniq; miser. Sed qd
 huiusmodi casus/ ruinasq; cõmemorõ: de q̃bo tã
 ta copia se mihi offert: ut eam si p̃leg uelim dies
 mihi prius: q̃ numerus sit defuturus: quãdo quo
 que: qd calamitosius/ atq; indignius è: ab inocẽ
 tia corruerint ante: q̃ mala uidissent p̃genitores
 hõinũ primi Adã/ et Eua / et cum iis primogeni
 tus Chaim? qua prima labe insequens posteritas
 omnis i nfecta cõtabuit? quãdo et i Angelis cæli
 ad cõspirationẽ usq; è inuẽta remerittas/ atq; libi
 do? q; si retrospicimus ad omne p̃teritum t̃ps eo
 rũ: q; nõ sibi timuere p̃iere q̃ plurimii: sed de pa
 uidis corruisse neq; uidit/ neq; legi quẽq;. Quare
 ut prima sapiẽtia i Dei timore posita è: in eodẽ
 ita putauerim inter uitæ discrimina / mũdiq; fra

Nota*

No.

grotes incōcūssam securitatē cōstare. Erit itaq; ut abunde me dixisse iā puto : apud nos peritos maxime caput humanæ sapientiæ : humanæq; salutis candidus erga deū et legitimus timor. nō uereri contra aut paruifacere sanctū eius / et terribile nomen : gurgis erit ignoratiæ : abissusq; stulticiæ : et in baratū deniq;mersio. Quæ uobis si esse ita uidentur / repudiūque nō habēt a ueritate ratiōeque sincera : hactenus me hodie dixisse suffecerit : Nā suscepta sabbato agi breuiter cōsueueret. Longior in crastinū q; dies ꝑcipuus religione atque decorus ē Deo sermo te Matthæe manet / atque desyderat . Ast ego ne inobsequētior omni choro pulcherrimo / atque intento uiderer : et cū Themistocle fortasse ridēdus : qui oblatam in epulis lyrā cū recusasset ē idoctor habitus : ut Ciceroingr: me ecce inq; o Cæse : quē ānuisse / cū omnibus placuisset : me redire paratū / et interim esse fœlicem affectauere illi atque iussere .

FINIT.
SECUNDA COL
LATIO

?

EIVSDEM MATTHAEI
DE INSTITVENDO SAPIENTIA
ANIMO LIBER
TERTIVS
ARGVMENTVM .

Vod bonitas coniūgi cū sapientia debet:
q quādo qdem nemo sapiens esse potest: q
non idem sit bonus .cōtra nemo bonus:
qui non et sapiens. Et q̄ vera sapiētia ad
Deū cognoscendum: atque colendum imprimis
hominem ducit: actus quoque humanos mode-
ratur: et dirigit. Et q̄ lux animi est: sine qua tā
q̄ caligine offusa omnis est uita. Et q̄ hāc perfe-
ctam et plenam intulit Christus: Vnde Philoso-
phi: quibus christiana nō illuxit sc̄licitas: sūt
uagati per tenebras: et erroresque pueriliter. Et q̄
beatum tandem hominem uera sapientia efficit.
Denique q̄ sapientia p̄pter honorem: qui ei ex-
hibetur: optat sibi comitem bonitatem.

Ertius: qui nobis successit: festus fu-
it ille dies Seuerine: quem appellat
t Dominicū uulgus: quoniā triūpho
resurrectionis faceriac solēnis est do-
mino: in quo ad rem ecclesiasticam
ex more percipiendam ascenderunt ab urbe ad

nos mane hora prope iam tertia Nicolaus Guā
 terus: et Honofrius Bredusiciuili disciplina/ et iu
 ris laude nostra in ciuitate præstātes: familiares
 que admodum mihi: qui me cū salutassent / de
 xtraſq; dedissent: comiter ad eos Quid uos inq̄
 uitorum optimi huc? Illi uero ut diffugeremus
 quæ committūtur Veronæ Spectacula: Voluptas
 quoque legendi ea Epigrāmata: quibꝰ ornasti q̄
 tuorū clauſtrales porticus per singulas fornicū fa
 cies nos etiam traxit: quod facere sumus perſæpe
 meditati una cū Adeodato Broilo/ ſororio tuo:
 ut iucundiores tibi eſſemus: ſi nobiſcum agno
 ſceres aliquid tantopere tuum. Tū ego nihil iq̄
 admiror. Fuisti enim ſemper inexplibili ſtudio/
 atque auiditate ad omne genus doctrinæ et lau
 dis icenſi curaſtisque pullulātia oīa: quæ in litte
 ris putaretis cognitu digna agnoſcere. Atque af
 forer o utinā meus Adeodatus. Gauderem pluri
 bus ſimul ornamentis beniuolentiæ/ et neceſſitu
 dinis noſtræ. Sed p̄ſentē Adeodati iacturā dilecti
 onis erit ueſtræ iſtaurare auctiore ſucceſſu. Nūc
 uero: qd̄ cupitis: luſtrate iſtas iterim porticus ī q̄
 bus ſi uos aliquid fortassis offenderit: oro mihi
 p̄dere amice/ atq; beniuole ne diſſimuletis. E re
 quidem mea putabo caſtigari cēſura peritiſſima/

MATT.
 NI. HO.

MATT.

Nota.

ac fidelissima uestra: nihilq; dari obsego: quod
sæpe est in beniuolentiis pestilens. Ipse uero dū
a uobis ista legentur: quod accurate fieri cupio:
reliquum rei sacræ obibo in templo / atq; expedi
am: ocissimeq; inde reuertar / uestrum acceptu
rus / secutusq; de re tota iudiciū. Ad quos cū
rediissem / ut dixeram / applausere mihi benigne
suauissimi illi / ac modestissimi / referentes ab Epi
grammatibus solēniq; pictura incredibili deuotio
ne attractos fuisse atque permotos: quod indica
re facile oculi / uultusq; uidebantur. Porro inter
hæc ad prandium rintinabulo conuocari paula
tim cum pergeremus: cœpi ego ita iocari. Vos ad
olus / binaque oua paululo addito casei mēsa ho
die liberalis excipiet / de macello / altero ue adi
pe nihil porrectura. Nouerant quippe illi tamen
non apponi nobis ad esum carnes nisi ægrotanti
bus / et quibus gratis et fracta senectus est uelu
ti morbus. Quare subridentes illi lepide retule
runt Pythagorici sumus o Matthei Macello et
fabis perq; facile parcentes / olitorūque uirera in
uisentes sæpe: Lanistarum uero carnificinas fe
re nunquam. De te, N. uide ac cogita. nos par
uo contenti. Miserimā ea profecto uoluptas fu
erit: quæ gulæ / uentrique deseruit, Conuiualis

Lepide.

NI.HO.

Nota.

enim leticia / atq; iucunditas nullo modo posita
 est in escarum / et comotationum luxu: sed in
 ciborum castimonia / sermonūq; dulcedine. Vos
 uero Dei cultores / sacratioresq; ministri sanctissi
 mum pro sermonibus Dei uerbum sub silentio
 audiendum longe præstare animaduertistis: q; p
 pe q; plus æquo laxantur sæpe inter cōmēsales
 et illos etiam ingenuos atq; prudentes intercollo
 quia excitata hilaritate potionum / largitateq; ci
 borum: quibus parci minus ab coepulātib; col
 loquio libero solet. Quare et reprehensa sæpe / et
 cohibita legibus fuere priscorum conuiuia: in q
 bus temporis nimium p̄ duntina spatia absume
 retur. Sed o beate uos instituti: qui ita distincta
 ocia / negociaq; tenetis: ut in quotidiana re ue
 stra nihil porro nimis: nihil parum haberi uidea
 tur. Sumetur itaque a nobis hodie multo sapidi
 us ore silenti lectio: q̄ fercula ipsa palato. Quib;
 ita prælusis ingressi sumus cōmune triclinium:
 ubi donec ē sumpta refectio quisque conticuit:
 Qua quidem exacta deambulatum tantisper est
 simul dum signum disputationis innotuit: ad
 quod ipse rinire cum cœpisset ad congressum in
 quā cōdisputationemq; citamur. Vobis uero qd
 operis interim? Qui dixere. Quis libenter uos

MATT.
 NI. HO.

audire non gestiat / Quare / nisi forte molestos nos ducitis: adesse percipimus. Tum Cælius nō modo uos adesse: sed ludo præesse lætabimur: uiros sane et studiis iisdē / et diurnitate beniuolētia / ac charitatis nobis coniunctos. Itū est itaq; confessum ab omnibus ubi antea biduo. Atque ita silentibus cæteris quæ heri et nudius tertius habita fuerant carptim / cursimq; quantum id potui propter duos hos: qui noui aderant: ipse recensui: rogitans enixius ut ad nostras perscrutationes recens illi aliquid adderent siue sacrum siue ciuile / sua doctrina / et ingeniis splēdidissimis dignum: quod ante tempus se requiri dicentes / modestissimi recusarunt. Sicq; Concanonicis nobis res tota atq; integra mansit: suntq; omnes ferme precati: ut ego hesternā ex fide prosequerer / suscepta aut narratione perpetui: / aut rem agendo socratice crebra cum interpellatione ac repugnātia quoties inde lucidius erui ueritas posset: Qui tam beniuole plane deuictus / sic equidem cæpi. Cum hodie intersallendum illud nobis insonuit / Bonitatem / et disciplinam / et scientiam doce me: uisa sunt ea mihi uerba ad sapientiam: quam querimus: pertinere magnopere:

MATT.

et ad hoc propheta orationem istam suam dixisse praefectim / neque incōsiderate id quidem / uel temere. Nam ut potest quis et bonus / et disciplinabilis / et doctus esse: qui idem sapiens non sit? immo uero tanti etiam per se est pondus / et ratio solius bonitatis: ut si bonum uirum tantū mihi proponas / aut nomines: eum profecto erubescam negare sapientem / non etiam reuerear ac excolam. Conuertere igitur / eademque esse diuerso sub nomine porro mihi uidentur bonitas / et sapientia adeo: ut nemo sapiens: qui non bonus. et nemo bonus: qui non et sapiens. Quare ne erremus circa ueram / absolutamque sapiētiā: quē admodum dictum est a Caelso nostro de Timotheo: qui ad illam exposcitur: ita modo rei suscepta / ac peragenda de bonitate opportunus est sermo: quae tantopere comes / atque affinis est sapientiae: ut ab se inuicem sine interritu manifesto diuelli non possint. Quod si mecum ita sentitis: de ea quantum bene mihi fauerit deus / eloquar quae mihi suggererit animus / et bonitatis admirabilis / et suauissimus odor uestra cum gratia: Tum Caelus nihil satius / atque iucundius. Perge itaque iustus; et aperi; quod uix tetigit /

CAELS.

et affirmasti sen fuisse prophetam: quo modo Bonitas sapientia sit: et sapientia bonitas. Nā plerūque etiā uacui bonitate: ut prodigi. Iacui. iracūdi. gloriosi. superbi: si nouerint alioquin multa: bonaq; præ cæteris artes calluerint: habētur uulgo sapiētes: et sapiētum decorātur honorib;: unde putatur illud ī euāgelio positum Sapiētiores sunt filii tenebrarum filii lucis in generatione sua. Et sapiētes sunt ut faciāt malum/ bonum autem facere nescierūt: aliaq; nō pauca sacris ī litteris pene similia. Ad hoc ipse ifructate te quæri cælese q; nescias haud certe crediderim: Verū ne qd deficit ad rem/ penes eos: qui minus sunt eruditi: aut quo uberior/ prælucentiorq; euadat oratio: sane te hoc puto requirere. Sed utcūq; res ē: merito habēdus ē tibi mos: et ānitēdum: ut totos laertos: si quid in nobis nerui habent/ tua dirigamus ad uota: quod rēaturus sum quārum equidem potero. Inter bonum igi; et: sapiētum tanta: ut mihi uideatur: amicitia/ atq; complexio ē: īmo ueritas unitas conciliata ab ipso amore naturæ: ut diuelli inuicem: seiungi que nō possint. Qui nō ē bonus: necesse ē ut profecto sit malus. gradum inrer hos tertium inuenire naturā non ualuit. Vnde quotquot unq; fuerit/ futuriq; sunt

MATT.

Nota .

homines: per bonos tātū et malos distinguendi
 in euangelio sancto scribuntur: cum in fine sæcu-
 lorum de omnibus gentibꝫ iudicium faciet Chri-
 stus Saluator: ut agens in terris ipse prædixit. tū
 boni locabuntur a dextris | mali autē a sinistris.
 Tertius uero et medius: quoniam natura tñ ca-
 pit: nullus nominatus est locus: propter qđ scrip-
 tum et legimus. Qui solem suum oriri facit sup
 bonos: et malos: et pluit sup iustos: atq; iniustos.
 Et qui non est mecum | contra me est. Si itaq; ne-
 cessario malus ē: qui bonitate non præstat: con-
 sequens et illud penitus ē: ut hic malus, oberret.
 cæcutiat, insaniat, et certe desipiat: quæ qui pec-
 cat: non modo longe est ab sapientis laude: sed
 stultissimus etiam habendus est: quoniam cōtra
 fas: contraq; naturam delinquit: quæ quēq; ad-
 monet sese impollutum a uiciis seruare: proximū
 que diligere. Errare ergo: sine desipere | et recte
 agere: ac sapientem esse perinde sunt sicuti ma-
 lum et bonum: mors et uita omnino inimica: at-
 que contraria. Ergo sine bonitate sapiens uere
 nemo. Illa uero malitia | atque arguria: qua ma-
 li bonos superare cernuntur: callidioresq; uiden-
 tur | et si sapientix nomen ementita interdum
 sapientia dicitur: tantum nihilominus abest a ra-

Semita ad
deum.

tionem/sapientiamque decoro: ut magis nullo quidem modo possit abesse: cum altera ad iniusticiam/atque perfidiam: altera ad iusticiam redat/ et ueritatem: Qua de causa sanctis in litteris scribitur sapientia huius mundi stulticia est apud deum: atque illud ab Apostolo dicitur prudentia enim carnis mors est: prudentia uero spiritus uita: Sic et ea sunt: quae de sapientia iniquorum paulo ante a te Calse de torto/indignoque nomine inducta fuere: iter quas duas requiuocatio: ut ita dixerim: talis esse mihi uidetur: qualis inter uiuum hominem / atque non uiuum/ spirantemque/et statuam. Quae cumque itaque alia praeter timidam istam/et si uideatur sapientia minime est. Ceterum: satis si ego rem uideo: Sapientia quidem semita et iter est. quae aditum nobis patefacit ad deum agnoscendum/eum deumque colendum. Ea ergo si uera/et solida fuerit: non autem adumbrata/atque fucata: nunquam erit sine bonitate: hoc est sine uirtute comsorte: quoniam quantum malicia: quod uirtuti est deo semper odibile: recedit a deo: tantum illi bonitas appropiat/sequitur coniungit: quae certa/et indissolubilis ratio apparet in omnibus sibi contrarietatibus inuicem: ut cum subito unum/ueluti pulsus decedat aliud. Habet et hoc in se sapientia bonum maximam/atque sanctissimum: ut nobis tanquam digito medium illud ostendat: ad quod

cuncta dirigimus: et actus humanos ceu antiga
 gubernet/et moderetur: a quibus oportet omnia
 relegata sint uicia: si agendo cupimus iusticiã/te
 ctitudinẽq; tenere: et assequi diuini muneris gra
 tiam: promereriq; ut inter suos nos deus rãdem
 agnoscat. Quoniam uero sine bonitate hoc nõ
 efficit sapiẽtia: ideo ad res agendas omnis : uitã
 que constãtiã nõ modo aptissima bonitas ẽ: Sed
 quãsitã a deo / ac necessaria: ut q; eam eripiat ab
 usu humano: uitã funditus eripuisse / et euer
 tisse uideatur. Inueniri igitur una sine altera ne
 quit: si debet uim suã sapientia nomen dignita
 tẽq; seruare. Alioqn non sapiẽtiã agnomen / lau
 dẽq; merebit: sed detestabilis malitiã / atq; astu
 cix dedecus quã non habuit: uirtutẽ dementita.
 Recte quoq; animi lux appellari eadẽ ip̃a sapien
 tia potest: qua q; caret ille semper ẽ cæcus: Vnde
 scriptum uerissime ẽ sapiẽtis oculi in capite eius.
 stultus uero i tenebris ambulat. Vt enim qui ex
 terioribus captus ẽ oculis: nescit quo uadit / ẽt cũ
 ducitur: itã minus uia ueritatis itelligit: q; orbo ẽ
 animo: Quare quod huic mundo uisibili Sol
 radians præstat ad claritatem / et lucem: hoc effi
 cit inuisibili animo sapientia : quã nisi sit boni
 tati coniucta: ita tetram offundit m̃ti caliginẽ:

Directrix
 actuum.

Nota.

Lux uitã.

No .

quemadmodum exeam Sol noctem: cum a no-
bis sub terras deuoluitur/ aut pallefcit eclipsi. At
uero quid esse potest luce sapiētix dulcius? quid
splendidius? quid amabilius? Hæc enim errantes
nos per magnam sæculi noctem: et iactatos p̄ de
uia / atq; naufragia in hoc mari uasto uentis cō-
trariis / et semper incertis : data ueluti manu in p̄-
pria quasi deducit: ut possimus per eam quieti
quem in portum tendimus perspicere/ atq; agno-
scere . Hæc ignorantiam pessimum malum: imo
et malorum omniū gurgitē: ubi cœperit habita-
re propellit. Hæc motus in aīo turbidos sædat: et
quicqd accidit acerbissimū tēperats/ tolerabilius
efficit. Hæc domestica / et peregrina . urbana / et
rustica . exigua et grādia . ætates quoq; / sexus . et
mores informat: ut uere lux mundi/ quēadmodū
diximus appellanda merito sit: sive qua caligino-
sa plusq̄ omnis umbra futura sit hominis uita :
fueritq; ante christianam fœlicitatē/ et gratiā/ per
Christum uerum deum et hominem nobis alla-
tam: quia prioribus omnibus sæculis illis neque
uulgus/ neq; philosophi: qui sapientix gloria fal-
so nobilitabantur : uel in moribus / uel in natu-
ra/ uel multo minus sane in iis: quæ sū supra na-
turā/ ueritatem inuenire potuere: longe q; plura:

quæ sibi somniarunt (mentiriq; sunt: et in quibus
inter se discidunt: q̄ quæ uera | conuenientiaq;
dixerunt. Ille ille heu: qui semideus est habitus
Plato: laxauit ita impudice / et continens ipse li
bidinem: ut cōtra clamantē erubescētiā inna
tam homini / omnēq; naturā / decus uirginalē /
matronalemq; pudiciā sic licenter prostitue /
rit: ut uirgunculas nudas descendere in ludos cū
iuuenibus permiserit: et earum ita esse / ac uiro /
rum equitare. currere. arma mouere. lapides ma
nu / funda q; iactare. tela intorquere: et quod sto
machabilius est: iterum nudas saltu et choreis in
ter mares solēnitates celebrare honestum putaue
rit ac liberale. Et ad maiorem beniuolētiā cen
suerit matrimonia habenda cōmunia: nisi quæ
potestas principum nobiliora quandoq; amicis
pro dignitate distribuisset. Qua opinione quid
magis delirum / aut insanū afferri potest: nedū
impudicum / et fedum? Sanctissimum humani
tatis uinculum / honorabileq; consortium tam
infande temeratur tanto a philosopho nudo / et
pauperimo ueritatis. Quis Plato furor? quis im
petus? quis morsus? quæ collisio inter se. hominū
in libera / oblataq; libidine irrūentibus pluribus in
eam unā: quæ appetibilior uisa sit eo omni rubo

Philoso /
phorū cæ
citas ante
gratiam .

Plato .

Nefanda i
pudicia

Nota ,

E. iij

Nota.

Rubor ex
libidine .

rei et honestate: quã indidit homini natura: posse
habita? Quæ fors deformiorum puellarũ? Quæ
iam uetularũ? Quæ et infirmatium? Quæ uel cu
ra educãdæ instituendæq; prolis: quæ esset incer
ta ex uago cõmuniq; cõcubitu? An nõ qui nati
essent homines: morerentur tuo cõsilio pecudes?
Erubesho ipse homũculus hæc loqui diuine cõ
tra te Plato, Lædo et forsitan aures eorũ: qui de
te tãtã impuritãtẽ exaudiũt. Quid si aduocet ad
tuã istã philosophiã pudica Matrõna. uirgo isti
tura/ castaq; puella? nõ ne uultũ ueste uelabũt ex
tremo sudãtes: percitæ rubore? An se pdiderit tã
turpiter uel ipsa semiramis: uel lupanarib; dele
ctata Messalina? Ad honestatẽ natura docet ho
minẽ natum: quod quia dissimulari tergiuersari
que nõ põtest: inde fit ut incõtinẽtiã tã uehemẽ
ter erubescãmus: cui dum seruitur: obscura/ abdi
taq; querãtur: atq; eẽ maritalis / debitusq; cõgres
sus nocturnã umbrã/ oclusũq; cubiculũ amet: et
p̃ter ceterãũ rerũ naturã: quæ blããdiuntur: sola
ista uoluptas corporis ita solitudinis gaudeat: ut
ne quid eius rei: qđ nuptiarũ honor/ propagatio
nisq; necessitas/ et cũ his primi. sacramẽti gratia
eẽ honestatã/ atq; sanctificat: inspe: cõtẽt liberi. serui

ulliq; domestici parceatur: Quin etiã uehemen
 ter pudeat: si canes/et eq: ceteraq; beluz id præ
 oculis forte cõmittãt. Verum quoq; et sordidissi
 mũ sit nũcupare/nisi umbratis/obligsq; nomini
 bus: quæ tã necessario ad ppagãdã tuẽdãq; natu
 rã opi mẽbra deseruiũt: neq; sit inops adeo qsq;
 q; et si ceteras partis sit nudus: nõ uelet obscena.
 Diceret hoc loco pro Platone: quod nemo pudĩ
 cus posset: fortasse qspiã uel leno/uel scortũ Nõ
 audierat diuini oris elogiũ Plato propter hanc
 relinquet homo patrem et matrem : et adhære /
 bit uxori suæ: et erunt duo in carne una: neque
 ab Apostolo: quem uita præcessit : Vnius uxo /
 ris uirum : et una quæque suum habeat: Et illud
 uiri diligite uxores uestras | sicut et Christus di
 lexit ecclesiam . At uero debuit : ut diximus: uel
 saltem auscultasse naturam: quæ communis ubi
 que est cunctarum gentium directrix / atque ma
 gistra . Confrans. Certa. Fidaque. et efficiens in
 omnibus quantum est in se simpliciter unum: a
 qua deerrare / non quidem philosophi est : Sed
 hominis abutentis omnino ratione / atque con
 silio: si nõ æquius dixerim amentis et stolidi. Re
 spõdebũt prinacius iterũ Leno iste | et meretrix.

De natu /
ra et mo /
re .

Vide nè hñc ruborẽ / cõfufionẽq; quã dicis: mos
potius / cõfuetudoq; intulerit: q̃ idixerit certe na
tura. Nã si nudi ire / palamq; miferi uir / et mu
lier affueuiffent: effet detracta: imo e: ignorata
fortaffe hæc mollicies / atq; cõfufio. Iti fues gru
nirent aliquid: fi tanti mos effet: ut poffet expũ /
gnare / collidereq; naturã. Si nõ inſpicerẽt rudes
ẽt et agreſtes. imo uero et dementẽs et inſanos :
qui aguntur / mouẽturq; nõ moribõ / atq; uſibõ
fed natura dũtaxat: partẽ hãc tenere honeſtatis /
et uerẽcundia: ut nõ publico coeãt: et quas uide
rint ſibi ipſis placere cõfeſtim nõ adoriãtur ita ẽ
ĩmobilis / ppetuaq; natura: inq; omnibõ ſimilis.
Quod mos nũq̃ potuit / poterit ue p̃ſtare: quia
uarius. labilis. et nõ cuiuſq; æquabiliter ẽ: Sed no
bis alius. alius uicina urbi . alius fidelibõ / cultis
q; diuina lege / atq; p̃ceptis. alius nõ credẽtibõ. et
ſine diſciplina exlegibõ barbarã uitã ducẽtibõ .
Hic arripitur ab educatoribõ / et pedlagogis. Qd̃
naturã uero ẽ / in nobis omnibõ ſua ſpõre cõnat
ſcitur: quoniã natura: quæ uis ẽ quardã firmiſſi /
ma / atq; ſanctiſſima ſuũ nũq̃ tramitem deſerit .
Poffet et illud de re iſta ſubtilius diſputari: non
ab Academicis ueteribõ dico: qui P̃laticã di
ſciplinã ruentur: Sed a chriſtianis potius nobis :

Nota .

qui p̄ Platone Moysem sequimur: peccato ne /
 an naturæ inurêda sit hæc de carnis cômixtione
 cõfusio. Prodit. n. Moyses ut primũ peccauere p̄
 genitores stirpis humanæ: perizoniata de ficul /
 nex foliis sibi protinus confecisse: quibõ pudibũ
 di genitalia obtegerêt uelut obscena. Qua de re
 dicere cum pergerem: en Nicolaũ / et Honofriũ
 cõspicatus sum inuicẽ auribus suggarrire uenu /
 sto / placidoq; cum rictu. Ad quos ego quid inq̄
 colloquimini ita suppressse: cũ interpellatio / atq;
 respõsio utriq; sit libera / et nobis sane pergrata?
 Tũ Honofrius Nicolao meo isussurrabã id du
 bii mihi subiisse ãte: q̄ illud ipse moueres. Peccati
 ne/an certe naturæ fuerit erubescẽtia ista / carnis
 q; rebellio: qd̄ perq̄ auide sum auditurus: quoni
 am alias audisse mihi uideor quasi p̄ somnium:
 nec satis iã reminiscor. Ast ego hic locus. inq̄ o
 Honofri præclaris explorationibõ: et iis quidem
 cognitu dignis abundat: sed implere rem ipsam
 ubertim: ut potest: non sit præsentis temporis/at
 que negotii. Siquidẽ nimis sermo a Platone di
 scederet. Rei summã summis labellis tamẽ degu /
 standã uobis porrigam quatenus eruditioni per
 egregiæ uestræ putabo sufficere. Porro uicia car
 nis sacre litteræ omnes attribuunt omnino pec

MATT.

HONO.

MATT.

No.

catolodocentes inde primum temeratam fuisse naturam : quæ sic condita erat : ut posset homo non peccare : si stare maluisset : quàm ruere . Qui ex libero si non deliquisset arbitrio / neque primam uiolasset innocentiam gratiam : ita membris ad generandum compertis imperasset : et iis usus ita fuisset honeste / atque perualide : ut cæteris corporis membris : quæ homini parent in quolibet ope sine reluctance / atque rubore . Mutuus itaque uiri / et mulieris contactus non modo fœda prurigine / effrenoque ardore uacasset : sed præter opera decencia omnia : quæ tractantur ab homine : hoc imprimis gloria / et claritudine excelluisset : tam pulcherrimum : quàm magnum / et admirabile quidem est / ut hominem homo progeneret / sanctam imaginem / diuinitatisque participem . Sed heu exicialis / funestaque transgressio : in qua et cõceptus pudendus , et partus atrox , et uita omnis calamitosa / et postremum malorum omnium pessima mors est subsequuta / et cætera detrimenta : quæ si locus pateretur / et tempus : faueret copia non parua deplorare : Quod fortasse etiam faceremus : si plerique sanctissimi uiri / atque doctissimi id non factitassent : et eorum nonnulli etiam de uitæ miseria libellos perpetu-

Nota.

os non cōscripsissent. Si et poëtæ præterea, Ora-
tores quoque. Historici omnes : atq; philosophi
non id sæpe complexi fuissent: qui: cum fulgore
eloquentiæ: tum pondere et grauitate me omnes
obscurāt: Ab infecto natura itaque fonte Quæ
res factu fuisset insignis: reddita est ignobilis / at
que pudēda ex ea porro uiolentia / et obscenita-
te: quam ab iniussis sensuum motibus iūto ani-
mo patimur: quæ tanta confusio ortum quidem
habet in ipsa natura ab originali profanata iusti-
cia : et uiolato præcepto : quod deus: ut eius do-
minator agnosceretur: homini dederat. Liqueat
igitur satis non ab more neq; usu: Sed uel a pec-
cato uel ab ifecta natura huiusmodi earnis ema-
nasse ruborem. Sed ad Platonem : a quo paulo
discessit: reuertatur oratio. Is nempe in plerisque
aliis non minus quidem delirat: q̄ in publica / ua-
gaque libidine . Cælum enim / et stellas anima-
tas: tanquam deos coli oportere / et eis sacrari uo-
ta consuluit . Animas uero generatione atque
uirtute priores corporibus: tanquam dominas
eorum productas fuisse contendit / et immorta-
les illas / ad Deique indolem formatas de corpo-
ribus: e quibus emigrarunt semel: ad alia iterū
uel hōinū / uel beluarū corpora: quarū i moribus

Plato,

fuerant perfimiles: post milia quædam annorū :
quibus circūuoluerentur : remeare / seq; reuol-
uere est commentatus : quam opinionem Vir-
gilius in sexto præclari operis sui secutus An-
chisem sic affatum inducit Aeneam :

Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos
Lethæi ad fluiuiū : deus enocat agmine magno.
Scilicet immemores supera ut cōuexa reuisant :

Rursum et incipiant in corpora uelle reuerti .
Maximus quoq; inter phōs / et semi noster itali-
cus ille Pythagoras in eisdē cæci erroris ac stoli-

Pythago.

dissimi plapsus scrobem : suam prædicat animā /
atq; disseminat in plerisq; antea hominū : in Pa-
uonis deniq; corpore / pluriq; uixisse. Quæ in

Democri-
tus .

Democrito potuit eferuere maior infania : q̄ ex
minutissimis / indiuisibilibusq; corpusculis mire
coherētib; inuicē : quas A homos uocat : orbē
omnem efficere / atque stristere ? Quod de Ara-
nearum intextis : ne quidem de fabrica ac mole

Diogenes

totius mundi nemo satis quidem sanus cogita-
ret ? Qualis / et Diogenis Cinici uita ? qui nuda
uit naturam ipsam omni honestate / atque deco-
re / usus corpore et iis : quæ corpori inseruiunt :
ut i pectus sine ingenio ullo pudore / Taceo phi-
losophiæ dedecus / atq; ultimæ notæ prodigiūm

Aristippum. imo quidem ut paulo innecūdius loquar: magis quippe suē/ uel asinum: q̄ certe uirum: nullam uitam: nisi præsentem/ nullum bonum nisi corporis i homine terminātem. ut philosophatus ad pingues offas/ et merum: omnēq; libidinem reliquā magis p̄fecto uideatur: q̄ ad ullam. i uel sapiētia/ uel cuiuspiam uirtutis omnino partem. His dictis parūper cum spiritum ipse subducerem: dicam tantisper inq; Nicolaus qd̄ mihi cum Honofrio cōfabulati interdum contigit de maximo uiro philosophoq; Platōne (Solemus enim sæpe cum uacui sumus/ ac liberi a cæteris uel forensibus/ uel domesticis rebus: opiniones nostras simul cōfricare: et si quid interdū etiam audimus in ecclesiis altum/ et sacrum: de eo moliri inter nos aliquid/ et cōmētari nostris pro ingeniis atque iudiciis: quo fit ut ex hac consuetudine xqua ferme inter nos sit uel cognitio uel ignoratio) Visum ē igitur nobis de Platone: qd̄ magna quidē ratiōe: suo de Origene diuus Hieronymus censuit/ ut ubi bene nemo melius. ubi male nemo perius. Sed ē præterea nobis miraculo unde horum ingenia: quibus quicquid potuit uisa ē contulisse natura/ et diuinitatem his quandā porrexisse a puerperio/ ipsaq;: ut ita dixerim:

Aristippo

NICOL.

cuna : tāta sint admixta dementiā : et tot infecta
fabulosis erroribus : ut ab iis : q̄ etiā parua doctri
na / uel nulla sunt præditi : irrideantur / uulgoq̄
et a pueris iam cēsoribus castigetur : nisi Solis lu
naq̄ defectus persimiles isti forte patiātur : Quæ
prima duo orbis lumina p̄sso sæpe nubilo / atq̄
uapore uel pallēria / uel obscura reddunt : nisi et
arua fertilia / atq̄ p̄pinguia imitari uideātur :
quæ cum salutaribus frugibus ferūt sæpe morti
feras herbas : in uenificū lolium / sterileq̄ auenas
luxuriāt : nisi docta / et perq̄ uigili agricolæ manu
curent. Verū q̄cqd̄ ē tamē : secreto auro de limo
ego te mirabor semp̄ o Pythagora. Te uenera
bor Socrates. Te o Democritu efferā. Te stupo
ri habebō Diogenes. Te theophraste. Te Zeno
turbāq̄ oēm / et sectā philosophorū illustrē hono
ribus p̄sequar. Sed præter ceteros tibi animū / ui
sceraq̄ sacrao o unicum Iubat / primaq̄ in litte
ris humani generis gloria Plato / ac de laboribus
studiis / rātisque scriptis / et luxubrationibus tuis
acceptū ingenio diuino tuo dñū uixero referam :
per quem ad nos migravit litterarum omnium
liberalium dignitas / et altioris philosophiæ splen
dor se nobis primum aperuit. Qui et nobis reli
quisti a te formatum / et secundam ueluti propa

ginem / et æterni nominis gloriam Aristotelem: qui omni philosophia ad præcepta / regulasque redacta supra cæteros posteritati consuluit: et si a te cum recessisset: nec satis gratus uisus fuisset: recalcitrasse illum contra magistrum non secus atque in matrem petulantes pulli questus sis. Sed cum iis tam amplissimis rebus sic uices in dolo / atque exhorreo tuas uirorum mirande / ut in auro rubiginem: et in fonte clarissimo aliquo anguē. Expectoq; a te Matthææ solari leniriq; mihi mentem: qui cum mecum repeto quantum horum philosophorum sudores / infatigabilesq; uigilia nobis profecto attulerint commodi: si missis erroribus res probatas / et ueras cutemus elicere: totus equidem quatitur / et ad fletum se commouet animus. Tum ego est inquam ut dicis o Nicolae. Nam et ipse sic sæpe commoueor pro Socrate maxime / atque Platone: quod accidere piis / atque gratis studiosorum omnium mentibus reor. Attamen uero unde illis tanta hæc cecitas cum summa doctrina contigerit: quod animo mecum quandoque uersaui: non subicebo / aut tergiuersabor. Audiamque deinde te et Honofrium / si præter

Aristotele
nota.

MATT.

illa quæ commemorastis: recognoueritis forte ali-
quid satius. Nam imprimis: quod tu prope dixi-
sti: inducēs iubar solis et lunæ cāposq; feraces: ne-
mo mortalium: quod uerbum est Plinii: sapit
omnibus horis: sic se fallit sæpe obnoxia errori
uana mortalitas. Quare si de re diuina: deq; cæ-
lestibus: quæ ab humana cognitōne sunt procul:
errauerunt rāti isti philosophi neq; mirum: ne-
que dixerim magnum: quoniam haberi huius
modi ista alioquin certe non possunt: nisi quā-
tum ea nobis diuinæ uoces attulerint: et nūcii p̄-
electi: deoq; afflati uulgauerint: cuius muneris
maximi atq; diuini ea secula fuerūt expertia. De
occultis quoq; et sinu naturæ obstruſis neq; col-
ligere ueritatem: nisi uaticināte aut deo illis re-
uelante potuere. Quocirca Socrates ea sibi ne
somniaret: ut memoratum iteum ē: eorum per-
scrutationem a se penitus repulsiuit: et se nihil
scire contestans: omne studium cōtulit ad bene
uiuendum. eāq; ob causam illum ab Apolline se-
runt iudicatum fuisse sapientem: q̄ maxima sa-
pientia esset non arbitrari se scire: quorū cog-
nitio esset ambigua. Sed ceteri multi nō tā se ip̄os
mensi: nec tam cōscientiam securi propriam: q̄
laudem humanam: quæ nescierunt p̄dicarunt:

Cur Apol-
lo Sapien-
tem Socra-
tē iudica-
uit.

et inuoluta saepe inextricabiliq; naturæ incertis
 turbidiscq; ambagibus trāsmiserunt ad posteror:
 apud quos tādē eorum est patefacta temeritas
 illucescente ueritate p̄ Christū: quæ ab alio ante
 dari nō potuit: quoniā uera sapiētia non habet
 magistros homines: sed doctorē Deū/ neq; descē
 dit humanas ad mentes/ nisi purgatas/ et nitidas/
 et sancti timoris / bonitatisque ; quam diximus
 plenas. Vnde multitudo omnis illa sanctorū: quī
 eam acceperūt: concors semper/ et itidē sentiēs fu
 it etiā ubicūq; dispersa: q̄a idem unus spiritus lo
 quebatur in eis: quo in se accepto Paulus exul
 tās An experimētum quæritis inq̄t eius: qui i me
 loq̄tur: Christus? quē et cū dominus impertiret
 Apostolis Nō enim uos estis: q̄ loq̄mini ait: sed
 spiritus patris uestri: qui loquitur in uobis . Sed
 quo altiora se ipsis isti quæsierūt: elatus eorū in/
 crassatus/ et obtusus magis factus est sensus: et se
 ad perfectam sapiētiā euasisse putantes/ tum ma
 xime elusa eorū temeritate repti sunt stulti Deo
 nō perferēte tam indignam suæ maiestatis iniuri
 am: ut a se ip̄is se facerent sapiētes et ueluti deos
 cum homines essent: Sed ad extremū modestiæ
 suæ tamē/ et cōsciētix recte signū p̄buit (si ita fu
 it) euidentissimū Plato: qui ut apud Aeneā sophi

Nota .

No ta
Platonē.

F i.

stam loquitur quodã in dialogo Theophrastus:
iussit suis eatenus standum obtemperandum
que præceptis: quoad sacratior homo aliquis ap-
pareret in terris: qui fontem ipsum ueritatis pa-
refaceret | et quem magistrum rursus seque-
renrur omnes. Vnde nostrorum nonnulli | ne-
scio tam ne scite: quã pie produunt illum | et pre-
dicant in exitu accepisse salutem | et gratiam:
et eum longo post tempore inuentum in sepul-
chro cum lamina ad pectus: in qua confessio fi-
dei erat incisa: cuius lumen | et agnitionem mo-
rienti illi Deus afflasset. Quod de Trimegi-
sto | Sybillisque | et aliis quibusdam gentilibus
etiam in uulgis referunt. Quæ nos quoniam
apochrypha sunt: neque probamus | neque
improbamus (Possunt .N. tam esse: quã nõ esse)
Sed ueram sequimur matrem ecclesiam: quæ
occulta non iudicat. Hoc tantum aperte | intre-
pideque dixerimus damnari ineminem: qui quan-
tum ipse potest | et noscitur confugit ad Deum:
quoniam sola est: quæ perdit hominem per-
uersa uoluntas | et pertinax in delinquendo
malitia. Sed de Philosophis hoc loco non plu-
ra: de quibus profecto neque tam multa congef-

Nota.

sissentis: nisi docendum nobis fuisset per eor
 rum errata: humanam sapientiam sine bonita
 te / non modo ad ueritatem non pralucere ho
 mini: sed magis quidem cecitatem inducere.
 Eodem modo superest: ut demonstremus sa /
 sapientiam æterno consilio trãsmissam ad homi
 nes: ut ea sit: qua ad sũmum illud bonũ: in quo
 beatitudo consistit: eos accēdat. accensos conne
 hat. conuectosque fœlices efficiat: qua res ita iam
 constat: ut negare eã nemo: si sanus est non eru
 bescat: Sed sine ea bonitate: quam ei Propheta
 coniunxit: nunquam illud efficiet: ut dux homi
 ni ad beatitudinem sit: Quin uero gradiente rec
 ta sic retorquēbit a uia: et instrumēta illi / ac ma
 chinas: quas ad beatam uitam erexerit: eripiet /
 atque prōiciet: ut metam is non modo nunquã
 attingat: sed quo magis ire contenderit: uti can
 ceriab ea semper plus retrocedat. Dentque opta
 re sibi consociam bonitatē sapientia cogi certe
 uidetur a sũmo quē obtinet in honoribꝰ gradu.
 Nã quos sapientes esse putamus: iis portio assut
 gimus. capita flectimus. & uia cedimus. magistra
 tos. honores. dignitates. insigniaq; potiora deferi
 mus. Statuas. insuperimomumētaque sacramus:

Ad fœlici
 tatē sapiē
 tia ducit.

Honorabi
 lis sapien
 tia.

quæ prætereuntes cum cernimus: detinemur ad
miratione|gratiæq; non parua. Quod solet usu
mibi contingere quoties in templis illustrium se
pulchra| epitaphiaq; contemplor: cuius sane rei
quæ causa potest afferri alia: q̄ q; uirtute singula
ri illi ac bonitate purantur excellere: nec rati res
quidem ulla ducitur: quãti sapientia propter cõ
iunctam ei bonitatem: quam si detraxeris: esse sa
pientia continuo desinet? magis uero nequitia
erit atq; caliditas nõ dignanda honorib;: sed acer
rimo odio / ludibrioq; habenda? Adhiberi ergo
illi bonitas conuenit: ut dignitatẽ omnino pro
priam. gloriam. nominatiõẽq; possideat. Hæc
cum dixissem dimissa coron: datum est cuiq; re
cedere .

FINIT.
TER
TI
A
COLLA
TI
O

EIVSDEM MATTHAEI DE INSTI
TVENDO SAPIENTIA
ANIMO QVARTVS
INCIPIT
LIBER.

ARGV MEN
TVM.

Uita cum iucūditate honestoq; ioco dif
m putatio praesens inducitur. In qua dupli
ei de disciplina agitur. Vna quæ corpus
castigat / et cōterit: altera: quæ animū instruit: et
utraq; nō parū ad sapiētiā ptinet. Et quare gra
uē pœnitētiā / et carnis macerationē ii etiā suscepe
re: q; nūq̄ peccauerūt: neq; indiguerūt disciplina
ut xps dominus: et Ioā. Baptista. Er q; fortiores
grauiora debēt ex uirtute tolerare: si nō ppter se:
ut sint in exēplar / et alios animēt. Er q; inq̄tū di
sciplina hōinē dirigit ad sapiētiā et correctio: et
docilitas. et forma. et regula. et ius / et ars solet ap
(pellari.

c Onuētus ille: quē nobis quartus Seue
rine instruxit dies: cū latus / paratusq;
F iii.

ad audiendum mihi plane uideretur: ego de di
sciplina illa atq; scientia: quas sibi David orans
optauerat: ut Andreas aut doceret / aut quæteret
enixe poposci: quod ut faceret placere uisum est
cæteris. Sed ille (ut est ingenio comi) cœnfestim
q̄o inquit es erga me liberalis uir bone / patrūq;
charissime. Nam primum tibi bonitatem assciui
sti: et sine socio eam ferme totam tibi uēdicasti /
et nunc ecce mihi porrigis Matthæe disciplinā.
Ad cuius iocum nullum prius rependi uerbum :
q̄ lineo amictu sublato repente / prumpta mā /
nu extuli disciplinam ex fillo intortam : quæ for
te tum mihi pendebat ab cingulo: An n̄quiens
non disciplinatus et ego? Quo sale ad rium exci
tatus est cœtus. Ille etiam argute tu inquit re pu
gnas et uerbo Matthæe. Præcauendum est mihi
ab homine ita munito. Sic enim iocari quando
que festis lætisq; diebus Paulo liberis apud
maiores sanctissimos nostros et licuit semper / et
uirtutis fuit. Nam longa per silentia. uigilias. stu
dia . sacra officia. continentiam oculorum . gra
uitatem incessus. status. habitus. motus per ho
ram a cibo licentior fatigatis sermo / deambula
tioq; conceditur : quo animus parumper laxatus
rursus assurgat alacrior: seque ad res seras / altas

Facete.

Ratio io
ci .

Nota

Cābius.

que reponat firmior atque nervosior. Qua í re
 nostris ex hominibus mihi meus Cambius Bos
 sus uisus est præstans : quippe qui opportune,
 et cum ratione sic suavis facetusq; extitit : ut nõ
 minus lepiditate/sermonisque læticia omnes ex
 citaret ad profectum: q̄ exemplo uitæ / sanctitu
 dineque mirabili. Videbamus iterdum illum ca
 stissimis sermonibus schomata Comitorum / et
 atgutias studio ab aliis comparatas nullo conatu
 superate: cuius neque legebatur aliquid familia
 riter scriptum: a quo abesset ueiustas/canillatio
 nisque festiuitas : qua ubique oblectaret: nusq̄
 offenderet. (Sic enim illum blandissima aptaue
 rat solerti nullo adhibito ab eo studio natura)
 Quod parentes/et fratres facile/atque urbane eti
 am præstitero: ornantes coetus / conuiuiaque : q
 bus interfuissent: gratissimis salib; . A quibus ne
 que abhorruit: cū priuatim qdẽ ex humanitate:
 rum publice ad tenendam cõcionem clarissimũ
 Prædicatorum ornamentum / noster maior Ti
 motheus: qui mihi dux fuit ad ineundam religio
 sam hãc uitã/et ad saerarũ litterarũ delibationẽ:
 et q̄tũ quoq; potuit me formare ad pulpitu stu
 duit: et si in horũ singulis parũ certe p̄fecerim.
 Habẽt et hãc in se dulcedinẽ eorum pleriq; qui

Timoth.

Nota.

nunc uiuunt : neque illi uulgares : qui acerbitatē
correctionum faceris / et appetibilibus temperant
uerbis / et subditorum tristitiam læticia soluant :
quæ res si fuerit opportuna : animorum erectōni
pusillorūq; saluti maxime consulit : Quod pmul
ti : et illi quidem prudentes tamen et optimi mi
nime possunt : quorum instinctus / toruitasq; na
tura ad fletū propensior est / atq; tristitiā : q̄ ad hi
laritatē et risum : quā diuersitatē ingenii in Demo
critol atq; Diogene fuisse Satyrus ita cōmeminat
Iam ne igitur laudas q; de sapiētibus alter
Ridebat : quonēs a limine mouerat unum
Proruleratq; pedem : flebat cōtrarius alter
Democritus enim is erat : q; dono exiēs . ridebat
curas : nec non et gaudia uulgi . Qui uero flebat
errores hominū : et q;bus continē merguntur ca
sus / atq; discrimina ille Diogenes . Eorū ex nūme
ro : quos natura toruos dedit et duros : historix p
dunt Pirronē . Eraclitū . et qui tāte acerbitati ob
noxius factus est : ut in totius odium generis hu
mani euectus sit Timonē . Crassum itidem auū
eius Crassi : qui in Parthis interemptus ē : nuūq̄ i
tota uita risisse ferunt . Tum Andreas etenim p
difficile inquit radices extirpare naturæ . Qui p

ANDR.

pe sunt ita cōperti a primis feminibus homines: ut contra ea pauci admodū uitam detorqueant. Et me quidem esse ex eorum numero fateor: quibus innata ē pronitas ad festiuitatem / atque læticiam: non tam sponte: quā forte ab humore sanguinis inferti mihi lætissimi. Sed me sic equidē uelim in potestate habere: ne quid nimis utraq; in parte: aut eam certe mea hanc in complexione uirtutem seruare: quam græco nomine Eutropeliā Aristoteles uocat: planeq; et laudat: et nosros inter Theologos uir sãctus et doctrina clarissimus Thomas Aquinas locat inter mediocritates / atque uirtutes. Sed quoquo mō ipsa res sit quod sum Matthæe factururus: quod concioni uenerabili / et pulcherrimæ isti sit placiturum? Quæ / nam ista siue disciplina / siue scientia: quas tu dicis ad sapientiam pertinere? Disciplinã tu unã quidem ostēdisti lino compactam / alias materiales similiter / uel loris / uel scirpo / uel etiam ferro formatas exercent: quibus est ea res curæ. Sed de his non quidem nos modo: sed earum tractent mercatores / atque artifices. Tum Ioannes Philippus etiam materialis disciplina cura / et studio nostro morande digna mihi uidetur. Nam si

Eutrope
lia.

IOH. phi

Scholæ di
sciplinato
rum.

ANDR.

uel pro uenia i redemptioneque facinorum / uel
pro perulantium cohibitione / mortificationeque
membrorum ea i prater maximas festorum solē
nitates quottidie utimur : lumbos / scapulasque
cædendo : non de negotio tam nostro / nostra
erit cogitare ? Nam et eorum : qui id prater nos
cogitant : nunc plene sunt insignes Italix et præ
clarissimæ urbes / Venetiæ nostræ tot populorū
et gentium dominatrices . Genua uaria et popu
losissima : Florentiaque lautissima imprimis / ha
bentes ex singulæ diuerticula amplissima : ubi
ad istiusmodi disciplinarum flagra se se recep̄t
innumerabiles cuiusque generis uiti per sabbata :
Qui etiam : cum est opus : supplices iustrant ur
bes / se multo cum sanguine cec̄tes / et ad preces
clamoribus Deum / cælestesque mouentes : His
dictis Andreas factus erectior : non equidem re
cuso inquit de hoc etiam disciplinæ genere age
re : si te mihi Philippe confocium adiunxeris :
Nam si quis potest / certe tu potes disciplinatissi
mus de disciplina differere . non quæ te uelim ad
artificium / instrumentaque uocare . : quæ nulla
formasti unquam : sed ad rationem / effectum
que : cuius causa hæc inuenta sunt instrumenta .

Sicut enim in excubendo bonum / et gnatum ex
 criptorem esse dicimus: non qui commode cala /
 mos acuit / pugilaresque / et reliquam supellecti
 lein fabricat: sed examussim / et cum ratione for
 mam recte excubendi tenet: sic de flagellis: quas
 disciplinas non tam latine: q̄ religiose nunc ap
 pellamus: te puto Philippe cogitare / si rem ad
 sapientiam ullo modo traducis. Plene me habes
 o Morande rettulit frater: Eam dico profecto
 disciplinam: per quam quoties deliquisse ue /
 re nos poenitet: futuras poenas depellimus / cul
 pasque diluimus: Purgamur etenim quicun /
 que curabiliter peccauimus: aut hic doloribus
 atque suppliciis uiui: aut apud inferos longe gra
 uius mortui. Neque possunt inusta uicioŭ col
 luuiones alio modo detergi. Qui uero tam in
 expiabiliter emigrarunt: ut indigni sint uenia:
 hi cum lucifero perpetuas mittuntur in poe /
 nas. Eadem ipsa persæpe ueluti præcauentes
 morbos antequam ueniant: attolentem se car
 nem aduersus spiritum edomare / frenareque cõ
 tendimus audientes! Apostolum Debitores su
 mus non carni: ut secundum carnem utuamus.
 Si enim secundum carnem uixeritis moriemini.

IO. PHI.

Nota

Si aut facta carnis mortificaueritis : uiuetis. Nul-
lum igitur supplicium / genusq; martyrii e in lau-
de suapte natura : qn uerius malū haberi debet :
quonia grauiter afficit uitā : Sed ex modo / causa
que suscipiētis / ferētis ue porro censetur. Nam p
posito peccato / et ni peccet uir bonus admoto ei
etiā phalaridis tauro : p̄stat aduersa omnia toleta
re : q̄ deū utiq; lædere : fidem / officiaq; deserere.
Propter hæc itaq; laboriosa cia / et aduersantia p
peti : officiosum / et sanctū planeq; et necessariū
p̄sape putamus / et dicimus. Non pœna ergo : sed
ratio / atque causa e : quæ martyrem sacrat. Sicut
enim uites : ne in steriles p̄pnos diffluent : et cæ-
terarum luxuriātū arborū p̄eritates : ne fruges
exhauriāt amputamus / et cæcimus : ita efrenos / ra-
tionēq; non audiētes corporis / sensus flagellis ua-
riis : ne se in luxum / uiciaq; r̄soluant : compesci-
mus / atque frenamus. Omnia itaq; ratio laborū /
ferendorum . et in corpore perpeffionum : quas
uiri sancti / uel sponte suscipiunt : uel toleran-
tet excipiunt : in hoc consistere plane deprehen-
ditur : ut per ea præcauere lasciuia . motus
carnis consopire . emendate prauē commissa .
gratiam / et misericordiam inplorate equidem

Nota .

Nota .

possint: alioquin has sibi ipsis irrogare molestias
manifeste esset insania. Sed hæc omnia pollice
se effecturam: et quidem ualide: atque magnifice
hæc disciplina: Quod nisi faceret: an saluator
et noster dominus Christus perfectæ uirtutis exē
plar corpus innocēs suum quadraginta diērum
extenuasset inedia? An felix præ omnibus et san
ctus ab ntero ille Baptista: quem terris datum i
secuta semper lætata sunt sæcula: lætabunturque
uentura: degisset in hæremo? locustis: et fontibus
usus fuisset ad cibum? aut beata operuisset mem
bra camælo? An Hieronymus tã clarus inter do
ctores: et magnus deserta rot peragrasset ānos?
et uasta tandem ea in solitudine socius tantum
Scorpionum: et ferarum reledisset: quæ exusta
solibus ei situm atyopissæ: carnis in membris ob
duxerat: ubi ab oratione persape: pectorisque uer
beribus nō cessans: se noctem memorat iunxisse
cum die: et uinum: decoctūque aliquid: aut cer
te conditum gustare extimauisse luxuriam: ut re
cordationem puellarum: et quibus astuabat i car
ne p̄morta: incēdia propelleret a se libidinum?
An magni illi Athletæ: et duorum florētissimo
rum Ordinū principes Benedictus: atque Frāci
scus aliique nonnulli nudos post p̄ces atque flagella

se gelidas inter niues / urtica / utrosq; silue
 stria incassum interdum dedisse putandi sunt ?
 Immo quia efficeret quæ diximus patiendi disci-
 plina: prudenti consilio / atque ratione illi se ita
 dedere. Non mala igitur huiusmodi ista habenden-
 da est disciplina: quoniam qui eam legitime sumit
 bonum equidem reddit. Qd' si bonum: etiam et
 sapientem: uerum et perbeatum: nedum sapien-
 tem: dum peccata eorum: qui ita se uerberant ab-
 stergit et delet: et qui mortui erant peccatis re-
 ponit ad uitam. Hanc unam ego: quæ calos im-
 pleat hominum: esse quidem arbitror. (Quis
 enim se iactabit crimen non commisisse?) De
 paruulis non loquor: qui non indigent penitentia:
 neq; disciplina: si in fide cormierunt antequam sint
 ad peccandum idonei. Sed de puberibus / atque
 maioribus: qui peruariare iam possunt: sequi dies
 faciunt delictis obnoxios: quibus si subita / et saluta-
 ris hæc medicina diuina pietate non esset apposi-
 ta: salua: ut scribitur: ulla caro non fieret. Sed pie-
 tate admirabilis Dei: qui infirmitatem figmenti
 agnoscit humani: plena test utique terra / hoc est
 terrenum / et semper fragile animal homo: qui
 ut fieri sine opifice deo nullo quidem modo po-
 teret.

Quot
 post pecca-
 ta caelestes

Nota.

tuit : ita quoque sine illo seruare atque tuente neque consistere neque spirare potest omnino . Si quidem ut esset genus humanum singularis Dei amicitia ; et eterna charitas fecit : ut beatum autem fratrum obtineat / eiusdem indefessa procuratio ; et misericordia efficit : atque ita : ut sit illud in psalmo uerissimum . Miserationes eius super omnia opera eius . Ad hæc audio te Philippe libenter inquit Andreas ? Sed cursum : si lubet : siste parumper : et da : si potes : qua ratione Baptista qui sanctus ab ortu neque peccauit : neque peccaturum fortasse se timuit : et cui soli et adhuc uiuenti attestatus dominus est inter natos mulierum non surrexisse maiorem : per omne tamen uitæ spatium tantam sibi ipsi non opportunam : Sed superuacaneam poenitentiam indixerit acerbitatem : quod si enodaueris : erit perinde et absoluta de ieiunio domini quaestio . Hanc partem ad illum Philippus respondit haud prætereundam ullo pacto putabam : Sed eam antequam tangerem : e labio tu mihi celerior præripuisti : non quod id te fugiat reor : sed me ut forsitan : quem arbitratus sis im præmeditatum : si dormiam experire . Itaque dico a sanctissimis uiris alia propter se .

ANDR.
De Bapt.
pœnitentia

PHILIP

Alia propter prædestinatos in omni uitæ modo
et suscepta et acta fuisse / et non tãtum sibi ipsis:
quãtum in commune omnibus exemplar editi
essent. Qua ratõe diuino p̄conio ẽ illud ad eos
uos estis lux m̄di: et appellati sunt ciuitas: quæ
supra montem posita ostẽtat eminus se quaque
cõspiciuam: Cãdelabro etiã compari / atq; lucer
næ i domo omnib; collucẽri. In domo inq; quæ
una ecclesia ẽ / fidelis, catholica, sancta / in terris
militãs q̄ diu perueniatur ad illam: quæ sursum
triumphat: gloriosam cæli progeniem: de quartã
altera cogitãs David elegi inquit abiectus esse i
domo Dei mei magis: q̄ habitare in tabernacu
lis peccatorum: et in euãglio illud ẽ memoratũ
Domus mea: domus oratõnis uocabitur. De al
tera uero alio carmine cocinit iterũ David glo
ria et diuitiæ in domo eiu: et iusticia eius manet
in sæculum sæculi. Quonam uero quisq; longe
plus oculis: q̄ auribus credit: et moribus alienis
formatur: q̄ uerbis: his itaq; qui in ecclesia ad
huc terrena sunt sancti: et si satis ẽ abditam alto
sub pectore et cõsciẽtia tacita habere uirtutem:
iidem tamen ipsi propter electos edificãdos / et i
pellendos: ut diximus: exhibẽt exterius plurima:
cum docendo: tum agendo signa / et experimẽta

Quomõ
sibi / proxi
misque ui
uendum.

præclara sanctitatis/atque uirtutis. Verum enim
 uero Ioannes iste Baptista: qui plusquam certe p
 pheta uulgabat per omnem Iudæam uenientem
 Christum affore confestim in limine: et quanta
 omnino ui poterat ubique personabat et concla
 mabat pœnitentiã agite. appropinquat enim re
 gnum calorum. faciens illum digito: cum se palã
 intulisset: per agni cognomen agnoscitur: abolu
 ri rotius mundi peccatum: refarturique ruinam: de
 buit profecto (fuit et opere pœcium) effectu p̄stra
 re: quod uerbo doceret. Pœnitentiã dico. uita
 asperitatem. mundi cõtemptum: et impeterritum
 proxfus a morte animam. Frigida enim sunt illa
 præcepta uirtutum: quæ non tenet ille: qui præci
 pit: uerumque illud e Ciceronis uerbum caput ar
 tis e docere: quod facias: Quod et Claudianus i
 ter poetas non quidem obscurus egregie his uer
 sibus christianeque precepit. *ut uerba bene nunc*
 In cõmune iubet si quid iudices ue tenendum: *et*
 Primus iussa. subi: tunc obseruantiora qui *si con*
 Fir populus: nec ferre negat: cum uiderit ipsum
 Auctorem parere sibi. cõponitur orbis *et*
 Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus *et*
 Humanos edicta ualent: ut uita regentis *antiquo*
 Mobile mutatur semper cū principe uulgus: *et*

g. m. h. o.
 . m. o. s. i. b. q.
 Nota .

Christi p
pessiones.

Hinc de Iesu domino reuerenter ē proditum co
pit Iesus facere / postea docere. Quādo a natura
igitur ita sunt homines: ut nisi p̄uadat / qui eos
ducit: nullo modo sequantur: necesse utiq;: ut di
ximus: exitit: ut tantus hic uates / p̄nitentiaque
magister per exempla potiora pr̄iret: q̄ qui con
sequebantur. Animaduertendum pr̄terea et il
lud hac i re mihi plane uidetur. Eorum: q̄ in o
mni exacta / s̄ūmaq; uirtute imitati s̄ūt Christū:
primum oīum extitisse Ioānē. At uero Christus
non propter se quidem: sed uniuersi humani ge
neris uice: atq; compendio sumpsit in poenis: at
que tormentis plus sane supplicii: q̄ quotquot
unq̄ passi sunt hac in uita mortali. Quantū ad
dolores: et poenas: de eo sic p̄phetat esaias. Om
ne caput languidū / et omne cor moerens / a plā
ta pedis usq; ad uerticem nō ē in eo sanitas. Quā
tum ad aegritatem: atq; pauperiem sic habet euā
gelium Vulpes foueam habēt: et filius hominis
non habet ubi reclinet caput suum. Quantū ad
humilitatem: suiq; contemptum: Exinanit se
met ipsum seruilem accipiens formam narrat
Apostolus / Et ipse de se apud psalmistam Ego i
quit sum uermis / et non hamo / opprobrium ho
minum / et abiectio plebis. Faceo ignomiā cru

eis infandam, dira, omnimodaq; supplicia : et cæ
 tera multa : quæ euangelistæ de eo meminere.
 Qui igitur illum in agni specie pro mundi redē
 prione atq; salute mactandum ostenderat: par q
 dem erat naturam et mores eiusdem saperet: cu/
 ius ministerio fungebatur præco/atq; legatus: se
 cumq; reputaret esse præposterum: ac periniquū
 ut seruus eēt domino maior / et discipulus super
 magistrum. Adde q; res maximas et immortalī ali
 qua gloria dignas sine labore / interdūq; et san
 guine nemo consequitur : neque sine pertinaci
 cruentoq; conatu liquet quāta uirtus/et laus in
 quouis homine sit. Quin tabescit bonis etiam ī
 uitis sine lucta / atq; certamine dignitas magni
 animi, fortitudo/atque constantia: cuius rei tātæ
 agnoscēdæ gratia doctor et tuba missus Ioannes
 ad homines fuerat: sicut ei dominus testimoniū
 dedit. A diebus Ioannis Baptistæ regnum celo
 rum uim patitur: et uiolēti rapiunt illud. An nō
 uidemus quantum duriora de se prestant uiri q
 dem fortes: et magni in re militari duces / et cētū
 riōes: q̄ ignaui/gregariiq; milites? Mares: q̄ fœmi
 næ? Adulti: q̄ pueri? Ita quoq; a primis/et iclytis
 cōmilitonib; suis asperiora exigir sacer/et iuictus
 exercitus xp̄i; q̄b; illud ab Apostolo merito dici

Nota

Nota.

Nota.

Multiplici
rer disci
plina.

tur. Nō coronabitur: nisi qui legitimē certauerit: et ab eodē: ne quē pigeat strenue inire certamen: de mercede subiungitur. Non sunt cōdignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam: quæ reuelabitur in nobis. Quis potest hæc non probare? Immo uero ex his non incendi ad imitandum uicium inspecta / habitaque mensura? Quis deterreri laboribus / et nō assidue in ieiuniis, orationibus, uigiliis, inq; cæteris arduis et gloriosis fortitudinis / et tolerantiæ perpeſsionibus esse? Vi des quantum hæc disciplina: de qua cœpimus iocose loqui: honesta et probabilis sit: possitq; etiã religiosa rei nostræ serio / grauiterq; aptari: si mulieres minime animos habeamus. Sed quoniã sēsus pprios / et multiplices habet alios: qui oēs ad sapientiam unam dirrguntur: neque omittēdi illi ita penitus mihi uidentur: ut quæ res succi est plena multiplicis: nos ieiunam illam intulerimus: ac macilentam. Nã et correctio, et docilitas, et forma, et regula, et Ius, et ars solet appellari retissime. Correctio quoties errata emendat / atq; castigat: quod ē proprium disciplinæ: ut sacris in litteris sæpe colligitur: et indicat maxime David noster in psalmo Apprehendere disciplinã / ne quando irascatur dominus / et pereatis de uia iusta: et

qua magnus Adreltus huius vitæ regularis no-
 stræ architectus et princeps institutum quidem
 oportere esse prælatum existimans eo libello : qui
 de vita clericorum inscribitur : quæ nostra regu-
 la est: disciplinam inquit libens habeat | et metuē
 dus imponat. Neque aliter quæ Solomonis illud
 accipi potest. A puero disciplinam noli subtrabe-
 re: quæ sane res: si cuius est: superiorum hominū
 est: ut iura sacra atque humana. imo et ratio | et na-
 tura ipsa prescribit. Nam patri sanctissimo primū:
 sui si muneris meminit: ea res conuenit: qui locū
 diuinitatis cū uirtute soluēdi animas atque ligā-
 di possidet inter humana: cui et uigilantia et p-
 curatio alendi | et curandi gregis ore Christi est
 imperata. Huic deinde proximioribus: qui popu-
 lis præsumt episcopis | et apud se cōfratribus cha-
 rioribus: quibus insignum deuotionis | et chari-
 tatis qua debent semper accendi: ardēt roseo mu-
 rice circa capita apices: cæteris deniq; gradatim
 ordinibus : nobis et simul: qui pusillam domini
 familiam gubernamus per uices formæ gregi fa-
 cti: qua profecto re grauius et periculosius nihil
 humeris nobis imponitur: uti negocium : quod
 summæ artis certe | et prudentiæ | et pietatis est.
 Sic in omni primatu | atque re publica. In omniq;
 G.iii.

Quorum
 corrigere
 est.

Nota .

familia qui primi sunt: debent hac una plurimum
uirtute præcellere: ut neque ex uerecundia. neque ex
ignauia. neque ex gratia/ emolumento/ timoreque
uel aliquo deserant disciplinam: quæ id sit effec-
tura ne delinquentes per indulgentiam crimini-
bus assuescant: Sed neque innoxii exemplo malo
illiciantur ad nefas. Nam ut imane est/ et capitale
proximum præsentis uitæ priuare: ita magis æter-
na non corrigendo cum possis:

Nota,

Disciplinabile omne illud et nuncupamus: quod
docibile ita est: siue homo / siue alterius generis
animas sit: ut assuescere doctrinæ/ et moribus fa-
ciliter possit. unde a disciplina discipulus deduci
recte putauerim: qua dispositione / atque uirtute
non est aliquid omnino aliud quod uelocius/ atque
commodius sapientiam ueram attingat: sequitur quod
feliciter est: Deo ipsi coniungat. Ideo de Saluato-
ris discipulis: qui ad simplicitatem domini uocem se-
cuti sunt euocantem scriptum legimus illud cum
laude et erant docibiles dei. Et prophetam domi-
num sic alloquentem accipimus. Disciplina tua
ipsa me docebit. Nam fundamentum atque origi-
nem ab humilitate/ et fide habet disciplina: quæ
gemina uirtutes iis: qui eas tenent diuinam conti-
nuo suppeditant gratiam Idcirco facillime ad

Docilitas.

Nota.

penetralia sapientiae obrinet aditum disciplina.
 atque ideo solettia et admirabilis bonitas dei disci-
 plinabilem fecit hominem sibi: fidemque illi por-
 rexit: quae unica esset et simplex / et directa / cetera
 quae / et constans ad ueritatem semita: / qua neglec-
 ta / cetera: quae quaruntur: non metæ / finesque op-
 tati: sed anfractus. errores. precipicia habenda quae
 dem esset. Quae mala pessima atque mortifera ac-
 ciderunt mundi Philosophis serenum fidei respu-
 entibus et diuinum illum odorem: quem creatis in-
 rebus senserant: non tam pie: quam arroganter secta-
 tibus: quo in eis iure quidem factum est ut non
 modo ad perfectum sapientiae / et ueritatis non per-
 uenerint: Sed diuersis fallaciis / laqueisque ma-
 gis ac magis in dies implicati / captique in extre-
 mam abyssum / atque uoraginem ignorantiae / quae
 et stulticiae quandoque abforti pueriliter sint: ut co-
 actus suspirare primus ille philosophiae princeps
 Socrates fuerit: et post immensos studiorum labo-
 res putaret se scire nihil. Sic et tantae sublimitatis
 ingenii Aristoteles non potuerit non fateri philo-
 sophiam: qua gloriare est tunc humana temeritas: no-
 ctuinos habere oculos ad manifestissima naturae
 sine illam esse naturam putaret: qui aeternus ui-
 gor sit / atque diuinus: quam philosophi mundi aiam

Nota.

Socrates.
Aristotel.

existimauerunt esse dicendam: per quam qua
que diffusam tam: ut uiuerent: q̄: ut essent cuncta
ta reciperent. Quam sane opinionem de doctrina
Platonis in sexto praclari operis istis induxit
poeta carminibus.)
Principio calum et terras camposq; liquentes
Lucentēq; globum lunae: titaniaq; astra
Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus
Mēs agitat molem: et magno se corpore miscet.
Inde hominum / pecudūq; genus: uitaq; uolātū
Et quae marmoreo fert mōstra sub aequore pōtō.
Igneus est olis uigor / et caelstis origo:
Siue singularem eam haberdam censuerit: quā
cuiusq; rei diuersitas capit: cum oritur: aut cum
humana operatae consilio fabricatur / atq; com
ponitur. Sic et alii multi cum se frustra exudasse
dephenderint: omnem quae de re scientiam fer
me sustulerunt: quae cogitatio neq; abfuit a sanc
tissimo Regum / et propheta nostro Dauid / cū
cecinit Ego dixi in excessu atq; estasi mea Omnis
homo mēdax. Quantū itaq; quisq; disciplinabi
lior / et docibilior extiterit deo: qui magister est
animi uerus: tantū q̄ppe ad sapientiā / et ueritatē
currerit alacrior: nisi q̄ ea cū luce formidabit im
pactionem / atq; prolapsū: Sed perpetuo / et cō

Nora.

stantissimo tanq̄ in speculo mere conspicabitur
 verum: unde sapiens factus/ eo festinabit expedi
 tus/ et leuis: ubi habitat uita beata. cuius capiun
 da dulcissima/ et firmissima spe ipse iam quoq; i
 cipiēt esse. ppe beatus. Currat igitur humana. cu
 piditas per hanc semitam post caelestem/ diuinū
 que magistrum: nec in manibus putet se habere
 sapientiam. Disciplinabiles atq; docibiles se ho
 mines deo prosternant. Supernum hoc bonum/
 et imortale non iacet in Imis: quoniam diuinū
 utique/ non humanum est. illabitur e calo. non
 scaturit ex terra. non foro emitur: sed electis/ et san
 ctis. diuina manu ad uitā clement̄ impēditur.
 Age tandem quomodo disciplina forma / Regu
 laq; censeatur explicemus: quod a nobis ipstis im
 primis exgramus ac deducamus: quādo quidem
 et forma/ et uitae regula celebrior in nobis appa
 reat: q̄ canonici dicimur: q̄ i ceteris multis: quos
 laxior uita delectat. unde regulares/ et canonici/ a
 regula/ et canone dicimur: quae duo nihil aliud
 latina nostra/ graiaq; lingua: q̄ regulā sonāt: quae
 post Apostolos domini i primitiua ecclesia a cle
 ricis omnibus accepta/ seruataq; ē longo equidē
 tempore. Immo et ab iis/ ueluti primis ab Arche
 typis/ et institutoribus uita sanctissimae nostri

Nota.

Canonici
cus qd.

Apostolos
māsisse ce
libes No.

No. bene.

Duces Augustinus. Basilius. Benedictus. Franciscus imitationem accepere superaedificantes: quā ipsi erigebant: beatam machinam super apostolicum fundamentum / Saluatorisq; consilium. Nā post euocationem a saecularibus rebus proprium nihil habuisse / nulla et iniisse cōnubia apostolos confrat: praeter Ioānem forsitā solum: ut creditur uulgo: qui etiam ab nuptiis reuocatus uirgo permansit. Sed neq; qui ante contraxerant: abinde citra filios ullos legimus sustulisse. A quo disserrere neque Paulus existimandus ullo quidem pacto ē ex eo: quod prima ī epistola ad Corinthios scribit. Non quid non habemus potestatem sororem mulierem circumdicens: sicut ceteri Apostoli / et fratres domini et Cephas / An solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Hoc ita non putat Apostolus. Nō ita quidem / ut ducenda eis essent ad thorum foemina: atq; concubitus: Sed ad ministerium laborātium pro omnibus / et ad honestatis / ac pietatis officia: quemadmodum et dominum a Galilæa plerq; secuta sunt: illi ad diem crucis usq; pie / candideq; ministrātes. Sed qui male interpretantur Apostolum / usum cōiugalem ex eius uerbo accipientes: nonne conuincuntur aperte: si uer

ba Pauli : quæ secuntur obseruantur? qui cum dixisset Non habemus potestatem hoc operandi? protinus intulit. Quis militat suis stipendiis? Quis plantat uineam? et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem? et de lacte non maducat? quasi digni essent sanctarum mulierum ministerio? charitarisq; seruitio: qui uerbo et doctrinae essent semper intenti: ut erat ipse et Barnabas: et ceteri: de quibus loquebatur: Apostoli. Selecta ista et regularis itaq; uita: et disciplina singulari formata: quæ mediam uirtutis semitam tenet: hoc est quantum sane potest: neque ad dexteram? neq; ad sinistra plus æquo declinat: sit ne sapientis requiro? atq; interrogabo: quam non esse neminem puto esse dicenturum: nisi forte qui lucem ullam non uideat: aut si uideat: lucem esse non agnoscat. Quod si est sapientis regulari ita? disciplinaq; formari: habemus et quidem plenissime: quod accurate quasi uimus: disciplinam ad sapientiam: liquido pertinere. Superest igitur duntaxat: ut iuris? artisque simul: quod facile assequi possumus: disciplinam agnomen tenere indicemus. Nam si uerba hæc dixerit quispiam: aut etiam scripserit. Disciplina Pontificum? ac Imperatorum sunt iura æ? qua? commodaque sancita: quid hoc audiens

Nota.

Ius et ars
 dici disciplina.

accipiet/aut uero legens: nisi iurè pontificio/im/
peratorioq; sunt iura aqua/commodaque sanc-
ta? Ius igitur si a iusticia ut riuulus à flumine/na-
scitur: abesse nullo modo a sapientia potest: quã-
do etiam condi ius recte / seruariq; legitime nisi
a sapientib; certe potuerit. Artes quoque siue li-
berales omnes / siue mechanicæ etiam/et despica-
biles: ut nequeant disciplinæ nominari/ nihil
phibet omnino. Quin uero ea locutio et apte /
et latine sumi procul dubio mihi uidetur: unde
disciplina militaris. naualis. fabrilis. architecto-
ria. pictoria. fulonica: et id genus ceteræ ornate /
ac pprie disciplinæ dicunt: quæ si recte / periteq;
tractant: neq; uacare sapiënti penitus possunt/ita
sapiëntia descēdit ad omnia/ et a fine attingit ad
finem. Quibus dictis huiusquæstionis' tãdē mo-
dus ē habitus: æternūq; nalte dictū ē omnibus.

FINIT

DISPUTATIO

QVAR

TA

EIVSDEM MATTHAEI DE IN
STITVENDO SAPIENTIA
ANIMO QVINTVS
INCIPIT LI
BER.
ARGVMENTVM.

Et scientia ad sapientiam comparandam
d necessaria imprimis hoc agitur libro. De
inde q̄ scientia aliqua rerum est. Aliqua
uerborū tantum. Et q̄ p̄stat rerū habere sciētiā:
hoc ē uirtutū et morū: q̄ rationē compositionis/
propriatēq; uerborum. Et q̄ nōnulli p̄stanti
bonitate naturæ diuina cū gratia ad uirtutum
agnitionem puenere facilius: q̄ multi certe cum
litteris: Alii afflata eis sciētia diuinitus sine scho-
la: ut propheta aliq; ipsiq; Apostoli euasere do-
ctissimi. Et q̄ nulla sciētia certior ē / atque p̄fec-
tior: q̄ quæ habetur ex fide. Et quanta ē eorū te-
meritas / atq; stulticia: q̄ humana sine ratione res
diuinas per fidē nō credūt. Et cōparatiōe gētilita-
tis: et Iudæorū q̄ta ueritas et securitas ē In religi-
one christiana. De dignitate tādē / p̄claroq; fruc-
tu litterarū quæ aliis in uitā: aliis fiūt in mortē.
Qui etiā auctores legēdi: Qui et fugiendi.

Xpōsitās quatriduī disputatiōes ha
 ctenus habes o Seuerine. Hodiernā
 quoq; tuo contexere nomini rursū
 adorſus sum: in qua de ſcientia: quā
 ſibi efflagitabat a domino Dauid:
 diſputata cōperias: Qui ſi præsens his eſſe nō po
 ruiſti: qui es a nobis intercapedine nō parua diſ
 iūctus: feras nihilominus partē ſolacii: quod tibi
 abſētia ſurripit: ꝑ officioſas uices charitatis: qua
 ſi nō ficta: hoc habet in ſe magnū / atq; diuinū:
 ut nūq̄ abſit ubi habet: quod amet: cōiūctōneq;
 animorū lōge plus: q̄ corporū gaudeat: dum de
 ſyderia inuicē epiſtolarū maxime ſuauiſſima uel cō
 pēſet / uel tēperet: quæ blādior ē ſæpe / atq; præ
 ſtantior: ita quidē et diuturnior: q̄ ꝑſens / et extē
 poralis oratio: quæ paruo uaneſcit / obliteratur
 q̄ momento. Siquidē ſapī ēſ plus ſemper animo
 q̄ oculis cernit. neq; tenebræ illi: neq; ipſa deniq;
 cæcitas excludit unq̄ admirabilē / et glorioſam il
 lam uoluptatē: quæ ſeparari ab interiori uirtute
 et conſciētia nequit. Quis uero ex nobis ē: cui
 uel ad ſtudia litterarum: uel ad trāquillitatē dul
 ciſſimam meditationum / et precū non magis ni
 gra opera / et antelucana contulerit: q̄ ſplēdidus
 ipſe meridies / qui et lucernæ plus q̄ ſoli non de

Nota.

Nota.

beat? et cum propheta illud non sibi conueniat
 Dies diei eructat uerbum: et nox nocti indicat
 scientiam? Sed ista de re quoniam abunde alibi
 tecum egisse Seuerine me memini: rursus scri
 bendo fatigari opus haud equidem est. Quamob
 rem: quod in conspectu iam prope tenemus p
 sequi satius nunc certe putauerim: ut disputata
 hoc quinto inter octauum uirginis diem tibi or
 dine referam. Valerius itaque: qui heri conticue
 rat: de scientia: de qua dicendum supererat: ut uer
 ba faceret est inuitatus: qui cur non magis Au
 gustinum Strozam inquit hunc nostrum: qui
 nobis hodie e Mantua est superadditus ad hoc
 impellitis: ne tantus hospes hic affuisse uideatur
 in cassum? qui sicut in reliquis animi dotibus:
 ita quoque in omni genere litterarum minime
 mihi concedit: uerum et hoc in se amplius ha
 bet quod natura mihi: ususque non peperit:
 carminis latinae / maternaque linguae admirabi
 lem commoditatem / atque dulcedinem (inna
 tum decus) Nam ante sumptam augustinianam
 sacram hanc rogam puer domi quicquid con
 cepisset: artabat in numeros: ut sacratum iam
 tum musis uideretur: quas modo saepe ad pietatem /

VALER.

A.STRo
ZA.

remq; diuinam luculenter / grauiterq; traducit:
Tum ille uenustate ea / orisq; lauiticie: qua con-
dire solet omnia: quæ uel agit / uel dicit: hunc in
modum respondit. Si quam tribuisti mihi Vale-
ri: esset ea in me uirtus: atq; peritia: facili opa qd
petisti: assequi ab me equidem posses. Verū ne
que rei explicandæ / differendæq;: neq; coetui or-
natissimo isti responsuram facultatem meam ul-
lam / nisi amens sim / ullo pacto crediderim. Tu
amice tamen / ac perbenigne id sentis: quod de
me plurimus / et ardētissimus tuus animus optat.
Nam uersus canere: quod me posse tibi placuit
dicere: non tam philosophantium / ac disputā-
tium: q̄ lyra proprium / et cithara ē. ea quāuis in-
strumenta uix unq̄ religiosa nostra atria subeāt:
et obsoleta illa ego ēt nunc quidē ignorem. Qd
si æquā rem posco: auditorem me permitte: hoc
primo congressu Valeri: qui poeticum aliquid:
quā facultate / ac ui ornare me uoluisti: sicubi
forte licuerit: ducam in aaciem. Cui indulgendū
nullius alterius rei: q̄ reuerentiæ / causa Celsus
cum censuisset: stetit res: ipsa tota Valerio. Qui
obsequens / Quoniam inquit neq̄te me sic erra-
re apud uos puduit unq̄: quam placuit emen- /
dari: qui hactenus mihi: tū patres: tum magistri

VALER.

exitistis: subeo iussa: quæ si nõ digne satis exple
 uero: non uero mihi: sed uobis: qui sic uolulistis:
 impingatur hæc noxa. De sciẽtia itaq; dicere res
 rãta mihi plane uidetur: q̃ magnus: et multiplex
 earum rerum ẽ numerus: quæ scribi / demonstrari
 que possunt: si huiusmodi ullæ sunt tamen: pro
 pter multos eos dixerim: quos p̃ima in corona
 Andreas docuit omnem desperauisse sciẽtiã: et
 inanem existimasse operam: quam in ea homines
 posuissent: Idq; causã Socrati a phisicis disciscẽ
 di: atq; ethicẽ inchoandi fuisse: et ut incerta / a p̃
 dubia omnia Academici dicerent. Sed satis quo
 niam id tum fuit exploratum: progressionem de
 uitãs longiorem: in re noui allaturus modo sũ
 nihil. Querendum uero magis cuiusmodi ea sci
 entia sit / relinq; mihi putauerim: quam precari
 sibi propheta uidetur. Rei ne: an litterarum uero
 utriusq;. Vbi hoc mihi uidetur imprimis: ut de
 re potius quærratur: q̃ certe de littera: si sermo in
 rerdicendum incensus non nos traxerit ad utrũ
 que. Siquidem non propter litteram res: sed pro
 pter rem littera excogitata / suscẽpraq; ẽst. quæ
 uehiculum foret ad rem: ex qua maxime homo
 et sapiens: et beatus effici posset. Inducite omnes
 uirtutum choros in mediam aliquam porticum

Quæ sciẽ
 tia quærẽ
 da,

No. spec/
 taculum.

H. i.

conspicūq; cōfessum: si augustissimā / incorpo
rexq; illa ad similitudines uisibiles ulla / et for/
mas traduci iam possunt. In primis sellis uenera
bilis locentur Fides, Spes, Charitas. ꝑcipua hu
mana fūdamēta salutis / ante omnes uocata theo
logā / diuināq; uirtutes, ꝑncipis ignora Philosopho/
phis / atq; ethnicis ceteris: q; a natura ortū nobis
cum nō habeāt: Sed ad nos descendant ab inex/
haustis thesauris benefici nostri / magniq; dei / ex
ea tēporis fœlicitate affluentius et copiosius: quo
uenit ad nos amator hominū christus / parens bo
norum omnium / et eorum hominum doctor: q;
libenter ei se dociles exhibēt: et late disputatum
fuit inter nos heri. Post has ꝑxime affideat tur
ba omnis illa moralium: quæ neq; a philosophia
neq; a nobis aliena unq̄ extitit. Iusticiam dico /
impertinentē quod eorum ipsorum ē: singulis ex
merito / et qualitate cuiusq;. Fortitudinem ꝑ of
ficio honestateq; tuenda / expauescentia omnia
calcanrem / uitamq; dedētē. Temperantiam ne
farias uoluptates exhibentem / ac honestas mode
rantem. Liberalitatem / sanctissimum humani /
tatis ꝑæsidiū / atque solatium. Fidem incorru
ptam / ac extrema omnia potius: q̄ decipiat / cū

Nota,

Nota,

Regulo. Curio. Fabricio subituram. Sic in ad
 uersis Patientiam, Humanitatem in omnes.
 Pietatem in patriam: sic et ceteras: quas lon
 gum prosequi foret: pulcherrimas / admirabi
 lesque uirtutes. Ad has quidam nullo extra se
 adiumento quasito: egregia / atque fœlici bonita
 te naturæ paruo labore peruenere: ex christianis
 maxime / gratia sacramentali fortasse uim illis
 maiorem afferente: quibus: qui extra fidem et gra
 tiam oberrant in inuio. Nō quod ego tamen ita pu
 tauerim: ut per se natura ad perfectum usque
 progeneret hominem studiosum / atque prudē
 rem. Porro res tanti neque naturæ / neque si
 militer omnino fortunæ: Sed diuinæ prouiden
 tiæ (nisi diuinam prouidentiam uocemus natu
 ram) ac humanæ electionis / atque arbitrii de
 buit merito esse: ut tanta de re nulli magis: quā
 Deo referretur acceptum / et cum hoc foret ho
 mīni laus: qui uitam ex electione cum uirtute
 duxisset. Quare neque bonos: neque malos
 nos natura ipsa simpliciter / atque unice parit:
 Verum ad utrumlibet aptos: quamuis potiori
 bus ad uirtutem seminibus / atque initiis. Vn
 de meliores profecto nasci homines / quā illi po
 stea moriantur disputat Aeneas. Atque et
 H. ii.

Naturæ
 bonitas

Nota.

Nota.

Eruditi di
uinitus.

No. indu
biam sciē
tiam.

Cicero paruulos nobis igniculos statim nascentibus inferuisse/et incendisse naturam: quos celeriter malis moribus/opinionibusq; deprauatis sic restinguamus: ut nuscq; illius lumen appareat. Inesseq; ingeniis ipsis semina inata uirtutum: que si adollescere liceret: ipsa nos ad beatam uitam natura perduceret: Sed cum lacte pene nutricis ita uariis protinus imbui ettoribus homines: ut uanitati ueritas: et opinioni confirmata natura ipsa concedat. Sunt et alii: qui diuinis illustrationibus eruditi nullis adminiculantibus litteris prohibi sapientesque euasere: in quorum apprime numero diuini prophetarum Satorisq; discipuli uac permulti sanctorum ceterorum claruere. unde est scriptum in psalmo Audiam quid loquatur in me dominus. Et aperi os tuum et implebo illud. Sic et in euangelio per Zachariam illud est dictum Sicut locutus est per os sanctorum: qui a seculo sunt: prophetarum eius: et similia multa: que de sanctis litteris/ueluti aurei de beatis fontibus riuuli scaturunt. Quae plane scientia/ut afflata diuinitus: ita quoq; superior ceteris/atq; constantior. nunquam fallens. nunquam oberrans. nunquam a ueritate et certitudine deuians: q; prima/atq; perpetua annexa dumtaxat est ueritati: que non aliter potest: quam Deus

quidem: in se ipsa deficere: quoniam ueritas | et
 sempiterna scientia Dei esse nullo modo aliud.
 potest: q̄ deus certe: cum dignitas | atq; perfectio
 maxima illius maiestatis æternæ nihil extra reci/
 piat: quod intrinsecus in se non teneat: et qđ in
 se tenet intrinsecus: aliud ab ipso esse nō possit.
 Vnde consequens est: ut scientiæ illi: quæ effluit
 ab eo fonte perenni | atque diuino | et fidem ha/
 bete | et assentiri longe nos magis oporteat: q̄ his
 cerre: quæ conspiciamus oculis | manibusque trac/
 tamus. Fieri quidem facile potest: ut fascinentur
 oculi | et illudantur sensus humani. accipiant p̄
 luce tenebras | proque tenebris lucem. At uero fi/
 de | sermonibusque diuinis certius nihil | aut splē/
 didius haberi potest omnino: quoniam diuina d̄
 luce proueniunt ita cum Dei æternitate | simplici
 tateque coniuncti: ut fore nihil minus equidem
 possit: q̄ q̄ illi credentem non dirigant | et recto
 ad sapientiam tramite non uere perducāt. Qua
 re occurrat mihi quātalibet gloria Philosophus
 uel Atticus aliquis .occurrat Propheta .occurrat
 Angelus. Quas maiores | et firmiores ratiōes pos/
 sint accumulent | et inculcent. Clamitent in super/
 altius hac eundum est semita . Fides uero ab iis

No.

No.

Nota.

me detorqueat aliorum: nihil ego uerebor illis
 neglectis quo me uocabit fides intrepidus perge
 re: et illud propheticum in eos obiectare Dimi/
 nutæ sunt ueritates a filiis hominum uana locu
 ri sunt unusquisque ad proximum suum. Sed ne
 que quæ ante oculos: ut modo dicebã: mihi ob/
 uersantur præsentia. quæ manibus tracto / ipseq;
 facio: ita me putabo agnosceie: q̄ nunquam ui
 sa mihi / uel agnita / modo illa beata / et uerax mi
 hi porrigar fides: quando ab Deo: a quo error
 omnis est relegatus: ista: Ab creata uero opinio
 ne: quæ obnoxia è falsitati: offerantur illa per se
 pe. Sed quanta è hodie (proh nefas) quorundã
 deploranda reueritas: atque superbia. si non fu
 rot / ac frenesis simul: nihil diuinum siue huma
 na ratione admittentium / atque probantium:
 Sed insulsam / ac ridiculum suum cerebrum diui
 nis oraculis / et confirmata: tot auctoritatibus / si
 gnis / atque miraculis diuinæ / sempiternæque fi
 dei anteferentiũ? quorũ / ut impietas nulla scelestior:
 ita qdẽ pœna nulla erit immanior / et pœditio futura
 miserior. Quia cœcitate isti (sãctissime xpe) q̄ nō
 uiderũt: tã facile negãt sãctatãq; diuina ac chri/
 stianis oraculis pugnaciter obstãt / et quæ siue ab
 antiq; Philosophis / siue ab historicis accepũt ua

Cõtra in
 credulos.
 Nota 4.

ria saepe et fabulosa/his aures placentissimas uo/
 uet? Siquis ulli: q se hominē putet: mendaciū ob
 iecerit :is: in quem obiectum fuerit : si poterit re
 pugnare: non sustinebit: nihil seruilis ac turpi/
 us ducens: q̄ ingen uum haberi mēdacem. Quo
 ad poterit irrogaram depellet iniuriam. In con/
 uiciatorem stomachus/et billis ebuliet. Ad uindē
 ctam manus armabitur .et si palam manus saxi
 re nō poterit: occultæ intendē insidix donec la/
 cessitus isre de cōuiciatore possit ulcisci. Et nos ī
 pia frōte/oreq; blasphemo deo tāq̄ mēriēti detra
 hemus assēsū/ducemus sub cēsura quæ d̄ re agit
 et moderatur humana? Tirubabimus an uere p
 mittat? Nulla de eo nos fides: nulla expectatio.
 nulla merces/ nulla pœna sollicitabit? Hoc malo:
 qd̄ nihil abest ab extrema qd̄ īsanīa: qd̄ pōt ēē
 tādē in hōīne īfœlicius/ ac capitalius? An dici pōt
 aliud: q̄ q hoc peccat: deū hūc magnū/ atq; inuic
 tū abnegare/ nihil de īmortalitate futura suspicā
 ri? nullā eminentē uirtutis cuiuspiā imaginē cer
 nere/ cui nulla deniq; supsit: quæ ducat ad sanita
 rē īfidelē animū ac despātē medicina? Has audiāt
 isti diuinis ī litteris uoces. Accedētē ad deū oportet
 credere. Et q nō credit: iā iudicatus ē . Et qd̄
 nō ē ex fide: peccatū ē. et īpossibile ē sine fide pla
 H. iiii.

Nota.

Nota.

cete Deo. Sic etiam iustus meus ex fide uiuit . Et
hæc ẽ uictoria: quæ uincit mūdum fides nostra.
Quisquis in cæteris peccat : ad pœnitētiam et cu
rationem per fidei limitem redire facile potest:
Qui a fide uero discedit: hic directum /et planū
sic iter amisit: ut quo eat omnino nesciat. Hunc
supereft ut in nemorosa nox atra corripiat feris ī
manibus discerpendum /atq; uorandum. Si meli
orem ullam uiuendi rationem aliam: q̄ quæ por
recta a Christo nobis ẽ et prædicata iuenitemus:
si fides malum nobis persuaderet ullum: Si in ali
quo essent Prophetæ mentiti: Si Apostolorum /
et Euangelistarum testimonia non cohererent:
si et non fuissent illi omnes integerrimi /atq; san
ctissimi uiri: Si dira supplicia potuissent auertere
a sancto /et fidei proposito infinita prope Mar
tyrum milia: Si ecclesia Christi nullos tantos /tā
que insignes doctores habuisset: Si deniq; signa
ulla nunq̄ uisa /prodigiaque fuissent: possent se
se homines ubi uiderēt meliora: haud iniuria cō
uertere. Nunc uero cum nihil non sanctum . nō
honestum. non decorum. non uenerabile. nō ca
stum. non pium. nō diuinitum complectatur chri
stiana Religio: quæ (obestror per diuina omnia
atq; mortalia) cæcitas aclemētatio ẽ: de ea adhuc

Nota.

No.

No.

tanquã de incerto negotio quæreret ac cauillari?
 Quo nobis transeundũ: si ab hac discesserimus?
 Malumus ne uel diabolica superstitione fallẽre
 uel fœda lenocinante libidine ad Iouem Venerẽ
 que redire: an puri potius et innoxii regnare cũ
 Christo? Quod facere si non statuerimus: quid a
 get tanto in sacrilegio pudor: erubescenria que
 uel interior? An silebit semper intus conscientia
 mordaxq; synderesis? Ad immortalitatem glorio
 sam optimis gestis acquirẽdam natura docet ho
 minem genitum: quæ suo splendore generosos
 ad se animos illicit nullo etiam commodo atque
 utili extrinsecus pũstro. Hoc ita esse ex quo hu
 mana cœpere probatum ẽ assensu opinio neque
 cunctorum: quo quidem in loco nolo nunc ul
 la nostris de christianis testimonia excitare. Sed
 inducamus ecce de zenonis porticu stoicum bar
 batum et tógatum quẽpiam honestatem extollẽ
 rem et mœrtalia contemnentem: Aristippeum
 contra alterum quendam temulenrum et uolup
 tatem corporis tanquam suam gruniẽtem. Quis
 stoicum non dilexerit? probauerit? extulerit? Alte
 rum uero non oderit? irriserit? exhibilauerit nuda
 ita etiam cogente natura? Perinde religionem
 Christi sanctam reliquis sectis supersticiosiss: atq;

No.

No.

nefariis collatã quis non antetulerit omnibus: et
si non pecus: q̄ homo esse manult: non præsen/
tis gratiæ securitate/ac fœlicitate gaudebit! Nam
quid gentilitate quondam scelestius atque sordi
dus / ubi scortationes/omnifaria(q; libidines nõ
modo hominum: sed suorum deorum celebrati
uideas solennibus pompis/sacrisque carimoniis:
et ut sint dii isti propicii interdum illis innoxii
mactari hominem: et eosdem imperate cruenta
spectacula / ludosque gladiatorum / et cum feris i
manibus luctas sibi exhiberi! Matronas quoq; /
præter alia prodigiosa multa / atque nefanda co
ronare Priapum / et illi honoribus gratulari di
uinis. indignum scelus non matronis certe pud
cis: atque ingenuis: sed publicis scortis/ atq; leno
nibus! Quid habet autem Maumetus in se / suis
que edictis nisi foedum. nisi falsum. nisi et simu
latum! Quod si præcepta fuissent ab Asino: quæ
præcepit maumetus: risum nesciam an retinere /
mus / et stomachum . Poteſt ne miserabilius / et
monstruosius Iudæorum perfidia inueniri facile.
quicquam: quibus ita dūdum amara ueritas red
dita est: ut uerum / et certum aliquid gustare am
plius nequeant: quippe in quibus dolor amissi
Imperii quod pulcherrimum tenuerunt: odium

Maumet.

Iudæi

christianoꝝ: quod hauriunt a puerperis / et si
 nibus matrum . cupiditas foenoris: quo ditātur.
 Impunitas uiciorum : quam eorum primores cō
 niuētibꝫ p̄xtereunt oculis: adeo ratōnem sube
 git mentemqꝫ exc̄cauit : ut cōmentari impudē
 ter mendacia: seque fallere sponte iam non eru
 bescant: negareqꝫ impurissimo ore / atqꝫ blasphe
 mō Iesum: quē in crucē egerūt: suū extitisse Mes
 siam: quem non eorum prophetæ modo / oracu
 laqꝫ p̄multa p̄x̄cinuere : sed omnis simul ē at /
 testata natura. Nam uestra per uaticinia / p̄dic
 tionesqꝫ sanctissimas uenturus uobis Christus
 erat miro ex intacta puella æditus partu: et nasci
 rurus in Bethlem: et a Boue / Asinoqꝫ in p̄sepio
 mirabiliter agnoscendus: Circumcidendus . Tē
 ploque sistendus. Prædicaturus regnum Dei / et
 superhumana miracula inter uos / Signaqꝫ datu
 rus. A planta pedis usque ad uerticem tradēdus
 in uerbera / coronandus / et conspuendus. Clauis
 deniqꝫ / duos medius inter latrones / cruci suffi
 gēdus. Deniqꝫ glorioso sepulchro eius funus ha
 bēdū. Diē surrecturus i tertiū. Sublimis tādē elap
 surus i cælū. Demisurus ad orbatos filios spiritū
 s̄ctū: qꝫ d̄iectos aīs cōfestim erigeret et sui similes
 faceret: p̄ illdꝫ uos t̄pis scepttū amissuri cū regno.

Cōpleta
 uniuerſa
 & Christo

Pallantes certa sine sede uagaturi per orbem.
Non prophetas ulterius audituri. Si hec omnia
quo scripta erant: ordine obueneret: Quid circū
cisionem rem modo uanam atq; ridiculam? qd
Sabbata odibilia uestra? Quid supsticiosam ab/
stinentiam Porci / et suminis / et pleraq; similia
custodienda mentimini? cum essent uobis data:
cum in seruitutem olim: tum in figuram / typūq;
futuri: non quidem perpetua: Sed eatenus tenē/
da: quoad plenitudo illa gratiæ illaberetur in ter
ras: de qua gentilis uester scribit Apostolus At
ubi uenit plenitudo temporis misit Deus filium
suum factum sub lege: ratum ex muliere: ut eos:
qui sub lege erant redineret: ut adoptionem fili
orum reciperemus. An non Iosephus gentilis nō
solum itidē uester: sed primæ nobilitatis / et præ /
cipuæ doctrinæ ac experiētix uir in Antiquitatū
suarum libro. xx. scribens Tiberii tempora de
Christo ita commemorat? Fuit istis temporibus
Iesus sapiens uir: si tamen eum uirum appellare
fas est: Erat enim mirabilium operum effector /
et doctor eorum hominum: qui libenter audi/
uit ea. quæ uera sunt: et multos iudæorum: mul
tos et ex gentibus sibi adiūxit. Christus hic erat.

Paalus.

Iosephus:

Hunc accusatiōne primotum nostræ gentis uiro-
rum cum Pilatus in crucem agendum decreuiss-
set: non deseruerunt ii: qui ab initio eum dilexe-
rāt. Apparuit eis iterum uiuus secundum / q̄ di-
uinitus inspirati prophetae uel hæc / uel alia innu-
merabilia miracula de eo futura p̄dixerāt. Quid
contra uirum tantæ dignitatis et fidei / et compa-
triotam uestrum excipitis capita perdita / et per-
uicacissima? Eum Iesū. eum Christū. eum plusq̄
uirum. eum effectorē miraculorum appellat: et
eundem inquit surrexisse / et apparuisse sicut in-
spirati prophetae uestri p̄dixerant. Sunt et con-
tra hoc pessimum genus canum (sic de his Da-
uid in psalmis prophetat conuertentur ad uespe-
ram / et famem patientur ut canes) sunt quidem
Epistolae Lentuli. et Pontii praesidis ad Ti. Cæsa-
rem: sub quo passus ē dominus / et ad senatū testi-
monium ferentes de Christo: in quibus tergierat
ri ac repugnare fallax sibi et maligna synagoga
qua rabie didicit non ueretur / cōmēticias / et apo-
cryphas epistolas esse istas contēdens / neq̄ habe-
ri eas a sacris libris / et ueteribus auctoribus inspiā.
Quod et si forte ita sit: ut exp̄ssis non cōstet au-
ctoribus Lentulum / Pontiumq̄ scripsisse: cur ta-
men illi sic scribere non potuere? Qui cū essent

Nota.

Magistratus: si nō scripissent uel has ad unguē/
uel prope simillimas: uisi essent in re tāta sopiti.
Cæterum quid in his habetur epistolis: quod ue/
rum/solidum indubitatam/concorsq; nostris cū
rescribis/et sūma cum ueritate non sit? Aut uero
si Lentulo/Pilatoque detrahuntur: quibus ullo
modo aliis erunt aptius tribuendæ? Sed tamē ea
rum uerba cum dixisset Valerius se non seruare
A.STRo memoria. Tum Stroza Ita ego paruulus a Pe/
dago go acceptas seruauī semper/et qualescūq;
censeātur: quoniā tamē fidem ex rei ueritate ha/
bent: preciosas habui inquit: ut eas possim reci/
tare memoriter. Quod ut ageret cū placuisset:
Lentulus inquit sic Tiberio atq; senatui attesta/
tus ē d̄ domino Iesu. Apparuit temporibus istis/
et adhuc ē homo magnæ uirtutis: cui nomen est
Epistola I Lentuli Iesus Christus: qui dicitur a gentibus propheta
ueritatis: quē eius discipuli filium dei uocant. Su/
scitans mortuos/et sanans langores. Homo qui/
dem stratura Procerus/et spectabilis. uultum ha/
bens uenerabilem: quem intuentes possunt dili/
gere/et formidare. capillos habens coloris nucis/
auelanae p̄matura: planos fere usq; ad aures. Ab/
auribus uero infra cincinos/crispos aliquātulū.
reruleores/et fulgentiores ab humeris uentilātes.

68
Discrimē habēs in medio capitis iuxta morē Na
zareorū. frōtē planā et serenissimā/cū facie sine
ruga et macula aliq̄: quā rubor moderatus uenu
frat. Nasū et oris nulla p̄sus ē rēphensio. Barbā
habēs copiosā et īpuberē capillis cōcoloratā: non
lōgā: sed medio bifurcatā. Aspectū habēs simpli
cē/et maturū. oculis honestis/glaucis. uariis et cla
ris existētibz. In increpatiōe horribilis. ī admoni
tiōe placidus et amabilis/Hilaris seruata grauita
te. Qui nūq̄ uisus ē ridere / flere aut sic. In statu
ra corporis propagatus/et rectus. manus habens
et brachia uisu delectabilia. in elogo grauis/et ra
rus/et modestus. Spetiosus īter filios hōinū: Quā
uero Pilatus ad Ti. Cæsare dedit: huiusmodi ē.
De Iesuchristo: quē tibi plane postremis meis de
clarauerā: nutu tādē populi acerbū me quasi īui
rotet subtrēmte supplicū sūptū ē. Virū hercle tā
piū/et seuerū nulla unq̄ atas habuit/aut habitu
ra ē. sed mirus extitit īpius populi conatus. oīum
scribarū/principū et seniorū cōsēsus suis p̄phetis
et more nostro sibyllis cōtramonētibz hūc uerita
tis legatū crucifigete. Signis ēt supra naturā ap
pētibz dū pēderet/et orbi uniuerso Philosopho
rū iudicio lapsū minātibz. Vigent illius discipuli
op̄/et uitæ cōtinētia magistrū nō mētiētes imo ī

Pōtiti epi
stola.

eius nomine ubiq; unicuiq; beneficētissimi. Nisi
 ego seditionem populi prope astantis exoriri p
 timuissem: fortasse adhuc nobis vir ille uiueret:
 Et si tuae magis dignitatis fide compulsus: q̄ uo/
 luntate mea adductus: pro uiribus nō restititit/
 sanguinem iustum totius accusationis imuniem:
 uerum hominum malignitate inique in eorū ta
 men: ut scripturæ interpretantur: exitum pati
 et uentūdari. Vale. Hierosolimis. V. klē. Aprilis.

VALER.

Mox Valerius auditis epistolis Deus tibi benefa
 xit: et increduli ualeant mi Augustine inquit: q̄
 hunc non modo tua recitatione locum exorna
 sti/atq; complesti duabus his p̄claris epistolis am
 plissimæ certitudinis/atq; leporis: Sed me etiam
 ad tantam mentis permotionem rapuisti: et uul
 nera sti laude diuina: ut uix lachrymas teneam.
 Potuissent ne quæso exprimere ullo modo præ/
 stantius/ac uenerabilius p̄sentiam Saluatoris: af
 pectum omnē formam/mores et gesta. Iudeorū
 que nequitiam Angeli ipsi: si locuti nobis fuisset/
 q̄ exp̄sserint Pilatus/et Lentulus aut alius quis
 piam: ut repugnāt increduli? Adderem quod nō
 esset alienū audire aduersus excæcatas malas mē
 tes /malosq; animos Sibyllarum testimonia: quæ
 omnes luce clarius quæcūq; successura etans de

Christo: ut successere: prædixerūt multifarie longe ante: quæ fierent: erythrea præsertim certior omnibus atque expressior: quæ uaticinata est bellum ante troianum: Sed apud peritos uos patres hæc in querelam delatum me suspicor plus æquo forrasse: et si pro rei indignitatelet eorum stulticia: qui diuina non arripiunt: nisi quantum eã ratio humana tuetur: certe haud satis. Circa litteras quoque: de quibus est disputatio: præter ea: quæ attigi: nihil imprensens mihi succurrit: quod nõ commodius: ut puto: dicturus sit alius: quod præsertim facito tu o Marthæ: qui sæpe de studiis litterarum alias disseruisti: etiam et quãdoq; scripsisti. quare uel tu sume Lyram: uel alteri porrige: quem tu me putes fore magis idoneum ad explicanda quæ restant. Ad quem ego tu Valeri in quæ: ut hactenus egregie abundeque dixisti: ita deinceps in calcem usque hodierni congressus te posse æque plene et luculentissime dicere ex nobis qui dubitet: esse neminem reor. Eo enim iam peruenisti: peruenire uel non cessas: ut a nobis libenter audire: et uersuram a te ego quandoq; nunc faciam singulari læticia. Quia tamen libet me semper audisti: quo maxime tempore apud me erudiebatur adolescens: et id te uideo nunc uelle

MATT:

magnopere: desiderio: ut potero: obsequar tuo.
Atque his habitis: deinde ita sum profecutus. Iam
uero tertius: de quo agatur: sciendi per litteras su
perest modus: qui: ut frequentior: atque celebrior
et ad multos: pertinēior ē (Rari admodum illi:
qui ut ante diximus uel p̄stantissima ipsa natura
uel afflatu certe diuino profecerint) sic et accu
rarius mihi ē pertractādus: quod ānitar quantū
ipse potero Iesu domino: mihi fauente . Nam: si
uerum excutimus: nihil maius: aut excellētius hu
mano generi dari litteris: potuit. His nāque ad nos
peruenit quicquid magnum / diuinūque sapimus
omnisque ille beatus odor: quem de uirtutibus. de
moribus. deque liberalibus omnibus haucimus ar
tibus. His quemadmodum publica atque priuata.
Sacra atque profana. minima / mediocria / atque ma
xima habēda sint edocentur: ut ausim promptis /
sime dicere sapientem inueniri aliquo pacto uix
posse : qui sit omnium litterarum penitus igna /
rus: et expertus. excipio uero quos ante dixi: diuini
tus institutos: sciētia quorū suprema / et exactissi
ma una est. Atque idcirco quod cibū facit ad uitā:
id facere mihi plane uident litteræ ad cognitiōē
atque scientiam: eoque p̄stantius: quo unum cor /
pus. Animum alterum alit . Atque tu o Isis (si tan

Litterarū
maxima
dignitas.

Nota .

Nota.

Isis.

ta laus ē forminarum) sed curramus et nos cū iis:
 qui inter uarias opiniones ita dixerunt: o inquā
 īmortali gloria/et recordatione dignissima: quæ
 litterarum usum apud ægyptios aperuisti prima:
 et tu Nicostrata: quæ postmodum latinis nobis
 eas non dedisti solum: sed illarum ordinem/ con
 iunctiones/et sonos exquisitos edocuisti. Erat an
 tea sine oculis res omnis humana: fuisset et ī po
 sterum omnem successum : si nobis litteræ ī ea
 caligine nō eluxissent. Quoniam tamen permul
 ti abusi cōmodo rāto/ac dignitate infames illas
 plerūq; reddiderūt: sic iudicio qdē meo litteræ:
 ut præclara cætera: cum maculantur: defendēdæ
 sunt/atq; purgandæ: Quæ nō ex se profecto: sed
 ex ipso utendi modo/uel honestæ/uel turpes eq/
 dem fiunt. Per litteras multi præclaro simul cum
 ingenio uiri uere facti sunt sapientes: qui non si
 bi modo: sed omnibus profuerunt: ex quib; mul
 ti urbes/ et populos ad societatem et unitatem sã
 ctissimam deuinxerunt. Alit instituris. legibus.
 moribus ad iusticiam/et inter se charitatem ho
 mines pellexerunt : Nonnulli suis scriptis huma
 na/caelestiaque explorata nobis relinquerunt.
 Denique nullæ tam barbatae gentes et nationes:

Nicostra
 ra.
 Nota.

Nota.

Litterarū
 beneficiū.

Quando
nocua lit/
tera .

quæ beneficio litterarum ad uirtutem/et laudem
formatæ aliquanto non sunt . Sic illi contra: qui/
bus sauum ingenium/saua mens/sauus animus
fuit: eadem ipsa litterarum agnitione/atq; peri/
ria maiora presumpsere lagitia: q̄ meditari igna/
ri ausi equidem essent: fieri q; ut de eloquentiæ
uiribus Cicero inquit: literæ illis exertus ueluti
gladius in manu furentis . Qua de causa et occi/
dere litteram/et inflare scientiam scribit Apосто/
lus: et Hieronymus noster sanctæ rusticitatē mal/
le se sine litteris ait: q̄ doctrinam eloquentiam et pec/
caticem. Profluentius eorum exempla roma/
na in re publica scatent ut uel græcas ipsas. uel
ceteras barbaras gentes deteream: qui honores si/
bi publicos usurparunt: magistratus ascuerunt:
bella in patriæ uiscera/ tanquam ignem incende/
runt: fas/ atque nefas e libidine habuerunt/ tan/
tum/ tanq; augustum domicilium orbis terrarū
Imperium romanum euerterunt. Litterarum igi/
tur studia /et ortæ a litteris disciplinæ: ut probos
ceu instrumenta aptissima ad uirtutē coadiuuāt:
ita improbos ad perniciosiores iniurias scelestio/
raq; facinora animant: atq; expediunt . Quā sa/
ne condicionem/ atq; naturam nō litteræ modo:
sed cetera omnia præclara / et maxima habent:

No.

ut equidē: quōd plane est: dicat Apostolus Chri
 sti bonus odor aliis ē odor uitæ in uitam. aliis est
 odor mortis in mortem. Sed quoniam de rebus:
 ad quas litteræ / exquisitiq; sermones et codices
 nos ducunt: maior: q̄ de litteratum forma ordi /
 neq; excribēdi nobis est cura: quāq; neq; ea; par
 tes negligendæ omnino sunt: queramus: modo li
 beat: quibus tractatibus cōmodiustatq; honesti /
 us utendum nobis sit: In quō latissimus cāpus: et
 uasta farrago. Intēst nihilominus tātum quid
 eligamus / et a quo declinemus: qua in re delin
 quere impie uideo quōsdam / sues lutulentos imi
 rantes: qui si forte hortulum amœnissimū aliquē
 ingressi fuerint: dimissis tedolentissimis floribus
 olusculisq; salubribus / limo se mergunt: et putre
 si quid offenderint: uorant imprimis ardentiore
 libidine. Quærunt non dissimiliter isti (proh sto
 machatio) a comicis. historicis. Satiris. reliquisq;
 Poetis quicquid inuerecūdius scripsere de amo
 ribus aut tūrtius sūt in fabulis ausi: Et habetur
 id pretiosius: quod maioribus incitat et inurit
 pruritibus flammis. Neque erubescitur pueriles
 xtates: quæ tenaciores eorum sunt: quibus præ /
 maturæ fuerint imbutæ: infādis luxuriis in scho
 lis inficere. Habēturq; in primis honoribus Mac

Quæ eli /
 genda.

Cateto
 poetarum
 illecebras.

No.

tialis hodie coctus. Propertius. Catullus. Tibullus: et pudicos / sanctosq; auctores his delinitissimus fastidit pene iam quisq; / quasi sine talibus rurpibus / atq; pestiferis nequeat mollior ætas ꝑficere. Qua peste: quoniã ueluti pigmentis melis lita se lenius ingerit legentium animis: nescio qd retrius: quid flagitiosius: quid capitalius contra omniẽ uirtutem excogitari potuerit. Quanto enim maiore arte / facundia / exquisitiorq; uerborum ea fœditas expolita est: eo equidem magis mentibus se insinuat: figitq; ꝑcordiis. Non fructus litterarũ isti: sed instrumenta / laqueiq; diaboli sunt. Nõ sapere: sed insanire: nõ ꝑficere: sed ruere ẽ. At repugnant isti. Sunt in poetis multa præclara. multa magnifica. multa et prope diuina: si ita eliciantur: ut nix castanea / rosaq; de spinis. Veri nihil inficio. Inest. n. cõmixtum his insigne aliquid ueluti etarium quippe elegans atq; eminens: quod a spinis minime mihi uideẽ posse diuelli: ita sunt simul cõglutinata inextricabili pice honesta cum turpibus. Ab uenere / atque Cupidine spolia uictor nemo retulit unquã: nisi certe fugiendo. Cum uiciis cæteris congregari / atque luctari magnificũ et gloriosum appri

No.

me est. A libidine autem celeriter fugere / ac con-
 gressum-detrectare. Hic quidem mihi obseruan-
 da uidetur illa lex: quam in conuiujs græcorū
 habitam ferunt: ut qui sobrius accessisset: aut q-
 dem abiret / aut biberet. Prudenter itaque Pla-
 to poetas eiiciendos urbibus cēsuit. Et Zeno ad
 perceptionem disciplinarum nihil esse tam ad-
 uersum: q̄ poeticam dixit. In Tusculanis quoq̄
 Cicero nec alia ex causa dolenter improbat tra-
 di magistris pueros ad deprauata inicia / nanas
 q̄ opiniones: quibus mollis illa ætas aspergitur .
 Accedunt inquit poætæ etiam: qui cum magnā
 speciem doctrinæ / sapientiæq̄ præferulerint: au-
 diuntur / leguntur / ediscuntur / et inhærescunt
 penitus in mentibus teneris: In quos non minus
 acriter tonat in diuinis Lactantius institutioni-
 bus suis: et multi doctissimi simul / et sanctissi-
 mi nostri temporis uiri. Denique quis defecabit
 unquam ita mihi Tibulli / Propertiiq̄ amores /
 Priapeam . Pulicem. Catullum item meum: si
 meus dici poeta impurissimus debet: et sola qui
 arguta / asperitateque nitatur: si non scripsit
 meliora: quam quæ pauca de illo leguntur /

Plato:
 zeno de
 poetis.
 Tullius.

No:

No.

et lasciuos: quos memorauī reliquos: ut in iis nō
porior omnino sit fetor: q̄ odor: putredo: q̄ certe
sinceritas? Cohortor itaq; uos: quos diuinarum
litterarum primus tenet amor o iuuenēs: tanquā
uenena: et pestes sic hos declinare turpissimos:
Sin tamen seorsum a re sacra eos imbibistis agē
tes in sæculo cæci: nunc lux in domino facti ser
uare quæ honesta: et cādida sunt: turpia uero et
imunda ex uestra omni exterminare memoria.

Nota.

O tempus. o et ocium: cuius parsimonia nihil ē
melius: ac p̄ciosius: inobis satis sit ad ea colligen
da: quæ optima sūt atq; sanctissima. Sed magni
huius: ac publici boni iactura nūq̄ satis nisi in
fine deprehenditur: et quāto / ceu ignauis agrico
lis / messis æstasq; p̄terit: nullis frugibus in hoteo
coactis. Sed cum huius re deplorādæ præsens lo
cus non sit: p̄propositum non deferamus. Strinxi
mucronem in malo: lasciuosq; poetas pro
temporis ratione hactenus satis. Præclaros tamē
tanto uicissim honore habēdos semper existimā
res: quanto supra humanū uidelicet sensum uim
quādam diuinā: et participationem uisi sunt ha
buisse: et uiris grāuibus etiā: atq; sanctissimis fa
miliares extitisse. Quā (Deus immortalis) sæpe Se
neca, sæpe Macrobius, sæpe Lactantius, sæpe no

Præclari
Poete.

ster Aufeliſus / noſterq; Hieronymus Virgilium
 maxime in ore habuere: ſua ueluti gēmiſet floribus
 ornātes poēta uerſibus ſcripta? Quos ego
 imitatus effeci etiam quoties eorum mundicia /
 admirabilifq; ſua uitas ueritati conquadrauit: et
 uicia dum illi caſtigāt: non magis irritēt. In quo
 ſi non turpiter adeo Iuuenalis peccauiffet: nihil
 aduerſus flagicia haberemus atdentius: Sed ita ī
 ficientes ille libidines propriis coloribus pingit
 atq; nudas prodit: ut non modo legere: ſed eas
 explere tibi uidearis: pluſq; uoluptas inhāreſcat.
 q̄ certe diſpliceat: et interdum uelis nolis ē ſi te
 Vlyſſem credas capiare Cadmi illius inſtat: qui
 dum ſerpentem inſpectaret: ueneficā eū in ſer
 pentem uertit contagio. Hoc loci interpellatus
 Stroza ſuis ut poētiſ adderet aliquid: ſubridens
 Tu inq; Matthæe pergito liber. Ira. n. hanc par
 tem cōpleſti omnem: ut mihi nihil ſane relique
 ris: quod iis: quæ ipſe enarraſti opus ſit addere: ni
 ſi curioſius uelim hoc tempus cōterere: præſenti
 que abuti ocio: quod profecto non expedit iis p̄
 fertim: qui mera ſunt ueritate contēti. Tum inq;
 ipſe ad hanc cum poētiſ aleam euocanda: et cate
 ra artes mihi uidentur: et quæ inſignes maxime
 ſunt: et uere libero homine dignæ. Quod ſi lu /

Iuuenalis

A. STRO

MATT:

bet audite Senecā: q̄ interrogatus a Lucilio nū li-
beralia studia uirum bonum redderent: negavit
hoc indubie illas promittere/et sciētīā affectare.
q̄ppe grāmaticem asserens circa curam sermonis
uerfari et si latius euagetur interdū circa carmen
atq; historiam. Ita geometriam circa xdificia et
latifundia metiēda. Aritmeticā circa numeros.
Musicam circa cōcentus et sonos laborare: sic et
reliquas philosophiæ p̄partes: p̄ter moralem: p̄
se nullo modo ad sapiētiā tendere nihilque ad
uirtutem omnino conferre esse rudimenta / non
opera. bono uiro magis dediscenda: q̄ ediscen/
da. Nā quid haber inquit ad uirtutem grāmati-
cus ex syllabis/et uerborum diligentia /et fabula-
rum memoria/et uersuum lege? Quid ex his me-
tū demit? cupiditatem eximit? libidinem frenat?
Quid musicus docet: uocum/et neruorum iter
se concordiam? Quid angulum in partes diuide-
re? quid astrorū nomina/interuallaque siderum
dicere / et huiusmodi cetera? Ita plane est: ut ad-
monet tantus iste Philosophus, Nam etsi ista ho-
nesti / et magni nominis sunt: parum tamen iu-
uant: si et non impediunt: ut putat ille: ad
eam scientiam: quæ nobis ad beatitudinem est

No.
Senecam.

No.

suapte natura perductrix semper et comes .
 Est ea igitur uere certa | beataque scientia | et a
 nostro Rege sancto magnoque ppheta exopta
 ta : qua erudimur unde euadamus uere beati .
 Quæ ignorantix | cæterorumq; morborum et æ/
 gritudinum animi expultrix est | atque curatrix |
 inducens in sanatos a se animos : tanquã in regi
 am ubi confidant : Prudentiam . Iusticiam . Pie
 tatem . fidem . Constantiam . Patientiam . Religi
 onem . Sapientiam . charitatem . et Spem in Deo
 uitiam | atque firmissimam . Sed illi sane non tan
 tũ hoc honũ | et decus studiorum satis agnoscũt ;
 qui operam suam ponunt omnem ita nuda in
 litteratura : ut fructum nullum quassisse uideant
 alium : q̃ agnitionem duntaxat litterarum | atque
 uerborum : supersticiose et sæpe in hoc ita se ha
 bentes : ut nihil iis occurrat in litteris tam dignũ
 et eminent : quod garruli illi | et leues non car
 pant : immo et rabido dente non lacerent : ama
 rum quidem absinthium nullo cum melle sem
 per ore gestantes . De uocabulo singulo . De
 punctis . de characteribus . de diphthongis . de sim
 plici | geminata ue littera semp suffurrãtes : nihil
 uero de reb; : quæ scribũf : pensi | degustatiõisq;

No .

No . Studi
ose .

No.

Duo litte
rati ridicu
li.

recipientes: de quibꝫ rete inquit Apostolus sem
per autem adiscentes: nunqꝫ uero proficientes.
Quis nō ridiculos eos duos nostri tēporis famo
sissimos in docendo uiros / atqꝫ magistros: quos
modestix causa non n̄mino: non irrisit atqꝫ cō
tempfit? qui diu rixati immo et ad collaphos ꝑ
pe mutuo inuecti ea ix contentione fuere. Ociū
ne per. c. litterāian per. t. Ita quoqꝫ an spha / per
sp. uel sphaera per. ph. scribenda essent? quāsi doc
tus esse non possit: quem fugit res aliqua mini
ma: et qui cum summa peritia si quid leue non
perpenderit / aut dormitauerit quandoqꝫ: ut bo
nus Homerus: prodex habendus ludibrio. Sic
et cui non sit peculiari hodie Martialis: et Plini
us: Eorūqꝫ argutiis et obscuritatibꝫ uel loquēdo
uel scribēdo nō innita: inertior sit: depiisseqꝫ illi
uigilia: et labor omnisiudiorū uideat: ut penes
istos Maro ꝑpe iā lāgrat: ac uis illa diuina: et sæ
pe sacrissima Cicerōis. A qbꝫ illud regrēdū puto
anteqꝫ caneret BARBARA Pyramidū: et Plinii
naturalis splēduisset historia: nū plures ex illis pri
oribus corruscauerint eruditiores planē: qꝫ mō?
Et nūc quoqꝫ plurimi sine istis meliora affecuti
nō sint uere doctiores: aut saltē prudētiores? Nos
se aut oīa si qꝫ pōt: nihilqꝫ negligere: ꝑfecto ille

sit mihi Deus. Sed qui non possumus / nos inici
 ati deo præferim / tam multa complecti : adoria
 mur potiora / inania / ac fabulosa / declinâtes / enyg
 mara : nec quæso plus alliciat nos fucus : quàm ueritas
 Præstantissima igitur illa scientia : quam quæri /
 mus et quæ magno illo : quem exigit Seneca : est
 animo habenda dignissima non est in litteris ali
 ter : nisi quatenus / uel deus optimus / uel uiri san
 cti fac præcellentes per litteras tãquàm per uoces nos
 ad uirtutes erudiunt atque incendunt : unde me
 rito dicat apostolus Quæcunquæ scripta sunt : ad
 nostram doctrinam scripta sunt : ut per patientiã
 et cõsolationem scripturarum spem habeamus :
 de seque Hieronymus inquit mei operis / atque
 studii est multos legere libros : ut ex plurimis di
 uersos carpat flores inõ tam omnia probaturus :
 quàm quæ bona sunt electurus . Ego studia tamen
 ista elegantia atque uerborum non agresti omni
 no / retricoque iudicio ita explosi unquam : ut a
 cogitatione affectantis ueram scientiam : exqui
 rentisque uirtutem abradenda putauerim : Quin
 uero : si ad bonitatem ingenii / atque naturæ : si et
 ad diuinam in hominem gratiam adiuncta fue
 rint : nihil plane in natura omni / dignitateque
 mortali inueniri exactius posse clara quidem uo

No.

Nota.

ce proclamo : nedum existimo . Etenim cum
multarum rerum cognitione singulariq; eloque
tia habere uirtutem /ac bonitatem: munus est p
pe diuinum: quod si prope diuinum: certe et ma
ximum: pro quo adipiscendo atque tuendo non
modo leuiter: sed ad improbum usque iugemq;
sudorem prudentissimo cuique / et ad felicita
tem anhelantissimo est annitendum . Quod uti
nam possimus et ipsi quidem indefinenter qua
diu nobis uita supererit . Ad quod o fiat Deus.
O fiat cōgeminātes omnes discessere . Habuitq;
concio eius diei finem: et plausum .

FINIT QVINTA COLLATIO.
EIVSDEM MATTHAEI DE INSTITV
ENDO SAPIENTIA ANIMO . VI . INCI
PIT LIBER . ARGVMENTVM .

Vantū ualeat oratio ad sapiētiā cōpādā
q doceñ hoc libro . distinguit et triplex ora
tiōis gēus: q; alia deū . alia supos . alia mor
tales hac ī uita respiciat . Et horū triū generū qd
que iterū p̄rit ī q̄tuor: quoniā q̄tuor modis colē
d ū deū ēē p̄ hōinū p̄ces: . Et quatuor modis ēt ro
gādos ēē Celites edocemut . Tertiū uero genus:
quod dictum ē ad hōines p̄tinere non isto tamē
Sed in sequēti : hoc ē ī septimo cōsumabit libro .

c Ondalectabar saepe/unaq; uocabā meo
 cū Cābio Bosso:dū uiueret:cū sermōi
 bus optimis:tū niero studiis sanctis/atq;
 diuinis:Qui uir ī quo cōsideret gradu
 sanctitatis atq; doctrinae haud ignoras tu Seueri
 ne. Hic tāetsi erat erga oēs plane dulcissimus: ui
 tabat multitudinē tamē:nec se facile credebat in
 cognitis:ne frugale tēpus ullū cogeret amittere:
 unde ad orationes et cōtēplatiōes:quas ille habe
 bat altissimas saepe et lachrymosas:ociū asseque
 ret occulte. Quāobrē ne qd assidui eius opis illi
 surriperē:quo in rē suā tā parce utebat:atq; p̄cla
 re:obseruabā diligēter ipse tēpus aliquod uacūū
 et subficiuū:quo illi mecū/uel sermo/uel deābn/
 latio foret acceptior.Nequeo dicere qualē eo emi
 grāte uirtutū oīum odorē / fructūq; pdidimus.
 Erat enim solers p̄ter cetera in īgrēdo:prōptus
 et placidus ī respōdēdo:et ī utroq; subtilis et pa
 curus. Ab eo cū aliquādo quāsisse quā una facili
 or esset ad sapiētiā uia:stati ille nihil oratiōe/ac p̄
 ce aptius īgt:cū ceteris:tū religiosus maxime no
 bis adiūcto studio/atq; labore:q̄tū ī nobis ēē pōt
 pficiēdi. qd̄ ego etsi sēp̄ ita putarā/atq; docuerā:
 nūq̄ tamē ea ī te tātū euigilauerā:q̄tū postea au
 dito graui illo et totiō bōitatis ac prudētix uiro:
 cuius ea tāta me sic urgebat opinio atq; auctori/

Pulchre d̄
 Cambio.

No.

tas: ut non inuenitē: quē qualibet in re mallē
audire: q̄ illum/ aut cum quo esse: q̄ secum. Nā
si parua inquit ille tam saepe rogamus: nostrā sci
licet/ amicorumq; salutem. quietem, opes, luera,
matrimonia. pluuias, serenitates, et equi, bouis,
alterius ue iumentī ualitudinem: quanto magis
quidem nobis rogabimus sapientiam? quæ una
uirtus tuetur animum/ ita liberat ab improbis cu
piditatibus / timoribus/ spe uana / atq; stulticia:
ponitq; sapientem/ et sibi æmulum extra fortuita
omnia/ facitq; se ipso esse contentum/ et quæ fo
ris sunt si habet: iis uti pro tempore: sin caret: ni
hil sibi deesse putare: quando nō habet: quæ sui
iuris uere non sunt: atq; tristia perinde / ac lata
conspicere: quæ sint utrisque cōmunia bonis et
malis: et animantibus & que rationis expertibus.
Quæ beneficia collat: per sapiētiam homini ab
alio assequi: q̄ a deo ipso: nō satis quidem legiti
me possumus. Hanc sententiam hodie Cambii
mei in medium adduxi his ferme uerbis: quibus
te affatus sum modo optime mi Seuerine: qua
audita/ omnibus placuit / ut quantum ad sapien
tiam uis orandi ualere accuratissime quateret.
Sed imprimis quæ esse oratio: quæ rem tantam
efficeret: uocalis ne aque sonora: quæ uerba ex

tollit gloriosa de Deo / atq; magnifica: an quæ ta
cita secū ruminat altiora. Ad quod præparatum
me existimantes / rem ut prosequeretur persuasere
Quocirca ipse sic cœpi. Orationū genus triplex
esse uos scire haud equidem dubito. Et horum
aliud Deum. aliud celestes. aliud se ipsos spectare
homines. Iterū tria hæc genera in plurali diuersa
que partiri. Quatuor esse imprimis: quæ ad deū
pertinent. ad celestes uero / atq; ad homines to
tidem: et hæc inspicienda / enarrandaq; singula:
ut quo tēdimus perueniamus / colligamusq; mo
dos orandi aptos / et ueros.

Orādi ua
rietas

Diuino ex tetragono igitur primum membrum
laudationi deseruit: quod exequimur: cum in oī
creato / rerumq; genitura effectorem Deum con
templantes / ac uenerantes laudibus in æternum
extollimus uoce / uel mēte. Hoc usi indefinenter
sancti omnes. hoc et quotidie catholica electo
rum omnium in terris mater facit ecclesia. hoc
et propheta inumeris ferme psalmodum / hymno
rumque carminibus: ex quibus plane laudibus
(mirabile dictu) quæ suauitas et quæ dulcedo ani
mi inluat i mentes orantium / inq; aures: dū pu
blice aguntur: populorum. Liquefunt horū sæ
pe p̄cordia. Stillant oculi lachrymas. soluunt

Laudatio

Nota.

k!

Apta simi
litudo.

Fulgētius

No. d. phi
losophis

et animi attracti tanta dulcedine. Si uideris quē
piam: qui finxerit hominem/uitam indolē amu
lantem: aut struxerit templum mole/pulchritudi
neq; stupendū collegerit: q; in eo mundum om/
nem in orbem arte/symmetriaq; mirabili: ubi cæ
los omnis inspectes tamin paruo illo globo mo
ueri /sidera / stellasque suos cursus conficere: Tē
pus diei/noctisq; deniq;e omne discretum per
horas: atq; minuta: q̄ te subit uoluptas egregia:
q̄ et sæpe opificem cum laude habes in ore: an
non de benefico/et maximo deo longe magis id
effecerimus: a quo uira. ingenium .oculi. manus
que opifices sunt homini data: as quoque /lapi/
des. colores/et instrumta cætera. modusq; et ars
illi suppeditata: /suaq; in nobis imago: cæteris au
tem i rebus uestigium mpressum? Vidimus hac
in re Fulgentium illum Cremonensem conca/
nonicum nostrum assidue feruescere/dum flo/
res / poma/sataque uideret: dum uim elemento/
rum .Solis fulgorem. flumina. montes. reliqua/
que natura spectacula attractus secum reputaret
inque deum auctorem ea cuncta transferret: in
quo persæpe neque lachrymas / neque clamores
retinebat: quod et de: liis plerique factitarunt.
Hinc et Philosophi primum cœpete uirtutem

diuinam agnoscere: et causam primam deum
 nuncupare: ac plena Iouis omnia Poetæ decanta
 re. Speculati sunt enim rem profecto nullam a No.
 se ipsa ortum habere: nihilque fieri: nisi per alte-
 rum posse: neque progressionem ad infinitatē
 inueniri in natura ullam: quoniam finis mouet /
 ac terminat operantem uirtutem omnem / siue sē
 sibilem / et ratione præditam / siue ratione et sen-
 su uacantem: ut permeare ad infinitum res nul-
 la equidem possit. Neque enim finiti cum infini-
 to conjugationem propter indemensam inter se
 distantiam ratio / aut natura concessit unquam: No.
 nisi mirabiliter diuinam cum homine in uno ue-
 ro Deo / et homine Christo. Ita etiam si se se ali-
 quid dicatur efficere: mox sequetur ineuitabile / No.
 et impossibile illud: ut id: quod se efficit: sit ante
 quam fuerit: aut simul sit atque non sit: et q̄ idē
 eodem momento agere quidem et pati comperi-
 atur. quæ non minus aliena sunt ab omni conce-
 ptu / ac ratione: q̄ exclamare in rebus nullam es-
 se naturam / uel possibilia / atque impossibilia o-
 mnia æque fieri posse: quod sanus nemo un-
 quam uel cogitauit: ne quidem sensit / aut ue-
 ro dixit.

Caput aliud orandi uersatur in referenda gratia
Deo pro perpetuis / et maximis erga nos donis /
ac meritis: in quo prophetam / Paulumque uide
mus assiduos. Etenim grati / et recti animi est re
pendere cui debeas pro qualitate officii gratiam
quantam potes / et uicem : quod facimus erga
proximos etiam ex omni re parua suscepta: si ab
humanitate alieni: aut uero prorsus excordes nõ
simus. Sed erga Deum uirtus ista non frequenti
cura modo : sed quotidiana: atq; perpetua: nõ
bis esse debet omnino: qui omnia p momenta p
ceteris nos serui sui diuinis beneficiis perfuncti
sumus / affatimq; perfungimur / appellati genus
electum. Regale sacerdotium . gens sancta. et po
pulus acquisitionis. uocatiq; de tenebris in ad
mirabile lumen / atque fulgorem. Quippe qui:
si enumerare curemus interdum quæ / quantaq;
sunt: quæ ab illo accepimus: quis nostrum erit tã
in uerecundo ingrattoque animo : qui non conti
nuo se pternat in terram / et sublatis in calum
manibus cum ppheta non clamet *Benedic ani
ma mea domino / et omnia: quæ intra me sunt
nomini sãcto eius? Benedic anima mea domio /*
et noli obliuisci oēs retributiones eius ? Etenim
tanta: tanq; uaria: atque largissima illo ex beni

Nota.

gnissimo fonte beneficia ad singulos effluunt: ut neq; quisq; inueniatur/uel tam miser/uel incō modis tātis attritus/infortuniisq; iactatus: ī quo quicquid ē aduersi dona gratuita non superent: plusq; etiā nō sit quod accepit/semperq; accipit: q̄ quod amisit:et non potiora existant ; quæ sūt ad salutem concessa: q̄ quæ uexant corpus in uita. Immo uero neq; mala ulla uiro bono possūt accidere/nolentēq; impetere uirtute superāte nequitiam:et fortissimo/ac tolerantissimo cuiq; coronam imponente constantia. Quare eripiat qd suū ē a sapiēte fortuna opes dico. uoluptates honores. patriam. affines. amicos. eundem mala ualitudo uexet in corpore: aut hostis in uincula tormentaq; coniectum excruciet: neq; mali qcq; penetrabit ad animum: nisi consenserit: tam potens est in electis contra procellas/et malorū omnium gurgites: peruerforum quoq; hominū nequitia diuina uirtus et gratia/et ea libertas: quā ualidam et intiolabilem deus animis nostris attribuit. Pleni uniuersi sunt libri partim nostrorum martyrum/confessorūq; sanctissimorū: partim ipsorum etiam philosophorum magnis/et claris exemplis. Negabimus igitur: si grati simus: ista beneficia tanta immortalib; laudib; digna?

k.iii.

Stupor de
uirtute di
uina.

Honor de
bitus deo.

et non fertida semper gratiarum actiones centum
suorum patri miserationum et consolatori homi
num deo resonabunt: in quo uincimus quicquid
uolumus grauia omnia et aduersa latissimè

Quæ res cum plene constet: Tertium orantem mo
dum opportune sequemur: quod quidem est et diui
na cogitantibus nobis admiratio quædam et stu
por insurgit ab ingenti et perspicaci diuinorum
cognitione excitatus et plurima erga deum chari
tate coniunctioneque per fidem incensus. Quæ
res orantem ad alienationem sapientie et extasim sub
uehit: ut qui sic afficitur: interdum quasi extra se
factus quod agat aut ubi sit nesciat: uerum fiat bea
ta uita non procul. Quæ per quoniam cum e Pau
li raptu atque Hieronymi prima disputatio age
retur: satis fuit illustrata: propterea paucis uis mi
hi plane uideat.

Quare ad quartum illum: quo oramus deum
modum: qui tributarius et censuarius solet appel
lari: potius transeamus: ubi de tributo uenerati
oneque diuina acturi: magnos in urbibus uiros et
apud Reges et Principes aulicos imitari nos oportere
perfecto crediderim: qui cum aliud negotii
minime obeunt: honoris tamen et reuerentia gra
tia suos salutatum quotidie dominos per gratias assi

dentes ueluti ad nutū parati: et nouū qppiā ex /
 cogitatum ingerētes: unde uerbo eis: aut re pos /
 sint applaudere: quod si effecerint: rem gloriosā /
 omnīq; dulcissimam se affecutos utiq; putant.
 Nam incredibile iis fuerit: qui isrorū nūq̄ mores
 et diligentiam inspexerunt: quāto ut placeāt / stu
 dio curate arte / anxietateq; pertugilēt. Ita nos quo
 que ab his excitari / cum defunt cetera / aut ad alia
 sancta / gloriosaq; tepescimus: hoc uel unum: qđ
 passim nobis / et semper paratū ē / constitutum
 atq; facillimū: non deseramus. Vectigalia tanq̄
 municipes / et ceu coloni primicias: sic oblationē
 nouam cordis nostri quottidie / fructūq; laborū
 offeramus deo / et regi gloriæ nostro. Flecramus
 corpus in genua / sublimes in cælum tollamus o /
 culos: iungamus et palmas / illudq; ore deuoto
 quisque depromat Fiat cor meum imaculatum
 ī iustificationibus tuis ut nō cōfundar. Nō ē mi
 hi deus: quod tibi offeram imaius / chariusque
 me ipso. Sacrificium / et rerum oblationem no /
 luisti / aures autem perfecisti mihi. Holocaustum
 et pro peccato non postulasti: tunc dixi ecce ue
 nio. Hac dedissem / si dilexisses: sed holocau /
 stis / et morriciniis non delectaris: cor autem
 contritum et humiliatum deus ipse certe

No .

non despicias. Hoc tibi trado. hoc tibi uoueo. hoc
tibi sacro. Ast uero tu domine: qui illud finxisti
rectum et innoxium: iam uero deprauatum / im
purum: ac reum in melius iterum conflu / instau
rat reformata: quando prater excelsam tuam ma /
num: hoc uirtus quantalibet nō potest alia. Tu
as agnosce animas. tuas imagines. tua insignia.
tua decora. tuaq; in nobis monumenta conditor.
deus: qui si nos sustineas: stabimus: si deferas cor
ruemus: si non miserearis interibimus. Addant
ad hac hymni canori Oda / laudesq; fœlices ceu
pensum humanæ seruituris et uitæ: quod qui cu
rabit: et ager assiduus: erit nunq̄ indignus quem
inter suos deus agnoscat: famularūq; decoet. at
que istra primo de quaternario hactenus satis: ne
locus cæteris desit.

Secūdam
quaternariū

Iam uero secūdam consequatur: cuius opis est
edocere quemadmodū post deū uenerandū rogā
dique nobis sint cælites: cuius primū rei membrū
in hoc sane uersatur: ut proposita nobis sanctif
simorū hominū uitalatq; memoria: nos illi tādē
reflectant in deum: cuius gratia et uirtute singu
lari quicquid habent acceperunt. Est quidem deus
ipse magnitudine / uirtute / potentia uita atq; na
tura immensus adeo et ī apprehēnsibilis: ut crea

No.
De factis
rogādis

tura in se ipſo agnoſci minime poſſit: niſi quate-
 nus p̄ exquisita quæppiã/ admirandaq; opera ipſe
 ſe indicat et patefacit ſenſibus noſtris: quod: cū
 in cæteris omnibus: tum maxime in illis efficit: q̄
 ampliffimis/ diuinisq; cum uirtutibus/ uel marty-
 rii fortitudine / uel uitæ constantia/ uel doctrinæ
 claritudine inſignes exitere. Ex quo illud eq̄dē
 fitur cū nobiſcū animo reputamus quot: et q̄ta
 impoſſibilia naturæ illi p̄ſtiterint: ſe nobis proti-
 nus ingerat ſtr̄por ille p̄pheticus Mirabilia ope-
 ra tua et anima mea cognoscet nimis: et illd̄ alio
 in pſalmo perſimile Mirabilis deus in ſanctis ſu-
 is: Deus Iſrael ipſe dabit uirtutem plebi ſuæ bene-
 dictus Deus. Inclamemusq; cū Iacobo omne da-
 tum optimū: et donū perfectum de ſurſum ē de-
 ſcendens a patre luminū. Soluaturq; mēs oīs in
 dei magni et ſingularis laudē: Sicq; excitatus ex
 his ſtimulis animus incandescat tādē ad ea: quæ
 noſtræ illi naturæ conſortes eadem in carne: qua
 et nos regimur infirma ſcilicet et corruptibili ad
 epti ſunt p̄mia/ atq; inſignia. Neq; ſciō quid ma-
 ius ullis in rebus excogitari iam poſſit: aut tanto
 miraculo dignius: q̄ mortales uenerationem: et
 cultum communem habere cum deo. O præcla-
 ram fortem humanam/ ac ſupra beatum facinus

Mirabilis
 Deus in ſā-
 ctis.

No.

omne compendium: A nortali uita / infectaq;
natura / ac in perditione acente ad diuinã usq;
participationẽ: atq; uirtutem excedere: et idignif
sima in saculo passos / cœlesti í gloria omnimo
da fœlicitate compleri: diuosq; censerí. Denique
uim diuinã / et sapientiã / et bonitatem ueluti in
speculo sic in homine cernere / dum orãtes de sã
ctorũ meritis atq; triũphis cogitamus: et in iis de
um colimus / ac ueneramur.

Impetra
tio.

Cum hoc altera nobis / et ea quidẽ et magna / et
frequens in sanctis rogãdis accedit utilitas : qua
impetraudi dignitatẽ / et nomẽ est merita . Qd
enim inualidi ipsi / uilesq; non possumus : illi iã
aucti gratia / et amicitia perpetua deo deuincti
exposcentes nobis obrinent / eosq; modo aduer
sus huius uitæ discrimina / modo aduersus incur
sationes ueteratoris antiqui / modo uero et in ex
petendo / procurandoq; nobis iure / ac hæredita
te cœlesti p patronis et mediatoribus habemus /
in fractisq; præsiidiis: Quod faciunt bonitate eo
maiore: quo præsentem ddei gloriam longe plus
amant: q̃ ab eo dum exularent / et nostram salua
tionem moluntur ardentius : quo meliores :
quo et communem denique fœlicitatem augeri

No.

delectantur ex numero. De^a quorum proctratio
 ne et sedulitate piissima uirtuteque : quam ha-
 bent : qua post mortem uiuentibus auxilientur
 non est ut possit quisquam dubitare : ita est res
 iam ipsa comperta / atque conspicua. patens per
 exaudita / et reddita tam saepe hominum uota.
 per uisas multiplices sanctorum ab inuocantibus
 species per sacra diuinarum testimonia scriptu-
 tarum : et monumenta : quibus refragari / uel
 ratio / uel pietas christiana non possit. Nam præ-
 ter reliqua : si nos exempla delectant : quæ ad fi-
 dem faciendam magnam uim habent : Machabe-
 orū insignis prodit historia Iudam machabeum
 quo tempore congressurus esset contra Nicano-
 rem hostem patriis pro legibus / suorumque sa-
 lute uisum dignum fide per quietem habuisse.
 Oniam uirum quondam probatæ uirtutis / et
 summū / dum uiueret / sacerdotem pro dei popu-
 lo orantem inspexisse : Subinde apparuisse sibi
 alium cum Onia atate / gloriaque mirabilem /
 dixisseq; Oniam hic ē fratrum et populi Israelitici
 magnus amator. Hic ē : q multū orat pro populo
 dei Hieremias Extēdisse tū dextram Hieremiam
 et dedisse Iudæ gladium aureum / et affatum
 eum ita fuisse Accipe sanctum gladium / munus

Iu. Macha-
 beus

a deo: in quo dei ius aduersarios populi Israel.
Denique conferendum cum iam manibus esset:
Nicanorem in tubis et canticis affuisse exultabun-
dum: quem hominum bellatorum multitudo et
apparatus equorum et baluarum spe fallaci foue-
bat. Contra in humilitate cordis et precibus ma-
chabeum accessisse: qui ubi coeptum est comminus agi:
non desistit eo gladio in hostes grassari et e-
dem Nicanonistarum summum militem animare utque
inuehere donec quinque et triginta ex hostibus
milia uulneratis cecideret. Quo felici eventu ui-
ctores facti lato excitato clamore et patria uo-
ce hymnos Deo fautori modulantes ingressi sunt
Hierosolimam truncum Nicanoris caput brachium
que media a ceruice discerptum hastilibus subli-
me ferentes. Sed quid hac in re clarius testimo-
nio Petri primi apostolicae magnitudinis patris:
qui sanctis communem cum illo gratiam expectan-
tibus de se sic pollicetur: Certus sum quod uelox est
depositio tabernaculi mei secundum quod dominus
noster Iesus Christus mihi significauit. Dabo au-
tem operam et frequenter habere uos post obi-
tum meum: ut horum omnium memoriam faci-
atis. Sed neque caruit atas haec nostra apertis hu-
ius ueritatis indicis. Quippe sumus adhuc

No. de Pe-
tro.

memores: ut puto: nos ferme singuli a Rhodiis
 āno post redemptionē humanam. M cccclxxx.
 meritis diuini filii genitricis/uirginisq; Mariæ/ac
 beati Præcursoris Baptista Maumetū infandum
 dirūq; Turcarū tyrānū: qui nō modo p̄sentia / i
 stantiq; furore : sed solo uel nomine christianis
 omnibus formidini erat: propulsum a mœnibus:
 quibus iam potiretur / et profligatum a castris
 fortissimis parua christianorum manu turpissi/
 ma cum clade / exitioq; suorum: qua tanta uicto
 ria omni nostra rēcordatione nihil auditū ē glo
 riosius. Cōstanis fama perlata quaq; tunc fuit pa
 lāque ab suis captis/uel profugis æque uulgata.
 Muros tenentes/ descēsuosq; per scalas in urbē
 crucem auream in aere splēdidissimā inspexisse
 hostes. Apparuisse insuper cādidissimam Virgi/
 nē Christi matrem clypeum/hastrāq; quassantē
 ac irsuto uiliq; amictu inde Baptistam magno
 comitatu p̄ Rhodiorum stare p̄sidio. Qua ni
 sione p̄teritis/atq; attonitis Barbaris nihil fuit
 potius atq; consultius: q̄ loco repente decederet
 pedēq; in fugam p̄celeriter miserabiliterq; refer
 re. Ita oēs iā populi / et singulæ urbes: ut pluri
 ma alia exēpla hinc îde cōpta dimittā: in cuiuspi
 am cælestium se addicunt patrociniū / et clien

No. Victo
 riā Rhodi
 orum.

Patro
 ni Urbis.

Letania.

telam: cuius se auxilio tutos iri omni in periculo
fidunt: et ut fidūt/euadunt. Sic ecclesia ipsa ca/
tholica/sanctorum/sanctarūque suppetias quot/
tidie inuocare non cessat: quod non ageret: si fœ/
lices in cælo animæ surdæ erga nos essent/aut cu/
rare humana minime putarentur: Sed q̄a curāt:
nobisque: cum ueniam: tum gratiam apud deū
implorāt: idcirco illos inuocare: illis supplicatio/
nes decernere: illis uouere nunquam desinit fide/
lis /et prudens/ac ueri conscia mater ecclesia.

IO. PHI

Quis nostrum denique huiusmodi cælestium tu/
telam/fauorem/auxilium in se ipso non sensit ali/
quando? Sed nostra prudenter prateteo: ne arro/
gantix detur ea memorasse de nobis. Tum Ioā.
Philippus non secus esse: q̄ enarrata et constitu/
ta a te sunt ista Germane certe putauerim: Sed il/
lud uelim praterea explices: quod plerosque ue/
xat /et agitat: ut fœlices: qui in cælestibus agunt
de terris exaudire uoces possunt sine auribus no/
stras: cum aures terræ cōmiserint quoad in fine
sæculi simul cuncti in uoce tubæ excitentur ad
uitam. Sed neque eis explorare animos /uota/cu/
rasque hominum (arcanum et singulare dei o/
pus) liceat ullo uel modo. Hoc esse cognitu di/
gnū Matthæe mihi plane uidetur: quod si expe

dieris: te facturum putò rem omnibus gratam.
 Ad quem ego Philippe inq̄ siue curioso figmē
 ro: ut me experiaris non ignarus (Id. n. sape ē tui
 moris) siue id uero bona uel fide percunteris: di
 cam tamen ego sincere: candideq; quod sentio/
 hos ipsos sequens: quibus sum semper assensus:
 magnos sanctosq; Theologos: qui nostras a su/
 peris nō mō exaudiri uoces: sed tacitas p̄ces: uota
 quoq; gemitus lachrymas et inspiciet intelligi
 asserunt: non auribus uero: quæ humi tabescūt/
 non clamore: qui tam sublime nullus ascēdit/nō
 inspectu cordium: quæ nemo inspicit satis: nisi q
 ea finxit: singularis deus et maximus. Verū mira
 bilis gloria: atq; potētix attributo eis: et cōcōmu
 nicato splēdore: qd̄ diuinū/et unigēitū ē dei uer/
 bū: i qd̄ p̄spiciētes: nō p̄ corpus mediū aliqd̄/ ne
 que p̄ sensū organicū ullū: sed p̄ mētē illustratā/
 deformatāq; ad illuminationē tā altā: atq; mira
 bilē sic attollunt supra se ipsos: ut uideāt ipso in
 uerbo/et hauriāt qcq; ad eorū iporū uel desyde
 riū/ uel dignitatē/ et ad supplicū simul uel salutē
 uel cōmodū spectet. Quisq; n. i speculū illius x/
 ternæ claritatis itenderit: eū latere nihil: quod fo
 ris sit: fas esse dicunt: quod omnino non uideat:
 Immo longe præclatius: ac spectabilius in

MATT.

Quomō
 sancti nos
 audiūt.

No.

TTAM
LXXXV.
ipsa causalitate diuina/ac sempiterna q̄ in se qui
dem ipsa : res omnis inspicitur : quoniam quic
quid rerum omnium est : altius insignitum / ex
pressum / formatumq; uiget in Deo : q̄ i ppria
mobilitate / infirmitateque naturæ : quæ aut la
borat semper inconstans / aut uero tabescens tē
dit in nihilum. Possunt et custodes Angeli : qui
ad uitæ frena nobis assistunt : nuncii : unde no
men habent : et mediatores inter nos esse atque
celestes : qui iidem faciem Dei patris ubiq; cerne
re ex euangelio prædicatur et de quorum mani
bus in Apocalipsi Ioannes uidit fumum p̄dire
aromatum / cælumq; petere : quæ sunt orationes
sanctorū in conspectu dei allatæ ingressæq; per
Angelos . quod indubie Thobix Raphael indi
canit : dum feruidus in oratione fuisset : Quādo
orabas tu inquiens et nurus tua Sarra ego obtu
li memoriam orationis uestre in conspectu Dei.
Quæ postq̄ locutus sum : ne ultra progredere
cupidus Io. Philippus hanc te rogo inquit fra
ter uel omitras uel differas partem. Porro ex quo
nos exaudiunt sancti et ad hominum gratiam /
salutēq; declinant : a uo magis quibus eorum cō
modis / atq; fœlicius in res nostras utendum sit
nobis : agnoscere. Quibus ne malumus sine de

IO. PHI.

iectu / rationeq; quaesita: an maiore consilio qui
 busdam praesertim haerere / fidereq; conveniat: et
 in ferendis auxiliis alii ne aliis praestent. Ad que
 ego quid putas de hoc tu inq; o frater! Cui sta-
 tim ille ego maiores existimo maiora daturus.
 Sed illud admiror esse sic multos: ut ad inferio-
 res magis confugiāt: quasi malint leuora suffra-
 gia. Quocirca querere de causa quid tute scēias
 non inepte facere sum arbitratus. Tū ego inquā
 Philippe Quāq; sanctudinis / atq; uirtutis in toto
 orbe felicitas cui praecipua aut maior obuenerit
 non humani profecto: sed diuini iudicii ē / Atq;
 ita ut possit nemo repudiata temeritate de se ipso
 decernere quanta apud deū gratia ipse sit dignus
 q; nemo altissimū diuinæ mentis consilium p se
 capiat satis: etiam si nullius mali sit sibi conscius:
 multa sunt tamen: in quibus rogari quādoq; mi-
 nores: q; clariores praestet: de quorū tamen gradi-
 bus ecclesia nisi per exteriora diiudicat. Illud ue-
 ro fuerit quoties qui quirit / et supplicat: maiore
 agi fide / et deuotione se sentit in exiguū: q; i ma-
 gnū quidem / atq; spectabilem. Siquidē ad im-
 petrandū nihil fuit unq; fide / deuotioneq; potē-
 tius: atq; ualidius: q; ppe quibus propriū / et pecu-
 liare uirtutibus primū existit et miracula et signa

MATT.
IO. PHI.

MATT.

Qua i scē
tis rogādis
discretio.

No. fidē.

facere: et donatq; uota complere. Recte igitur
ille uim eius rei nobilitatēque percepit: qui filii
liberationem: quem torquebant demonia: peti/
turus a domino / cœpit his uerbis / incredulitatem
domine adiuta meam. Audierat enim a domi/
no ex mensura fidei supplices exaudiri: et ab eo /
dem illud palam prædicatum fuisse. Si habueri/
tis tantam fidem sicut granū sinapis / et dixeritis
huic monti transi hinc / et transibit / et nihil im /
possibile fore credenti. et centurioni Pueri suo
uitam p̄canti responsum uade et fiat tibi sicut
credidisti. Atque imprimis causa hęc esse mihi
uidetur: unde in exorando tantis sit uiribus fi/
des. Etenim quantum quisq; crediderit: tantum
ē opus ut speret. Quantum autem spauerit: tan
tum amet / et cupiat. Quantum amauerit / et cō
cupierit: tantum denique quærat / et ardeat. Po
stremo tibi egregia tanta concurrunt par ē orati
ones nullo modo languescere / inefficacesque ab
uolare. Sed irrepant ad deum usq; / pulsant / fran
gantque omne cæleste: fiantque tandem compo
tes pollicitationis illius ueri / diuini que oris Amē
Amen dico uobis quicquid orātes petieritis: cre
dite quia accipietis / et fiet uobis. Itaq; uides quā
to cōmodius interdū p̄ p̄cellētem fidem ad mi

Nota:

nores se conuertit deprecantis intētio. Quod fieri
 alia quoq; ratione saepe fuerit operepcium: ut ex
 uarietate uehemērior delectatio orādi cōsurgat
 (Sigdem experibilius lac studiosius semp aliqd
 habet in re omni uarietas/rediūq; sedulitas) Qua
 re fastos dies. atq; nefastos ludortū/et operū: q̄bo
 mixtim et alternim uteremur: iure inuenti sane
 uidentur. Sic magna Parens ecclesia modo dei /
 modo caelestium beatorum laudes/meritaq; con
 celebrat: quo ex uicissitudine labor/etediumq; fa
 cessat: et agnoscatur/et surgat ex singulis tam ua
 riis admirabilior deus/sicut ex ingenti / et uaria
 familia Reges enitescunt. Docet in hoc etiā mi
 ra/et ineffabilis bonitas dei q̄ suos amet cultores
 et milites: qui neq; sanguini neq; suppliciis pep
 cere: Sed neq; sunt minis sic exterriti ullis: ut eo
 minus eius diuinitatem/honorēque defenderēt.
 Illis etenim tanquam dilectæ suæ / caelestique fa
 milia officia diuersa distribuit/ negociaq; hono
 rificentissima dedit: ut esset dignitas diuina / po
 testasque suprema communicata ab aeterna Dei
 charitate cum homine latius: nec uni: paucis
 ue quibusdam dūtaxat diuinū hoc munus puta
 uit tribuēdū: sed uniuersis ferme caelestibus: ut alii

Cut mino
res rogent

No .

Alia ratio

Alia ratio

Alia ratio

Virginis
auxilium.

contra morbos: alii iuaria contra pericula. alii ad
tolerantiam/ alii ad scientiam. alii ad castimoni/
am: et id genus plurimis plurimi quoq; prodes/
sent. Coluntur quoq; superiores/ inferioresq; p
miscue ab ecclesia matre: ut quantum illa sapit
afflata diuinitus nullus ordo/ gradusq; sanctorū
pro meritis dignitateq; cuiusq; relinquatur i glo
rius: sed in cūctis quantū uis/ clementiaq; diuina
potuerit euidenter appareat. Ceterū quantum p
piciatio multorum promereri plus possit: q̄ certe
paucorum non scriptis ullis / argumentisq; pba
re sit opus. Id enim mens per se cuiusq; ratioque
deprehendit. Quo fit ut in rogationibus publi/
cis sanctorum gregatim omniū preces exposcule
mus: et ut patronos se nobis impendant / clamo
res ad caelos etiam extollamus: Lusstrantes publi
ca eorum cum ossium/ cinerūq; reliquiis cū quid
detrimenti impenderit / aut exposcendum q̄p
piam extiterit salutare: Sed omīssis quae hac in
parte longe/ lateq; afferri possunt: ita ego sentio
quoniam ita mihi res ipsa et ueritas loquitur: ut
post primū illū omnis gratiae fontem dominum
Christum / p̄cipua/ et peculiaris/ et maxima in
oppitulatricem/ et dominam habenda sit nobis
ipsius diuini filii mater. uirgoq; beata: Quae siue

sola siue cum aliis prima semper equidē sit: quā
 inuocemus: cui studeamus: i quam speremus / ad
 quā et anhelemus. In tantis enim uitæ periculis /
 salutisq; naufragiis nullum ē hominum generi
 praesidium concessum ualidius / nullum patrocini-
 um amicitius, nulla spes erectior, nulla fiducia
 solidior. Omni caelo: si potentiam querimus: so-
 la plus potest: quia eum ē enixa uirgo: qui solus
 omnia potest. Si animum / obligationemq; spec-
 tamus: quicq; potest: debet et ea nobis: Qui si
 loquor paulo licētius: Augustini: a quo hoc didi-
 ci: me defendat auctoritas: et quæ grauis et con-
 stans tanto ab ingenio citatur ratio: cuius de ob-
 stricta nobis peccatoribus dei matre domestica
 quasi cum illa ista sunt uerba. Multam mihi o
 Maria facis audaciā. Mira loquar: sed sic ē: Nos
 enim tibi. Teq; nobis mira necessitudo cōfæde-
 rar: cū scilicet id habeas esse p nos: quod es / nos
 uero per te id esse: quod sumus. Si nulla nostra
 precessisset transgressio: nulla fuisset subsecuta
 redēptio: et nisi necessariū fuisset nos redimi: ne-
 cessarium non erat te parere redēptorē. Sed hoc
 loco aliqua questio ē. Nōnulli enim pp id: quod
 scriptū legimus deliciae meae esse cū filiis hominū
 psuasum ecōrratio habent et astipulantur aptet

Augusti-
 nus ad uir-
 ginem.

Opinio d
 humanita-
 re domini

maieſtatem / et gloriam ſummi / atq; optimi dei ſu-
ſcepruram fuiſſe nullo etiam exiſtente Adā com-
miſſo corpus humanum : ut non ſolum animo :
ſed aſpectu quoque niſibili bearet hominem to-
tum : quam opinionem ego leuem / facileque ca-
dentem nunquam potui uſquequaq; probare :
ut tu neq; Alberre probaſti : cum i hoc prima diſ-
putatione breuiter inciſiſſes : Et quidem merito .
Nam neq; ratōnem / neq; cauſam / neq; a ſacris lit-
teris lūbos habet ullos conſtātes et ſolidos : Quo-
niam tamen fidei neq; repugnat : liberum habe-
at ſuum quiſq; palatum / et guſtum amica / frater-
naq; cum uenia . Quāto uero ipſi poſſumus cer-
tiora ſemper / ac potiora ſectemur et doceamus :
nec longe diſcedamus a Paulo : qui natum Chri-
ſtum inquit in terris : ut nos redimeret a lege / et
morte peccati : et ad ſuum perdilectum ita ſcribit
Timotheum . Fidelis ſermo / et omni acceptione
dignus : quia Chriſtus Ieſus uenit in hunc mun-
dum ſaluos facere peccatores : quorū primus ego
ſum : Quē locum ita cōmētati ſunt ueterēs : et ut
puto : rectiſime : Nulla cauſa ueniendi domino
fuit : niſi peccatores ſaluos facere . Tolle morboſi /
tolle uulnera : nulla ē cauſa medicinae . Sed quid
uero domini teſtimonio maius / Filius hominiſ

uenit querere et saluum facere: quod perierat.
 Hoc unum domini uerbum et ualidissimum / et
 irrefragabile nobis extiterit: quibus uellicare nul
 lo quidem modo propositum est in eo p̄sertim:
 quod nihil frugis nobis est allaturum: magis ue
 ro aduersus illud repugnat: quod a diuina uirgi
 ne exigimus: p̄sidii obligationem / peculia /
 risq; tutela.

Inde itaq; discedentes Tertium argumentū / cau
 samq; inducamus cur diuinis honoribus / preci
 busq; in cælo regnantes nobis uenerādi sunt s̄c
 ri. Quod premii nimirum / et gratitudinis est:
 ut de rebus a se actis: quibus nihil admirabilius
 nihil constantius. nihilque diuinius / uel suscipi
 uel perfici ab homine potuit: meritam a nobis
 apud quos tam mira p̄stitere: uenerationem /
 laudemque recipiant. Hi sunt profecto: qui ec
 clesiam partim sanguine: partim doctrinis: par
 tim miraculis: partim exemplis Deo agente
 in eis / posuere: primæ columnæ: primi fulgo
 res: primi architecti: per quos Religio cœpit:
 et creuit. fides in lucem prorupit: omnis pul
 chritudo uitæ sanctissimæ: officia recta: con
 temptus sæculi: amor Christi: uera morum
 honestas: et quicquid perfectionis: et di /

Nota:
 Sanctorū
 merita la
 us.

gnitatis res habet humana: est propagatum:
Quod si illi: q̄ i terrestri militia pro presentibus/
et temporalibus rebus pu. suis grāde aliqd effece
re: quod premio/atque memoria dignum uidea
tur: donis ditant̄ ex phisico/ cinguntur auro / ad
primos euehū honores et magistratus/atq; ista
si satis non sunt: his excitantur et statua/ appen
dunt̄ trophea de uictisq; manubiā. icidunt̄ mar
moribus tituli: clipei: hasta: cassides: monumēta
claritudinis/atque uirtutis: quanto nos æquius:
si quid retinemus amoris erga tam incomparabi
lem sanctorum uirtutem/ac fortitudinem? quau
to inq̄ cōmilitones /et beatos p̄ceres istos excolu
erimus? Sertis/plausu/uocibus/coronisq; honesta
bimus? q̄ imperatori omnium deo militātes: nō
urbes/oppidaq; uicerunt: non spolia rerum arri/
puerūt: nō captiuos uinxerunt: non prædam ab
egerunt: sed uicia imprimis omnia calcauerunt/
uirtutes sustulerunt. mundana flocipenderunt:
infetna spoliauerunt/machinas ad cælestia erexe
runt/in acie perstiterūt/in fatigatione non elan/
guerūt: tū lati maxime: cum de exceptis pro rege
Christo uulneribus sanguis copiose proflueret:
tum constantes et alacres: cum pro fide: in qua
iurauerant: mortē p̄sentē sibi uiderēt: tum se ra/

77
ti certe uictores: cum uicti pro Christo : triumphatoresq; / cum mortui pro regno calorum. Hæc fit / des: hic ardor / hæc cōstantia / hæc disciplina / hæc tanta de suo Rege / et remuneratore deo fiducia / qd porro charitatis a nobis / qd reuerentiæ / deo rionisq; defyderat / qppe plurimū: si sopiti penitus / ingratisq; nō simus. His ideo preces / supplicationes / uotaq; porrigunt / hymnos / psalmos / que decantant q; in ecclesia adhuc ista: quæ militat: eorum; incendunt exemplis / moribus / uitaq; formantur: quorum et meritis / ac deprecationibus se iuuari: si poposcerint / et supplicauerūt: nullo modo diffidūt. His et statuunt ades eximii sūptus / templaq; sublimia: quo ad eos uenerandos / opemq; capiundam populi confugiant. Eorum aris / et statois genua flectunt / thura / uaporesq; incendunt gratia ne desit tantis his meritis / diuinis que uirtutibus. Quid gemmas / margaritas / purpuras / argentum / aurum / sciphos / calices / acerras / que commemorem? quæ uana tamen / curiosaq; supellex: cum nimia; ē: q̄ accepta eis iam in cælo regnantibus sit: haud equidem uideo: cum hæc ista uiuentes illi minoris haberent: q̄ / si liquas: nec facerent ipsi deo talia cum haberent: Sed transferrent in uerius sacrificium / et acceptius deo: fa

Vana ī tē
plis supel
lex.

rius probabiliusque ducentes his uestire nudos /
alere famelicos / recreare infirmos / iuuare iualidos /
refocillare peregrinos / redimere capros / uidu /
as / pupillos / ceterosque detrimentis / et infortu /
niis collisos erigere / et ab inopia / atque miseria
uendicare: quæ argentum / et aurum saccharis cu /
stodire / serico / et purpura mortua parietum sa /
xa uestire / omnia omnes per horas dirrapien /
da forrasse: quæ profecto Christus nunquam
suasit templis offerri marmoreis: quæ non senti /
unt: sed uiuis erogari: atque spirantibus ius /
sit. Sed hodie largientium ambitiosa deuotio
templis ista dum ponit: Quodque grauius
est: dum ministrorum auida et nunquam fa /
tis exaturata cupiditas ad ista immodice anhe /
lat: deferuntur pereuntes indigentia paupe /
res: et ea opera potiora: quæ commemorauit /
mus: iacent abiecta / et improbata quando /
que. Sed impietatis hanc pestem missam fa /
cientes pertranseamus ad quartum circa sanc /
tos orandi modum.

In quo excitemur ad eam gloriam compa /
randam: qua illi potiuntur: et quam nobis
propositam: si assidue cordi tenuerimus ac di /
lexerimus: assequi neque erit deo propician /

No .
Mini
ster Chri
sti.

re difficile. Nam ita comperta / et a summo
 conditore deo est hominum instituta natura:
 ut tangantur omnes cupiditate honoris et lau
 dis; nemoque sit / uel humilis adeo / uel circa
 se etiam tam ignauus / et stupidus; qui non
 impellatur hoc stimulo saepe / et tanquam fla
 gello non agitetur: ut neque sit aliquid tan
 ti omnino laboris / arduique periculi: quod
 si in eo splenduerit ingens / pulcherrimaque a
 liqua dignitas / et gloriae facies: homines non
 aggrediantur et tentent / atque pro ea occum
 bere multi neque recusent ita res ista: cum
 dulcis: tum expetibilis est. immo uero etiam quod
 quid moluntur magnificum / ac difficillimum
 huius ambitiosissimae rei / et egregios semper
 mordentis animos faciunt: et uoluunt eo om
 nia: ut laudem et gloriam caprent / quasi cate
 rorum finis honor esse uideatur: quo nihil ma
 ius hominum mortalitas possit expetere. Pa
 rum est quantum ad uitam: quod cuique suffi
 cit: et eorum: quibus utimur: plura quidem
 sunt impedimento: quam usui. Sed tantus tamen
 unde quaestus / et diuitiarum ardor (Deus im
 mortalis) nisi ex gloria? Quies corpori ani
 moque res sane dulcissima est: Sed cur tot

Gloria cal
 cat.

perpetuae sumptuæ vigiliæ: et improbus adeo
studiorum labor? Ex gloria. Cruenta est / pau-
daque militia: Sed quid obiectant se telis / atque
vulneribus tam facile homines? Ex gloria. Vn-
de inuenta tot pacis artes in urbibus? Tanta ædifi-
ciorum expetita superbia? Tam uantum ornandi
corporis studium? tam sollicita clientum cura?
tot Seruorum constipatiões? tot equorum / et
mularum greges? impedimentorum copia? Sar-
cinarum uastitas? Tanta postremum mensæ /
obsoniorumque libido? Vasorum / signorum /
gemmarumque uarietas? Nisi quod hæc omnia pa-
rit / atque ruetur concitata furoribus / et indefes-
sa miserimæ gloriæ semper anxietas? qua detrac-
ta iacebunt maxima; ex parte: quæ diximus: om-
nia: neque qui se tantis frangat curis / atque pe-
riculis poterit inueniri. Quanto uero magis no-
bis calcar incuriet / et ardorem ad illos imitan-
dos incendet uera illa / et solida gloria¹ celestis:
quæ electis omnibus / futurisque felicibus pro-
posita est? Et in sanctis: quos ueneramur: iam
plene recepta? O uim maximam: et urgentis /
simam: quæ si se ingesserit in generosum cuius-
piam pectus: quid o deus pro ea non excogita-
bit ille? quid non molietur? quid non suscipiet?

Quid non et perficiet? Summa nobis sit igitur
 cura/studioq; perpetuo in hanc obiectam omni
 bus undequaque suspicere/ alas extendere/ ma/
 nus attollere/ pedibus accelerare: et per interces/
 sionem deniq; sanctorum omnium a datore su/
 mo: et benefico deo: qui propter hoc dedit nobis
 hunc ardorem ad gloriam. eã promereri. Quod
 qui facit assiduus: hic et sapientissimi: et fœlicif/
 simi nomen iure consequitur. Qua in re præsen/
 tis iam sit interloquii finis.

SEXTVS LI
 BER
 HIC
 FINIT.

EIVSDEM MATTHAEI
DE INSTITVENDO
SAPIENTIA ANI
MO. VII. INCI
PIT LIBER

ARGVMENTVM.

E primo libro isto de Quaternario illo
s agitur modo: quo pro se ipsis p̄sertim ho
mines orant: quorū primus ē: cū nostris ī
periculis/pressuris/angustiis/detrimentis/ ī cōmo
dis dei p̄potentē opem/ac defensionem expo/
scimus: qđ si fideliter fiat: nūq̄ deprecatio p̄teri/
bit inefficax: ut multis exemplis ostēditur. Secū/
dus ē cū de cōmissis malis Venia petitur: qđ si fi
at corde uere cōpūcto/atq; cōtrito: misericordia
non potest p̄nitēri ullo pacto deesse: Tertio do
cetur nihil grande: quod ad xternā fœlicitatē ma
xime spectet: obuenire homini posse uix unq̄ si/
ne oratione/intentaq; prece: In quo abūdant te
stimonია: quæ nobis plurima/et sacræ litteræ / et
ad uerā sapientiam properātiū hominū exēpla p̄
clara suppeditant. Vbi et de p̄destinatis reb: de

que fato dubitationes nō faciles quadam solnū
tur clare atq; utiliter. Quarto de tacita nobiscū/
mentaliq; agitur prece: p quā orans se ipsum in/
tus examinat/se inquiri/se deprehendit. Qua q
dem re ad acquirendā pfectā/ultimāq; sapiētiā:
et ad attingendā uitā beatā nihil oīno p̄stātius .

Bsoluta Orationum serie/rītibusq;
tractatis: qbus oratur deus a nobis/
Sanctiq; rogantur: quod de Qua/
ternario nostro orandi modulo su/
perat: septimo die agere Seuerine su

a

mus aggressi: re mihi caterorum nutu dignatio
neque permessa: quam tu legens delectabere: ut
puto fortasse: cum agnosces quæ singuli varia/di
gnaque cognitu porro senserimus. Dicturo ita/
que mihi morandus hylaris totus cœpit applau/
dere: et quidem simul ab ore pendere. In quem
ego subridens Bonis inquam auspiciis optime
ista res inchoat. En noster iam feruet Andreas.
Cui ille dat enim id nobis expectatio non leuis
te acturo Matthæe negocium . Atq; ego iterum
illi perinde iam refraxi animo ipso Morande/at/
que corpore: ut ipse uides: iam ueternoso. Tu
vero: doctrinæ qui agilis insudare non desinis:

MATT.

ANDR.

MATT.

ANDR.

MATT.

Oratio p
diuino p̄si
dio.

No.

No.

es omnibus aprior iure putandus Quare euge te
sume et p̄fice. Cædo ip̄e iam exarmatus uiribus
robusta anima tibi. Quod illo recusante p̄urba
ne ac uelocissime ut cætera facit: inducenteq; cõ
tra me Antisthenem philosophũ eum: qui cini /
cam prior sectam inchoauit: in epulis inuitatum
ut caneret: inuitãti dixisse. Tu mihi calamos in
fla: ego tãdem ne subdurior uiderer. ita p̄exi. Ca
put orationũ nostrarũ primũ i hoc plane confi
sit: ut per eas ostẽdamus necessitatem omnẽ no
strã et idigẽtiam si quã patimur auxiliatori p̄po
tenti et pietissimo deo: altissima nihil hasitã
tes fide illum. gaudere p̄cibus: et prouidentia p̄
petua simul eundem rebus humanis consulere
ut scientissime. ita plane p̄oportune atq; bene
fice: quippe qui uerior amator sit hominum: q̄
sui ipsorũ homines ipsi. Neq; enim ulla esse tan
ra iam potest uel necessitudo/ uel amicitia/ uel fa
miliaritas/ animorumq; coniunctio: quin maior
longe non sit gratuitus dei erga nos amor. Nã il
le nobis parens: q; et deus. Ille tutor: q; et domi
nus. Ille redẽptor: q; et fictor. Ille promissor: q; et
largitor. Ille deniq; humanæ nobiscum naturæ
consors effectus: q; inenarrabili pietate morti se
obiecit nostra pro uita. Hæc nostris in periculis

detrimentis/atq; pressuris meditātib; nobis ab
 exterioribus mente collecta dum deū præcamur
 inter nos taciti/aut si magis iuuet: ea ipsa ore p/
 mentibus :et misericordes gestus aptantibus qd
 fidei deus?quid reuerētiæ?qd affectionis?qd cha
 ritatis exūscitant/atq; incendunt/per quas uirtu
 res sic excitatas/uel exaudiri:ut petimus :uel ful
 ciri:ut sustineamus. uel neutrum : ut copiosius
 mereamur semper assequimur:adeo ut hunc in
 modum formata nunq̄. (sterilis / et inefficax / uel
 prætereat/uel tabescat oratio. Hac uia /rationeq;
 orandi propter captiuitatem populi/et Hierusa
 lem sanctam. abacto habitatore omni desertam
 in mœtitudine sedēs/et deflens orasse legit Hie
 remias:cuius oratio eo in libro:qui Threnorum
 inscribitur habetur ad uerbum. Id quoq; supra
 numerum ferme ī psalmis usurpassē animaduē
 ritur Dauid. Fecisse itidem regem constat Eze/
 chiam:cum eum grauissimo bello adorsus esset/
 et premeret:ut Regum commentaria referunt.
 Rex assiriorum Senacherib Turbo eo tempore/
 atq; tempestas rotius plane Asia. Nam cum su/
 pra humanum fastum deum/hōminesq; contēl
 neret :proximaq; adiacentia omnia attereret/ si
 biq; subiceret:ad Ezechiam Herosolimam Ra

No.

Hieremia
oratio.Dauid.
Ezechias.

psacem nūcium cum litteris misit: qui et .litteras
legendas omni populo redderet: et coram simul
enuntiaret/ nisi se Regi Assiriorum protinus de
darent: et ab eo imperata subirēt: dira omina / ac
miseranda passuros: quibus auditis / et litteris mi
narum plenis / ac blasphemiarum ī deū perlectis /
ingressus ē templū una cū populo Ezechias: et
expandit litteras coram domino et orauit altissi
me: opem diuinam / caelestiq; p̄sidium contra in
solentissime furētem / et debacchātem supbia ho
stem implorans: quē ita p̄catum deus aspiciens:
Esaiam factum tunc in Iudæa Vatē ad eum mi
sit nuuciatum huiusmodi uerba insaniuit Sena
cherib supbia in me. Ponam itaq; circulum ī na
ribus eius / et in labiis chamum: et reducam eum
in uiam: per quam uenit. Non ingredietur urbē
hanc: nec immittere sagyptam in eam: nec occu
pabit eam clipeus: nec munitio circūdabit eam.
Factumq; ē in sequenti nocte eius diei / ut de lap
sus de cælo Angelus uindex centum / et octuagin
ta quinque hostium milia cæsa prostrauerit: quo
rum cadauera / cum a quiete surgens mane uī /
disset Senacherib: tanta / tanque subita suorum
cede dolore / metuque correptus / extemplo in
Niniuem p̄maturauit fugam: quem in fano

Idola: quibus ipse fidebat: uenerantem duo ex filiis / ab eo laceffiti prius iniuria a tergo aggressi / clanculum obtuncarunt . Tale auxilium / qua pte erat humanus Saluator / et dominus precatus e sibi: cum proximus morti orauit in horto Pater: si fieri potest: transeat a me calix iste: et ex horrore pœnarum guttas sanguinis exudauit in terram usque fluentes : Quando / et deniq; actus in crucem / ac extremis i doloribus positus magno clamore illud intonuit Eloi Eloi lamazabani: quod est Deus / deus meus quid me dereliquisti? Sed hæc oratio tam e innata quodãmodo in mentibus omnium : ut nemo ferme iam sit etiam tam pessimus : qui si / uel doloribus et cruciatibus uexetur grauissimis / uel timoribus / infrantibusque periculis uehementer quatiatur : non statim auxiliatorem inuocet sibi deum: et ei non sæpe honores / atq; munera uoueat: ut non sit opus hñc locũ maiore uerborũ cõplecti circuitu. Quamobrem parcentes temporide secundo nostro orandi modo iam dicere incipiamus: eo scilicet: quo intenti deo per orationes facinora patrata diluimus: quæ potentes a deo haberi possunt : tanque contrita / atque soluta in lachrymas / ac pœnitentiam mente : ut non modo

M ii

Oratiões
Christi,

Nota:

Oratio p
uenia .

quidem culpam/et noxam abstergant:uerum et
quamlibet omnino meritam/ac debitam deleant
poenam: Ea est enim dei erga homines pietas/at
que uenia semper: ut illius maiestatem et gloria
referat infinitam .inexhaustam .inuictamq; per
omnia .Nostra uero peruersitas breuis / et ino/
mentanea let eneruis: quæ nos lædat/nō uero de
um .Itaq; dum detinemur his uinculis corporis/
et carnis lege constringimur :si precibus proli/
xiariq; curamus/atq; satagimus: nihil ē quod
ualeamus facilius assequi. Quod in publicano .
in Prodigio filio .in Magdalena / inq; latrone:
euangelica plenissime ueritas docuit . Hoc sane
modo: ut exemplis aliquid etiam ueteribus de/
mus:offensiones suas David scite/beatissime que
ditemir atq; absterfit quando post Adulterium/
et necem Vriæ/aliaq; cōmissa collachrymās/seq;
percutiens illud orauit Domine ne infurore tuo
arguas me/neq; in ira tua corripias me. Miserere
mei domine quoniā infirmus sum/sana me domi/
ne quoniā conturbata sunt oīa ossa mea:cū pœ/
nitērialib; cæteris .q; aliud nihil agūt/et flagitāt:
q̄ oranti dimitti/relaxariq; delictū. Sic Ezechias:
cuius Paulo supra meminimus:nunciata ei mor
te dū ægrota tet:uertit se ad parietem/ne quid ap

David.

Ezechias.

paratus/ ministros ue cubiculi tum ullos aspice/
 ret/et enixe orans/amaroq; cum fletu obsecro do
 mine inquit memento quomodo ambulauerim
 in ueritate/et corde perfecto/et quod placitum e
 coram te/ fecerim. Et sic ab eo largo cum fletu p
 cante cum discederet Esaias: mediam anteq; par
 tem attrii egrederetur: factus e sermo domini ad
 prophetam dicens Reuertere/et dic Ezechiez du
 ci populi mei Hæc dicit dominus Deus David
 patris tui Audiui uocẽ tuam/et uidi lachrymas
 tuas: et ecce sanauit te. Die tertio ascendes tem
 plum domini: et addã diebus tuis quindecim an
 nos. Sed et de manu Assiriorum liberabo te/ et ci
 uiratem tuam: Quæ facta sunt omnia quo ordi
 ne Regum Iudæ habet Historia. Sed quale illud
 præpotentis orationis facinus e: quod i Exodo p
 ditum e/ Conflauit populus uitulum auri: et illũ
 erexit/et coluit/ Aaron metu seditionis non repu
 gnante. Descendit interea Moyſes et affuit : qui
 zelans fumpſit de multitudine magna supplici/
 um. Succensus nihilominus deus populum ſta/
 ruerat abolere ſacrilegũ oẽm. p fratre/et reliquõ
 populo p̄caũ ardẽtius Moyſes. Et o inefabilẽ di/
 uinx miſericordiæ dignatiõem: et beata oratiõs
 potẽtiã. Infrẽdẽtis i Idolatras dei frãgiũ furor: in

Moyſes.

celsaq; ira mitescit: moxq; ex misericordia p̄ciſ oī
 bō. Murmur et expbratio iudaici populi cōtra de
 um hēt ex nūeris: q̄ d̄ xgypto eos eduxerat i d̄ſerri
 labores: pp̄ qd̄ de cxlo d̄lapsus ignis p̄tē caſtrorū
 extremā cōpit exedere / atq; uorare: quo piculoi
 metuq; terrifico exterriti oēs magno clamore cō
 fluxiſſe referūt ad Moysē. tū illū nō aquā afferē
 dā icēdio / neq; uero eſcā igni ſūmouēdā putaffe:
 ſed p̄ his ceteriſq; auxiliis itēre qd̄ cōſtat oraſſe /
 et flāmā ſimul ut creſcebat orō: ſic deſuiſſe graſſa
 ri. Sic et Mariā Moysi ſororē: ut nugax / er leuiſ /
 ſimū i omnē p̄tē ſolet eſſe mulierū ingeniū: una
 cū Aaron murmuratiōis legitimus et cōtumeliā
 aduerſus Moysē uerba iactaſſe: et illā cōtinuo in
 penā oblocutionis lepra uulneratā fuiſſe tā gra
 ui: ut cadētis niuis ſpeciē magis: q̄ carnis huma
 nā totū quaq; corpus p̄ferrer: dixiſſe q; Aarō ad
 Moysē re obſecro domine ne iſponas nobis hoc
 peccatū: qd̄ in re ſtulte cōmiſimus. Tū paccatū
 Moysē fuiſſe / oraſſe q; ita p̄ualide ut ſeptimo ab
 inde diē Maria ſoror mūda / terſaq; prodierit.
 Nō pōt igit dubitari: qn̄ nihil dēo ſit oīno tā pro
 priū / tāq; cōueniēs: q̄ p̄cere ſemp et miſereri ſup
 plicib;: dū uiuūt i corpore: et ſi ad ultimū illi ma
 lorū deciderint. Immo uero: ut audacius dicam:

Oratione
 abortus:
 Ignis .

Maria libe
 rat a lepra
 Nota:

No.

quæadmodū calorē ignis/Sol lucē melq; dulcedi
 nē negare nō pōt: ita deus nescit subtrahere ex
 corde postulatib; ueniam: quippe cuius in uictis/
 simili omnipotētissimi q; uirtutē atq; naturā nut/
 la res alia magis queat ostēdere/ac decorare: q̄ in
 se peccātibus parcere: pro q̄b; misericorditer ani
 mā tradidit: seq; totū ignominia crucis, et diris
 suppliciis obiectauit. Quæ etiā uirtus quotiēs ca
 dit in homine: solet (et iure q̄dem) diuina nūcu
 pari esseq; heroum maxime: d̄ qua blādiēs Cæsa
 ri magnus/et argutus orator: cum enim inqt a
 diis omni uincamur ī munere: sola clemētia deos
 nobis reddit æquales. Quē eundem principē re/
 rum tātartū/tāq; late impātē Maro sup oēs extol
 lēs ornauit his uersibus Ex tibi erūt artes/pacisq;
 iponere morē. Parcere subiectis, et debellare sup
 bos: q̄q̄ beatissimus noster Aurelius tāq; de imo
 destia/adulatōeq; sacrilega Poetā acriter culpet
 qd̄ dei maxime fuerat hōini Cæsari deferētē. Es
 se tamē ut dixi: recte attributā ei: q̄ ista uirtute p̄
 ditus sit nō adulāter: ut Cæsari: sed cū dei laude
 benemerētī similitudinē p̄p̄iq̄tatēq; cū deo: ego
 sane nihil admiror: si dei p̄priū: et res diuina: par
 cere ē. Qd̄ si ita nō esset: sine hōine deus regna
 re ī cælo solus. Etenim constituere satis ipse non
 possum quænam multitudo sit potior: ac copio

Purgato/
rius Lo
cus.

No.

stior: eorum ne: q ab innocentia per gratiam iã
ascenderūt in calum: an eorū: q̄ ex improbis q̄
dem moribus/ nefariisq; crimibus erecti p̄ indul
gentiã eundem locū petiere: ita p̄penſa / atq; de/
dita ē dei miseratio orationibus peccatorum / ho
minū/ et supplicantiū uotis. Ad istū uero locum
qd̄ aut deniq; deo dignius: aut hominibus salu
rarius potest excogitari: q̄ q̄ nō iis solum: q̄ mō
uittunt/ et p̄ se rogāt: sed iis quōq; q̄ e uita iam
excessere: quos purgationis antrum ueluti laua/
crum sub terris expiandos excepit/ et clausit: ora/
tiones ecclesie tanto succedāt auxilio: ut q̄ ad ul
timum usq; iusticie lōgum / quã doq; passuri erāt
mox eluātur p̄cibus nostris/ p̄tantq; redempti
domicilium beatorum. Nam et sãpe audita eo/
rum uoces/ et imagines uisã latissimã/ q̄ se ita li/
beratos intercessionibus retulere. Quocirca p̄ iis:
q̄ a nobis cū pietate migrarunt: nec satis tamē ex
piati ante fuere: nunq̄ p̄termittit catholica Ma/
ter orare: quod non faceret: nisi forent p̄ualidæ
preces. Sed ne quasi rapti dulcedine quadam cle
mentie dei progrediamur effusius in re tam cla/
ra/ tanq; comperta: ad tertium caput iam tēpus
est: ut tranſeamus orandi / et tollentes oculos al
tius: ad oratiōes doceamus pertinere maxime no

stras exorare/atq; potiri quicquid magni/quicquid
 diuini/ac salutaris optamus:et præter illas admo
 dum pauca/uel gloriosa uel fortia / uel quæ ad
 ueram nos fælicitatem inducât: obuenite. In quo
 testimônia nobis abūdant: quæ memoranda: cū
 factæ oculis subiiciunt paginæ: tum sanctissimo
 rum hominū exempla præclara suppeditant.
 Manerisemperq; manebit magni patris hebræo
 rum/et principis Isaac illa sæpe cū laude memora
 ta/ decātataq; p̄catio: qui cum sciret ab se prolem
 generandam indubie; de qua consequeretur pro
 pagos/seriesq; nepotum: e quibus tandē Christus
 nasceretur: quoniam patri deus ita iurauerat / et
 rursus ei pollicitus fuerat/ complebo iuramentū:
 quod spopūdi Abrææ patri tuo . Multiplicabo
 semen tuum/ sicut stellas cæli/ daboque posterita
 ti tuæ uniuersas regiones has/ et benedicentur in
 femine tuæ omnes gentes terræ: orat tamē ut cō
 pleat deus: quod se facturum per sua p̄pria facta
 iurauerat: Orat inq̄/ ut sibi Rhebecca filium pa
 riat. et sic orat: ut per oratōnem quæ sterilis erat:
 geminos fecūda uno partu peperit. Ad Moysem
 ueniamus: qui unus orādo p̄ cæteris optimis et be
 atissimis uiris/ quot p̄digia aduersus Pharaonē ef
 fecerit: quoties de hostib; uictor euaserit / ac tri/

Grādia
 orationi /
 bus si eri.

Isaac ora
 tio.

Moyfes q̄
 ra orans.

Helias.

umphauerit: quoties supplex deum dura cerui/
ce populo cōciliauerit: signisq; aliis non modicis
rogando claruerit: memores oēs equidem sumus:
Ita quoq; Helix precibus suscitatum paruulum
mulieris hospite filiū: et clausum tribus ānis: sex
q; mensibus pluuiis atq; himbibus cālū: et iterū
referatū ut plueret: nec de nobis ullus ignorat.

No.

Quid Heliseus uero. Quid alii prophetarum p
multi per orationes mirabiliter egerint tantæ p
fecto est copix recensere: quantæ nullus perperu
us: et integer dies possit ullo modo sufficere: ne
spatium quidem breue: quod nobis hoc loco cō
ceditur. Sed omissis tā multis exploremus (quod
pluris habendum fuerit) quæ a Christo non diui
na uirtute magis: q̄ continua oratione sūt facta:
et quæ orandi cura: et sollicitudo illi etiam sem/
per extiterit: etsi uerus deus latq; omnium prin/
ceps sine rogatione omnia posset: Sed ad profec
tum hominum id cæteraq; huiusmodi alia elabo
rabat: eratq; uita illius omnis posita: ac constru
ta in exemplar: et formam. Nam discumbere cū
iussisset multa illa hominū milia: quos ex quin/
que panibus: duobusq; pisciculis i solitudine pa/
uit: priusq̄ quid turba gustaret: intentis in cālū
oculis orationem legitur habuisse. Sic etiam ulti

ma cum discipulis cœna cum furexisset ab epu/
 lis: hymno dicto constat in montem oliucri ora
 tum exiisse. Lazatum quoque dum accessisset re
 uocaturus ad uitam: cum lachrymis patrem eni/
 xe p̄catum fuisse. Templum uero uel adire / uel
 turba dimissa: qua sæpe stiparetur: colles ad orã/
 dum scandere quortidianus illi mos fuit. Æsr in
 cruce suffixus: extremoque super omnem pœnã
 afflictatus supplicio neq; destitit quantum erat
 homo: pro se auxilium: et pro crucifixoribus ue
 niam flagitare. Quo factum est ut iudæorum /
 atq; gentilium multitudo non parua salua ena/
 ferit fide sancta et sincera recepta: quibus eius
 mortis tanta pœnitudo / et dolor incessit: ut con
 uersi redierint / pectora percutientes: et quem oc
 ciderant: uere dei filium fuisse palam profiten/
 tes. Non pergam enarrare mirandorum operum
 copiam / et magnitudinem: quæ ab Apostolis
 Christi in orationibus assiduis patefacta sunt or
 bi. Dico per uniuerfas quidem mundi oras fidẽ
 Christi propagatam. Cæcos illuminatos. Attrac
 tos ad soliditatem erectos. Infirmos curatos.
 mortuos ad uitam reuocatos: demones pulsos.
 missos sub Christi iugo Reges / et Cæsares. Satis
 iã sit qd' extrimus ostēdisse: Oratõnũ uirtuti /

Not.

Apostolo
 rũ p̄ orati
 ones ope /
 ra.

ANDR.

No. de p̄/
destinatis.

et perpetuitati omnia p̄fecto facillime cedere: p̄p̄
eas propius: q̄ n̄ia alia/ ac ratione ad arcem/ thro
nūq; sapientix iri. His ita deductis recte Inquit
neq; in iis ambigere quēq; ulterius. Verum enim
uero illud quærendum tamen et explicandū nō
segniter mihi uehementer quidem persuadeo/
Potuisse ne fieri talia ita mirāda: nisi ab iis: quos
dixisti: tam magnopere, oratum fuisset? Ita ne ar
tat/ et cogit precibus hominū deus: ut quæ sua i
xternitate xternus ipse constituit: et iam plane
ante tempus omne in semet ipso quidē sunt ue/
luti acta: compleri non possint in tēpore: nisi ro
gatu? Veniamus in rem ipsam/ et de assumpta a
dei uerbo humanitate aliquid quæso dicamus.
Hoc mysterium. hoc benignitatis propositū. hoc
totius humani generis fœlix/ ac salutare remediū
penes deum: ut cætera: fuit semper xternum. Si/
quidem esse nunquam potuit: quin hoc opus
in quo deus uoluit redemptōnem humani gene
ris contineri: ipse non nouerit: de quo oraculis/
diuinisq; promissis/ ac prædictionibus multifa/
riis uniuersus impletus ē orbis: ut expectationis
ardor/ et fides aptaretur tantæ pietatis officio: qd̄
q̄to expectatius: tãto esset acceptius ac p̄ciosius.

Atq; ideo defecturam potius omnem terrarum
 molem/aut ruiturum a culmine cælum putandū
 erat: q̄ aliquando non tempestiua/ac praesens fu-
 tura esset: Christi nobiscum humanitas: Et agi p̄
 cibis tamen et obsecrationibus a testamēti ueteri
 Parribus cessatum ē nunq̄ quousq; ueniret:
 quasi illicendus attrahendusq; ad illa fuerit De-
 us: quæ ab ipso sempiterna mente decreta nō fie-
 ri omninō nō poterant. Vnde porro Esaias: un-
 de? q̄ rem istam non minus uidebat: q̄ nuncia-
 bat: nunq̄ destitit p̄cari diem: et tātae felicitatis
 tempus uocare? Vnde David: q̄ dominū in psal-
 mis sibi canentem sibiq; iurantem inducit et ci-
 tat semel iuravi in sancto meo (si dauid mētiar)
 semen eius in aeternum manebit : et alio rursus ī
 psalmo iurauit dominus dauid ueritatem / et nō
 frustrabitur eum: de fructu uētris tui ponam su-
 per sedem tuam? Vnde reliqua prophetarum pa-
 trūq; sanctissimorum caterua omnis / quasi ua-
 cillaret eorum fides: ut in terras descēderet Chri-
 stus: mittendusq; ueniret: tam assiduas uoces ad
 cælū tollere nō desinebat? Putabant ne illi dare
 eis uerba denm: quod ē fallere? an uel non posse
 explere promissa: quæ ē imbecillitas? uel nescire
 modum: quæ ē ignorantia? uel nolle reddere peie /

MATT.

Vis orati
onis circa
p̄destinata.

rata: quæ est perfidia! Absit a deo non minus: quæ
mors quidem ipsa hæc tam turpis infirmitas / ut
non posset: aut tam indigna malicia: ut nollet ra
ta seruare. Quæ impotentia / uel fraus si forte ca
dit in homine: qui ingenuitatis / ac ruboris aliqd
habeat: suam imbecillitatem mox erubescit: ca
sum / et fortunam: si potest: ut animum tueatur in
cusans. Tum ego acute / et ad rem quæ maxime tua
est quaestio in quæ Andrea: quam ut dissoluamus: si
atque ueri tu certior posthac: recurrendum est no
bis ad fontes theologorum / splendidos atque uber
rimos: a quibus summarim res tota ita colligitur:
ut te puto etiam facile meminisse / et si id ut qua
ras disputandi amor / colloquendique suauitas te
fortasse permoueat: Qui ludus est iustus tibi cõ
suetudine atque natura. Sed utcumque res quidẽ
sit: cõceptus non est detrectandus congressus: ubi
blandiri potest refricata cognitio: et iam percep
ta collocari memoria. Declarant enim magistri:
quos diximus: magnus ac sanctus praesertim Ag
nas operationes uarias / effectusque multiplices ora
tionẽ habere plerumque. Sed quod in casu nunc est:
hoc polliceri maxime / atque efficere / ut constituta
p̄missaque diuina: quæ ad hominũ salutẽ / et com
moda p̄tinẽt cõpleant: atque ita. ut si desit oratio: ir

rita sit ipsa pmissio : quoniã non aliter dãda ea
 ipsa deus dignatus ẽ polliceri : q̄ q̄ prece/ et ora
 tione quærãtur : quatenus quærẽtis ardor illa iu
 stius assequi p̄mereat. Sãctos idcirco uiros omni
 in relatq; negotio assiduos et rãq; prinaces i ora
 tiõib; ẽẽt et sape ẽt p̄noctare cõspicimus. Ex quo
 diuinũ illud et euãgelicũ ad nos monitũ manat :
 Oportet semp̄ orare et nõ deficere. Precipit quo
 que nec ımerito Paulus. Sine intermissione ora
 te : in omnibus gratias agite. Nec putãdũ fuerit
 tamẽ ppria a se natura/atq; uirtute : hoc ẽ p̄ se ip
 sam oratõnẽ horũ aliquid assequi posse. Etenim
 cũ tẽpotaria/ac finita uirtutis ea sit : æterna/ et in
 finita dei erga hõines dona neq; largiri / neq; de
 ferre/ utiq; põt. Sed neq; ut ẽ i p̄sciẽtia dei : idest
 ea ratõẽ q̄ nos deus p̄uiderit p̄caturus/ p̄ se bõa
 p̄destinata iuuare põt oratio : quoniã nulla sũt
 hõinũ rãtis uirib; / uel opa hõesta/ uel merita sanc
 ta : quæ hoc tãtũ sibi facinus uẽdicẽr. sed gratiã ẽt
 et amiciciã dei erga hõines ıprimis hoc munus.
 Gratis. n. salui facti estis ıqt Apostolus. Et nõ ex
 opib; iusticiã : quæ fecimus nos : sed secũdũ m̄se
 ricordia suã saluos nos fecit. Et rurũ neq; uolẽtis
 neq; currẽtis : sed dei miserẽtis ẽ salus hũana. quo
 nã uero mō ea : quæ diximus : postulatões obtieãt

No.

Not.

No.

No.

Similitudi
nes.

et ad consumationem expectata pducant restat
ut declareñ. Nam licet Deus potentissimus ipse
solus/et ex se qdem omnia possit: nullaq; exter/
na illius uigor indigeat ope: ppter speciositatem
ram en in rebus quandam beneficiaq; largitatem
eius atq; dulcedinem secundarias quasdam causas
atq; uicarias effectib; producendis adhibuit: qbo
ueluti instrumentis | adminiculisq; suppeditatis
infinita eius/interminataq; potētia uritur: et si/
ne qbus quæ dicta sunt neq; pfcit /neq; elabo/
rat exacte. Inferunt enim ad hoc similitudines
ex frugibus uel annuis/uel qdem mēstruis: quas
Deus hac lege ad uictum præstat hominibus: ut
in his post eius primā singularēq; uirtutē/doctus
et uigilās exudet Agricola. Hinc arationes. sulca
riones. Stercorationes: Adaquationes. fossatōes.
Seminationes. plantationes. occationes. putatio
nes. hinc ceteri diurni/uariiq; labores. Qui si
cessent nihil ager. nihil uitis. nihil arbor ulla pro
fert/aut parit: Neq; aliter sentire pfecto conuēit
de animantiū omniū uita: quæ etsi p deū impri
mis uiuūt. spirāt/atq; subsistunt: non hæc tamen
agunt sine usu priorū cuiq; ciborum/ac portio/
nū: quæ si his amoueant: uiuere desināt sit neces
saria sub deo eorum quidē ē uita in cibo/potuiq;

sumendo posita et constituta. Sunt itaq; (ne longius p̄ similitudines cimba nostra uelificet) fidelium preces effectrices: ut diximus: non primum quidem: Sed secundo post denm ordine eorum sane: quæ nobis ille donare ab æterno cōstituit. Sunt instrumenta. Sunt media ad diuinæ dignationis/ ac largitatis cōplēdos exitus requisita: de quibus Gregorius primus eius nominis pontifex: unus quoq; ex maximis quatuor ecclesiæ sanctæ fulgoribus et optime/ et breuiter ita disseruit. ob tineri nequaq̄ possunt: quæ prædestinata non fuerint: Sed ea: quæ sancti uiri orando efficiunt: sic prædestinata sunt: ut precibus obrineantur. Nam ipsa quoq; perennis cælestis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti deo disposita: ut ad hanc electi ex labore perueniant: quatenus postulādo mereant accipere: quod eis omnipotens deus ante sæcula donare disposuit. Quibus ex uerbis aduersus eorum deliramenta ueritas nō obscura relinquitur: qui orari a nobis deū/ esse fabulātur omnino superfluum: quoniam mutari nequeāt quæ penes illum ab æterno sunt rata. Sed docuimus antea quippe sanctiones dei in se ipsis minime mutari: et si in rebus quandoq; mutētur: sed coniuuari: et eas ita ratas/ decretasq; fuisse: ut iu

Orationū
munus.

Gregori /
us.

Cōtra fatū
et sidera.

uarentur precibus hominum. Et indubia hæc ueritas ē: non orta atq; inuenta modo a nobis: sed a sanctissimis doctoribus omnib; suscepta: cateruatimq; defensa. Explodit etiam maior illa peruersitas: contagiosaq; stulticia eorū: q; Poetis delectati: aut Astrologorū quorundam uitiosorū prefrigiis falsi/et nugis deliniti in execrabile/atq; pestiferam eam hætesim inciderunt: ut in rebus nihil omnino cōtingere dicāt: sed euenire oīa necessitate fatorum/causarumq; caelestiuū immobiliū et ab eisde statuta uitæ spacia mortales accipere cōtendunt Tragica illa carmina profano ore ferentes in medium.

Fatis agimur: credite fati.

Non sollicitæ possunt curæ

Mutare rati stamina fusi.

Quicqd patimur mortale genus

Quicqd facimus uenit ex alto.

Atq; fatidici illud Apollinis

Stat fatorum immobilis ordo

Ferre autem longe præstat quodcūq; seueræ

Et fixa et stabili statuerunt lege sorores.

Esse etenim certum, stabile, intiolabile semper

Quicqd nēt fusi parca rex iussit olympi.

Eiusdem quoq; responsum extollentes: quod in

terrogatus cur miles quā tã periculosa rei frude-
ret / dedit his uerbis mars eū genethliacus cōcitāt.
Et ineptū alterum ad rē quāpiã ui dixit impedi-
ri fatorum. Astipulātur et istud auctoritate Ma-
ronis: q̄ nauigasse post excidium Troiæ ad Itali-
am Aeneā fato cū diis penatibus canit. Deque
Turno ait Etiã sua Turnū fata uocant / metaſq̄
dati puenit ad æui. Et quo fata trahunt / retrahūt
que sequamur: cū fatū in rebus nullo mō aliud
q̄ ueri dei dispositionē ac libitū accipere debue-
rint: ut prudens imprimis / et eruditissimus poeta
rū accepit fortasse Virgilius. Nam Fatū a fando
deductum esse uidetur: q̄ uates / atq̄ Prophetæ /
cæteraq̄ oracula sint fata / ac prolocuta illud: qđ
appellamus ipsi uel fatale uel fatū. Assentimur
ita ipsi quoq̄: et ita docet catholica ueritas: præ /
destinatōnē: quæ æterna qđ ē: ueritatē i se / et ne-
cessitatē sēp icludere. In rebus uero ē cōtingētā
sæpe concedere: et eam qđem per postulationes /
et preces: ut abunde iam diximus: exorabilem.

Quare quicumque uel sine dei dispositione / at /
que decreto / uel supra diuinum consilium / uel cō-
tra rentur et predicant ualere sidera uimq̄ fato-
rū aliq̄ manere p̄tinaciter: propellēdi ceu uenefi-
ci Aspides a xp̄ianorū auribus sūt. Hi. n. qđ aliud

Vnde Fa-
tum.
No.

Nota?

No.

possunt ingerere/ac polliceri:nisi ut nunquā co-
larur/et rogitetur ab hominibꝫ deus? Quod deo
soli neque ē omnino contrariū: Sed naturæ ipsi
etiam abhorrendum ac nauseandum quæ sic ho-
minem semper instruit: ut deum colere/ et rogi/
tate/eiqꝫ uouere (aras) Sanctaqꝫ excitare/ pro tem-
poribusqꝫ litare omnibus æratibꝫ per se plane di-
dicerit: quod facere ita continue minime assue-
uisset: si nō dator esset deus humani boni cuius
cūqꝫ atqꝫ salutis. Est itaqꝫ opus ut qui factorum
necessitatem astruit: is deum/ uel dei prouidentia
neget: ex quo sequatur hominem nullo mō pec-
care: cum furta/adulteria/homicidia/ aliqꝫ delic-
ta cōmittit: sed cām omnem peccandi in deū eē
referendam: qui uinctum ita hominem in manu
factorum preiecerit: ut se inde extricare non pos-
sit. Contra qui: ut et uerum et necessarium ē: de-
um fateat/ et omnipotentem eius unam proui-
dentiam dederit: uim factorum penitus destruat/ et
hominem ad utrūqꝫ siue bonum/ siue malum li-
berum semper ac sui iuris eē concedat. Denique
Astra ut nobis dabunt sensum/ animūqꝫ p̄stātē?
quæ duo primum expetimus: ac comprecamur:
quando exanima ipsa neqꝫ sentiunt/ neqꝫ norūt.
Immo uero sunt animante omni et bestiola mi/

Magnæ
rationes.

noris? Humanū item animal ad dei fatū imagi/
 nemia deoq; redemptū et ad eundem postremū
 definitum ut celi tuebuntur ac regēt: qui neq;
 deum neq; homines sciunt? Quid libertas nri/
 fus humana/arbitriiq; nobilitas? Quid religionis
 honestatis/fortitudinis/continētix/ac iusticiæ vit
 tus? Quid liberales disciplinæ omnes? Quid sapi
 entia? Quid meritorum expectatio? Quid scele/
 rum metus et constituta supplicia? Quid officia
 recta? Quid picula honesta suscepta optimo cui
 que erunt profutura: si astra morderent inflexi/
 bili lege rē omnē humanā? Cur deus descēdit ad
 homines? cur pro iis necē subiit? cur de caelesti/
 bus nos erudit? cur ad sobrietateq; uiuē
 dum p̄miss exciuit? p̄cepta posuit? cōsilia suasit?
 Cur et nos homines in tanta discrimina ultro tri
 rā obiectamus? tantum et tam sæpe pfundimus
 sudorē et sāguinem? Taceo uiros cōmemorare:
 qui siue per tormenta mortem oppetiērent: siue
 qui orientis deserta coluerūt: siue qui in cœnobi
 is regulari sub disciplina uitā traduxerūt: quorū
 singulorum graduū pene infinitus ē numerus.
 Cur fœminæ ipsæ innumerabiles etiam una uel
 maxime illa: cui exitit Vrsulæ nomen: undecim
 puellarū uirginū milia ad dignitatē palmamq;

Notent
 cæci sapiē
 tes

No. de Vr
 sula.

N iii

No.

Vltimus
orādi gra
dus.

martyrii secū peruenit: si nō diuina: sed siderea
potentia homines agebat: ac gubernabat p̄mia
nulla omnino datura? Ruāt potius astra de cælo
q̄dem omnia et magnus p̄eat iuppiter et Mars:
q̄ uim tantam et imperiū unq̄ habeāt: ut quæ
seruicia coacta sunt: fatū: ac necessitatem inexo/
rabilem libero imponant hominī: et cælis oībus
certe sublimiori. Sed omittamus si iā placet: ho/
rum fabulationes utiq; uanas et execrabiles ut d̄
clarat eius artis inconstantia experimentaq; falla
cia: cui addunt et sæpe cōmenta cū demōib; uel
expressa qdē uel tacita. Expediamus uero magis
Quartū orādi gradū: ad nos ut diximus: p̄tinētē:
In tota uero orationū diuersitate duodecimū: at
que postremū: quippe q̄ nos orātes: p̄ter cætera q̄
dē egregia ardētes efficit: maximeq; deuotos: et
ad sūmū sapiētix tandē fastigiū p̄q̄ facile subue/
hit. Hic enim modus etsi cætera orādi genera nō
despicit: plus tamen mētē: q̄ uocē. Secretū: q̄ pu/
blicū. uacuitatem gerēdarū rerū: q̄ sollicitudinēt
et curā plāe desyderat. Atq; eorū maxime ē: quo
rū iā mentes non a uitiiis mō: Sed a tumultibus
quoq; q̄euerē cōsciētix securitate: et iteriore ani/
mi pace potiti. Quæ oratio tā beata cū his nihil
habet: quos adhuc terrena: mortaliaq; delectāt:

et q̄ corporis curā plus: q̄ animi gerunt. Sed iis: gbus studio et cordi ē hac semita: qua nulla melior: ad sapientiā uerā p̄pare: p̄cipiēdū imprimis mihi uidetur/ cōsulēdūq̄ uehementer: ut cum ad orādū accesserint: eorū in hoc labore intētio. In hoc inchoatio rota nitat: ut se intus orātes diligēter agnoscat et explorātes angulos et latebras pectoris omnes/ purificandæ conscientix et pacādis fluctibus animi instrēt: quoniā in maliuolā animā: ut scriptū ē: sapiētia se nescit ingerere: et fictū omne fugit atq; impurū: ut profecto q̄q; sit ille: nullo is modo melius queat sapiens effici: q̄ se ipso bene p̄specto: et interius agnito. Qui idē neq; tā ad unguē se īspicere/ scrutariq; poterit unq̄: q̄ si clarū ueluti ad speculū: i quo uicia cutis i facie emēdanť oīa: ita se ad orationē īspectet: ubi qcqd rugæ/ et neui i pectore delitescit: mox ītuebitur uerret/ et emundabit. Quātū itaq; potest se īgrat se dephēdat/ se coarguat/ seq; deniq; expurgat et extergat uerus orator/ q̄ se expetit sapiētē uere futurū: quod cū enixe/ p̄fecteq; fecerit: procul a statu beato nunq̄ equidem aberit: simulq; recte metietur oīa/ fideliterq; tractabit/ et i quocūque genere uitæ curret expeditus et liber ad perfectā/ et consumatā sapientiæ gradum.

N iiii

Orationis.
speculū

Nota:

Cuius rei ne ueritas usq̄ esset obscura: mira dei
clementia delphicū etiam: ad quod gracia tota
fluebat: adegit oraculū consulenti cupiam ut be
atus posset euadere: certū hōc ferre responsum
Ἰπώσι σε αὐτόν hoc est tu te agnosce: aut te
ne quaeris extra: quod tanq̄ elogium n̄ uinis
in fronte tēpli: ut pleriq̄ scribunt fuit incisum:
uel in tripode idoli: ut alii sunt testes a Chilone
lacedaemonio litteris aureis positum. Oratione
autē huiusmodi ista eius quotidie alendus ē ani
mus: qui ita se comparat: ut secūdū spiritū deo i
sibiq̄ uiuat. ut enim spirare corpus desinit. uitā
que retinere: si cibus ei/potusq̄ subducitur: ita a
nimus plane quoties suauissimum orationis: de
qua mō colloquimur: amiserit pabulū nectarq̄
mirabile: mox quidem uel obtorper: uel cōtabe/
scit/et interit. Artuorum enim naturā in hoc mēs
imitatur humana: ut tunc in se ipsa siccitate/ste
rilitateq̄ languescat/cum stercoreatione/irrigatio
neq̄ priuat. Irrigat uero maxime ac stercoreatur
in ista ipsa orandi sedulitate: Quae si non cessat:
compunctionis/ac pietatis adipiscitur facile lachry
mas: degustationēq̄ diuinā: q̄bus p̄pinguis eua
dit et fertilis/fructus dignos caelo tandem paritu
ra. Qua plane dulcedine nihil oritur in anima

No.

Similitu
do

Alia simili
tudo.

omnino suauius/nihil liberius nihilq; beatius.
 Quæ simul ad omnes capeffendos labores/et ac
 dia cūcta honeste ferenda sic animum firmat et
 munit: ut nullis dimoueri de gradu tēperatibus
 irruentibus queat. Addamus huius orationis af
 flatu Iræ omninē/furorēq; sopiri: et aqua tanquā
 igni sup infusa mox defuescere. Addamus cui
 piditates/et libidines sisti. Iniurias ppelli, prospe
 ra/aduersaq; eodē scilicet animo haberi/et tolera
 ri. Addamus quē desperatum interdū animo: et
 in fide labātē recipit: eūdē gaudio exiliētē/deque
 uenia psumētē artolli deniq; Et ne leuiora mul
 ta percurram: hominē ab imis sublatū/atq; mor
 talibus inter Angelos p illā collocari: et tanq̄ da
 ta manu duci p omne cæleste/ diuinā admiran
 tem/degustantēq; dulcedinē: ut sæpe sic inuenia
 tur/ affectus: ut igemiscat/ exclamet/ estuet/ flagret
 et in deo nisi qerē inueniat. Quæ affectio plane
 ē argumētum similitudinis dei/et immortalitatis i
 nobis: quoniā absimilia atq; disparia non spon
 te cohærēt/ ad alterutrūq; ferunt. Quare quisq;
 auide sapientis specimen/magnitudinēque sec
 taē per preces huiusmodi id imprimis quærat/ et
 petat a deo. Experietur quidem sapientiam non
 tam inuentum humanum esse: q̄ porro diui/

Vis huius
 orationis.

Not.

nū: neq; tā cōtineri disciplina liberali ulla: q̄ ora
tiōe. nō q̄libet sed exq̄sita/pura/ itēta/ geta/ sollici
ta et quæ orantē quodāmō supra se tollat. Quid
igit̄ eā ifra nos quatimō: quæ supra nos habitat?
Quæ d̄ cælo hēt originē? Quæ nō terit porticus/
et scholas tumētū philosophorū? Quæ nō expō
pata magniloquētia? Quæ nō barba pexa/tracto
q; p puluerē pallio: Sed inocētia/ueritate/religio
ne/ syncetaq; oī uirtute nobilitat̄: quæ a deo hūili
bus: et se uete timentibus maxime imptit̄: cū ad
humilitatem/atq; timorem: ut diximus: accedit
oratio. His ita deductis/atq; conclusis en Io. Phi
lippus adiecit. Nā et si uera esse p̄fiteor quæ de
orationis potentia/atq; uirtute/ et ad sapientiam
directione Matthæ enarraſti: tamen mirari so
leo q̄ d̄ causa ē: q; plerūq; uiri optimi/atq; sanctif
simi sapientiā/dulcedinem/alleuationem/coniun
ctōnemq; cum deo expetitā q̄ta ui orādo/curaq;
possunt: nō mō non affecunt̄: ut cupiūt: Sed are
ſcunt potius/nihil haurientes eius: quā ſitiuere
dulcedinis: quin inter conatus/uehementēsq; su
doreſ ludificati tumultu accuſantium undique
illuſionū/mentientiūq; imaginū cognunt̄ diſce
dete trifti cū luctu ut exturbati magis/atq; offē
ſi: q̄ plāe aut erecti/aut recreati ſibi uideāt. Alios

IO. PHI

cōtra improbos/terrenos/molles/ī sulfos/nihilq; ūq;
 egregie meritos uideas exaudiri saxe/ eorūq; uora
 cōpleri: ut nō tā postulatio: q̄ casus his ludere ui
 deat ī rebō: hūanaq; uersate. Cui iq; ego excitaſti
 rē certe Philippe nō icognitā p̄tionibō nobis: sed
 p̄moleſtā fortasse ī exptis/ et ſpiritualē mō icho/
 antibus uitā: quibus putauerim potius: q̄ eqdem
 nobis eſſe cōſulendum: Neq; enim (quod ſaxe il
 li neſciūt/ et ideo neq; cogitāt) irrepentes illuſio/
 nes/ ſurgentēſq; tumultus īferre qcq; mali orāti/
 bō poſſūt: quādo nulla cōſentiente malicia/ p̄uo
 carōeq; euocāt: sed qui orāt illudūtur/ atq; ſāgel
 lātur iūiti: Etenī irruptōes/ et tēpeſtates huiusmo
 di improbā ī bōis uiris ab uolūtate ortū nō habēt:
 uerū exurgūt/ et q̄ ſi repulſāt a priore cōſuetudī
 ne/ iniqueq; cōmiſſis iterdū: quæ praua q̄q; rōnī
 nō placeāt: quæ ſēp ē libera: cū tamē ītellectui ſe
 noſtro īgeſſerint: abigi neq; facile queūt: Siq; dē ī
 tellectus īp̄e īſtar ſpeculi cogit uttūq; . ſ. bonū ma
 lūq; xque obiectū recipe: atq; p̄ſus ita: ut ad īhi
 bendas: quæ ſibi īſurgūt cogitarōnes/ et ad diſci/
 pāda: quæ occurrant: īpetuntque ludibria: impos
 utrique ſit adeo naturæ libuit illū eſſe ſēp ī motu
 ad mala etiā: et ſi iis ſædatī nullo ſane modo poſ
 ſit: niſi conſcius: niſi uolens niſique et eligens.

MATT.

De inquietudine in oratio .

No.

Tératores
Démones

Quãspiffime quoq; citra cogitationem noſtrã
et mentem imiffa patimur per Angelos malos.

Quod faciunt ueteratores/atq; inuidi illi: ut ua-
rio/duroq; Marte succubamus/uel fracti tedio
uel uicti certamine. Qui ifuperabiles ſi Athletas
offenderint: nihil tamen feſſi nouo iterũ ceu ſtra-
tagemate contendunt: ut errore decipiant: quos
aperte ſupare non poſſunt. Se enim tranſfigurãt
in angelos lucis/affumũtq; pulchritudinis laruas.

In quo nõ parũ piculi iis: qui ſibi placent/et faci-
le flectunt ad uana. Celat et uultũ fulgẽtiſſimæ

Cur ſe ſub
trahit orã
tibus deus

gloriæ ſuæ quãdoq; orantibus deus: ut faciat at-
dentius hos quæritare: quod cupiunt: ſitq; uberi-
us in eo meritũ: i quo fuerit importunior labor

atq; contentio. Nã ſũma /et p̄cioſiſſima quæque
extenuat copia: et ſæpe nilioribus dat gratiã rari-
tas. Quẽ p̄terea coronari in certaminibus unq; i-

Alia ratio

ſpeximus: q; idem non ſtrenue/legitimeq; certa-
uerit/aut cui ſedenti in Olympiade umbrãq; ca-
ptanti ludi magiſter palmam porrexit / ſolẽnem
pompã/plauſumq; detulit? Nulli proſecto. nulli:
quoniam non deſidi / et oſcitant in ſpectacu-
lo: ſed cruento in harena uulneribus / et liuen-
ti ex conſtantia plagis iſta tantummodo æquo
qdẽ ſanctoque iure palma debetur. Suos ita.

No.

Cōmilitones alta ueluti e specula deus inspec/
 rat: quos non parua / mortaliq; ista laetitia: sed
 futura: quae aeterna est: secum in caelo cumulet
 gloria. Abnegat exigua: ut largiat̄ imensa: dissi/
 mulat audire: ut doceat perere. Quoniam quo/
 que feruens / et sibi intentus orator plus mente
 concipit et inruetur orando: q̄ hic corpori obno/
 xius queat arripere: inde fiti ut langueat anxius
 dum differē sibi affectanti deuotio / desyderataq;
 dulcedo / ingemiscat et clamiter q̄ diu a te abero
 Chrīste fons uitae? q̄ diu inexorabilis caelestis fiet
 mihi gratia tua? Conuertere Iesu domine / et su
 per seruum tuum deprecabilis esto, Arer siccitate
 anima mea / iāq; tabescit inanis sicut aranea. O /
 frēde ei faciem tuam / saluaq; erit et uiuet. Illi te
 exhibeto: quae nihil p̄ter te amat: nihil poscit: ni
 hil affectat. Irrogat̄ interdum et nobis grauis il/
 la / et uerecunda cum Zebedea matre repulsa: cū
 immaturum premium improbe exposcimus an/
 te laborem Nescitis qd petatis. Non huius répo/
 ris: Sed futurae aeternitatis sunt p̄mia decreta uir/
 tuti. Hic seminamus in lachrymis. Ibi in exulta/
 tione metemus. Hic Christi primum bibendus ē
 calix: Deniq; accūbendum in regno caelorum.
 Sic fortasse p̄pellimur / ea cum postulamus / et

Alia ratio

Alia ratio

Alia ratio

No. et faci
to.

No.

quærimus: quibus nos deus præuidet abufuros: Quod
etiam prudētes sæpè homines faciunt: medici ma
xime ægrotis porciones somnūque uerātes. His ita/
que de causis/ quas cursim attigimus: aut aliis no
bis incognitis/ salutaribus tamen / atque fertilibus
dum oranter suauitas nobis subducitur: suma/
mns pro merito/ fœnoreque maiori tunc magis in/
state /lati cum propheta canētes Benedictus De
us: qui non amouit orationē in eam/ et misericordi
am suam a me: quando qui preces non deserit: is
carere diuina misericordia comite certe nō pos/
sit. Non deserti itaque sumus: cum orandi dul/
cedo nobis aliquāto subducitur: sed probati no/
bis ipsis/ et agniti: non ppulsi: sed dilati. nō tabe
facti: sed roborati. Expecta dominum. Viriliter
agelet confortet cor tuū propheta decātat. Post
nubilum/ gratius efulgebit ecce serenum. In casu
omni/ atque cōflictu acie/ pugnaque teneamus. Mu/
cronē firmato uestigio in hostes stringamus. No
bis cū in fronte dimicat/ et molem sustinet: in cu
ius militiam iurauimus: uexillūque subiuius ppo
rens/ et formidabilis hostibus Deus: cuius auxili
um cū cœpit nobis afflare (Afflabit uero/ cū meri
ti/ clariorisque uictoriæ tempus accesserit) cadēt a si
nistro latere ex insidiatoribus mille/ et a dextris decē

milia corrūēt: ita ut neq; deſyderādū aliter ſit: q̄
 magno hoc et glorioſo bello uiciſſe. At tandem
 (quod Philippe dixiſti) rem omnium maximam
 atq; ſanctiſſimā caſui fortunæq; cōcedere neſcio
 q̄s audeat: atq; p̄ſumat: niſi infidelis aliq; et ſtul
 tus omnino. Peruerſitate etenim iſta / uel amen /
 tia quaſo qd periculoſius: in ruinam / mortēq; ra
 patius? Deberent qui lubricant ita animo / p̄ pla
 naq; impingūt et ceſpitāt / quaſi ante pedes nihil
 aduertāt: deberēt in q̄ uel illud opinari Mūdum
 deſeri ab eo nō poſſet fortunæq; p̄mitti: qui ope
 roſis non manibus: ſed ineffabili æternoq; archi
 retriſis uoluntatis imperio per ſummā ſapiētīā /
 et amorē illum fabricauit nullo labore uel mētis
 nel corporis: quo uacat ſpiritualis dei maieſtas:
 atq; natura. Qd̄ q nō credit: meo certe iudicio
 p̄ſus iſanit. proſus ē bælua: q̄ deo ſtolidiſſime
 d̄trahit: qd̄ ē ſolius dei p̄priū: et maximū munus:
 et nō itelligit rei cuiuſcūq; naturam defecturam
 ſtatim: ſi mundus ſorte / et fortuna regatur. Sed
 eo iam plane ſuggerente Angelo ſclerū / homi
 nū ſructicia decidit: ut quem deum uerū habēt:
 fortunam nuncupent: ſequē illi totos imprimis
 inicient / atque deuoueant. quæ rerum omniū
 impiū / et habenas ſola teneat / et modereſ. Hac

No.

Cōtra for
tē atq; for
tunam.

una nominatur. una inuocatur. una laudatur.
una criminatur. quæ etiam siue prospera ueniat.
siue aduersa. siue cæca existimata. siue trux/et fu-
ribunda: excolitur tamen/et imprimis quidē uel
p̄zelatur/uel pretimetur: ut exclamare hoc loco
heu cæcas mentes/ insanosq; mortales mihi libe-
at: qui ab hac: quæ nunq̄ fuit et cuius nisi no-
men inane tenetis: omnia refertis accepta. Qui i-
fectis si iam animis sermones sacros non potestis
accipere: uestros uel poetas audite hac in parte
minime fabulantes. An non uobis igit Ouidius
Ludit in humanis diuina potentia rebus.

Et certam p̄sens uix habet hora fidē / Lōgeq;
Iuuenalis expressius!

Nullum numen abest si sit prudentia: sed nos
Te facimus Fortuna deā caloq; locamus.
Et enim cum quibus erit agendum: cum se inui-
cem cornibus petat/et tāq̄ arietet temeritas/insa-
niaq; eorum: qui sideribus/et inflexibilibus Fa-
tis: et qui contra instabilitati fortunæ omnia de-
ferūt? Si moueri Astra / Fataliaq; non possunt:
quo enim pacto in rebus omnibus inconstans
semper /et uariā fortuna regnabit/ac dominabi-
tur? Sin uero fortūa domina fuerit: quæ per mo-
menta singula ludificet homines: quo me freno

sistet Sol cæli rector amabilis: aut Saturnus inui-
 sus? Contra hæc deliramenta stultorum ueritatis
 candida et ualidissima castra/et utiq; futura uic-
 tricia pefacile moueremus: quibus patesceret e/
 uentus incertos: et nobis ignotos non a fortuna
 quæ nulla est: sed a deo omnino manare dispo-
 nente uniuersa æterno/rectoq; consilio: et sæpe i-
 scrutabili nobis: ut est dei magnitudo inscrutabi-
 lis quoq;: nisi a te propofita cogere mur digredi
 nimum: ni et duobus adhuc libris: quos de To-
 lerandis aduetfis ad te germane conscripsimus:
 eum locum exploratius tractauissemus. Quocir-
 ca ad rem dimissã reditũ deimus. Deberent enim
 qui fortunæ/non sanctis precibus bona: quæ de-
 poscimus: attribuunt quia improbis sæpe bona
 maxima concedi uident: illud animo uertere et
 intelligere: si prudentiæ et ueritatis lumen eis ali-
 quod unq̃ eluxit: uota/peritionesq; presentium
 cõmodorum/bonorumq; fluxorum a Deo iis fa-
 cilius indulgeri: quibus daturus nihil est maius:
 q̃ dilectis/uel filiis uel amicis: quibus maiora pa-
 rantur: eos ueto tales esse: quicq; cum malis bo-
 na quæppiam admiscere: non satis autem sem-
 piternis digna p̃miis: quos pro mercenariis deus
 non pro filiis habet. Nam ut quottidiano lucel/

Alia ratio

Vnde q̄
idē deus
mō cōce /
dit: modo
negat.

lo Mercenarius gaudet/nihilque ultra id aut spe
rat/aut poscit. Sic contra futurus totius rei hæres
filius/inspecta quotidiana mercedula/expectati
one uniuersi patrimonii postremo latatur. Sunt
quoq; nōnulli: quos deus tandem ē habiturus i
suos. Sed antea adeo molles/terumq; p̄sentiu af
fecti dulcedine: ut esse cum deo aliter nesciāt: ni
si prosperis illis adblandientibus rebus: graua
nulla / aduersaq; nisi etiam cum desperatione. la
turi: de quibus ē scriptum ad tempus credūt / et i
tempore tentationis recedunt. Et confitebunt̄ ti
bi/cum benefeceris eis: quos pientissimi dei ad/
mirabilis bonitas ad perfectum ut sensum / robur
que uirtutum aliquando pueniant: primum / ut
paruulos alit presentibus cōmodis ueluti gratis
et obsequiosis illecebris/fouet (sinu) continet um
bra, ab his fletum/tristitiāq; propulsans: esuris tā
dem : cum firmior ætas accesserit solidum / atque
asperum cibum / et aduersarum impetus rerū con
stantibus animis toleraturis. At uero q̄ uniuersos
deus se precantes non æque semper exaudiat:
Vni concedat: quod alteri negat: quod ē postre
mum quaestionis: restat absoluere. In quo mecum
nihil sum profecto dicturus: qui meminerim no
dū hunc omnē ab Aurelio maximo nostro in ci

uitate dei paucis his uerbis extricatū: resolutūq;
 plenissime. Quē: si placet audite. Si res secūdas i
 quit deus quibusdam petentibus euidentissima
 largitate non concederet: non ad eum pertinere
 istra quidem diceremus. Itēq; si petentibus omni
 bus eas daret: non nisi propter talia premia ser
 uendum illi esse arbitraremur. nec pios nos face
 ret talis seruitus: sed cupidos potius: et anaros.
 Stet itaq; merito in honore: et solio in eburneo
 suo coronata triumphet oratio: cui impingitq;
 inuri nullo quidem modo potest ulla ex parte ca
 lūnia: quin integra sint: quæ de illius uirtute/bo
 nisq; enarrauimus: sed hoc præsertim: q; expedi
 rissima præ omnibus sit: quæ ducat ad ueram: et
 expressam sapientia semitam: Quæ cum dixis
 sem: facto fine sermonis pleniq; laticia: singulis
 dimissus est chorus.

Nota:

FINIT DE
 INSTITVENDO SAPIEN
 TIA ANIMO
 .VII. LI
 BER:

EIVSDEM MATTHAEI
DE INSTITVENDO
SAPIENTIA ANI
MO . VIII . IN
CHOAT
LIBER

ARGVMENTVM.

Ostremo isto libello omnia super huma
p na / diuinum ueluti inuentum / et uitae
forma / atq; magistra extollitur sapiētia:
Suaderur deinde omni eam studio / labore / per
petuitateq; querendam: additis sanctissimis uiris
illis: qui dies / noctesq; in hoc laboriosissime desu
darūt. Inducūtur quoq; multorum philosopho
rum / illustriumq; gentilium: qui per omnes fer
me uitae horas ut saperent laborarunt: incitamen
ta miranda. Additur ardor imensus praestantissi
marum quarūdam prisca temporis foeminarum
quae in hoc possunt cum uiris de laude contende
re. De dictis denique carptim habetur epilogus.
et relata uirgini gratia stringuntur lora octauo
Colloquio.

Estat nobis tandem totius suscepti
 operis postremam tibi iam partē Se
 uerine referre: ad quā dūce et oppi/
 rulate mibi deo trāsgressus au eo
 idonee cū aliis eā adiūgere: efficere
 que meo hoc extremo pro uiribus studio: ut quæ
 sita sapiētia/ ac prope cōphensa legētes ad sui a/
 morē alliciat: agnoscantq;: quod ē plane uerissi
 mum sapiētiā sine deo constare non posse: ne/
 que sine rebus: quæ dictæ antea sunt: fieri quēq;
 sapientem. Et ulterius certe psuasum ita cuique
 prudētissimo uellem/ ne iam esset: q; eam quære/
 rer ex abditis latebris temeritatis humanæ/ et in
 extricabilibus philosophorum ambagibus atq; i
 nolucris uero deo magistro/ et perenni fonte: un
 de illa scater: aut neglecto/ aut fidelissimis p̄cibus
 non inuocato: Qui p̄missam illam humilibus/
 et uera pietate p̄ditis ementiri utiq; nescit: tāetsi
 cū auxilio diuino suo humanā quoq; sedulitatē/
 et operam poscat mente affecta xterna ea boni/
 tate: qua et hominē cōdidit instrinctu/ atq; natu/
 ra ad sapiētiā incitatu/ ex cōmodū: ut hac ratiōe
 digni plane reddamur eā annitētes laborātesque
 fascipe: quā dignat ille sponte largiri. Vnde ab
 eodē idcirco illud nobis dictū ē/ suaſūq; uehemē

Humana
 sedulitas.

No.

ter. Querite et iuenietis. Petite et accipietis. Pul
sate et aperietur uobis. Quemadmodum enim sol
suo fulgore celestium corporum omnium lucenti
am alit atque distinguit: et reliquum mundum om
nem in girum perpetuo motu collustrat: qui tamen
idem: si crasso obice atque imperuio excludit: cum
ta. cæca furuaque relinquit: Singularis perinde dei ma
iestas atque seruitas prima quidem et una lux est: qua
æternis suis radiis eos omnes ad sapientiam ueram
erudit: quæ contra eam aditum non abstruunt: et cor
non obdurant: quo minus ad se ingredi possit:
magis autem ita se comparant atque disponunt:
ut apertæ sapientiæ lumen in iis facile possit ac
cendi. Depulsa igitur eorum iam hæresit: qui ne
que conciuem nostram esse sapientiam putant:
neque lares inter humanos offerre se hospitem. Re
posita quoque et consuturæ argumentis haud lan
guidis ueritate: et semita: qua ad sapientiam tendi
tur: et ad illius fastigia iam erectis ueluti machi
nis: schaliscoq; admotis: unum hoc superest: incende
re omnes ad studium operamque sapientiæ enixe
nauandam: sine qua nostra profecto hac opera
neque magnum deus aliquid: neque salutare a
git in nobis. Nam tætes per se ipsum deus nolen
tem etiam: ac reluctantem locupletare sapien

Not.

ria uirtute omniq; alia potest: non ille tamen ab
 soluta potentia: sed ratione æquitateq; agendo
 defungitur. Etenim sanxit (quod par erat) et su
 um esse / et nostrum quicquid exequitur probe /
 atque sanctissime ad beatitudinem uirtus huma
 na. Summ dixerim per eius præmouentem / et ex
 citantem nos bonitatem. Nostrum æque per ob
 sequentem / ac coagentem assensum / et illud uo
 luntatis arbitrium: quod liberum nobis est at
 tributum. Indiget igitur hominum salus omni
 no diuina gratia primū: et nostro studio simul /
 opera / labore / ratione / consilio. Quocirca in uo
 labilem illam ratamque Augustini sententiam
 qui de se curat / et cogitat intento animo uerset /
 non tam uerba simplicia: q̄ succū uerborū exa
 minās Qui fecit te sine te: nō saluabit te sine te.
 Qua ī re ad memoriā illud mihi nūc reuocat (ne
 scio uerū an iocosū iuērū) eius scilicet q̄ plapsus
 ī fluuiū / et despata uita iā ppe clamitabat q̄tra uī
 poterat succurre Minerua. Succurre Minerua: et
 q̄ ab aggere fluminis afflictabat amicus: duc bra
 chia sodes. duc brachia / et deam uoca alta uoce
 monebat: q̄ certe satis minime eēt Mineruā ro
 gare: seq; d̄ferere. Quare mecū cū reputassē hoc
 loci o Seuerine q̄ diligēs studiū cura / opa / sudor

O iiii.

Gratia et
coopatio.

sapientiaē esset adhibendus: deque ea una maxi-
me re tum mihi differendum esse cogitatem: in
Caelum me tamen conuertens: ita affatus sum il-
lum. Ut tuo auspicio Caelse tanquam uia quadā
rationeque rectissima procedat oratio: si tu de be-
ata ista sapientia melius: quā ego rimatus es aliquid
cupio dicas. Id enim certum tanquā uestigium quod
quid admonueris: tutissimus sequar. Cui hylari-
ter ille Tibi liberum esto sectari: quod hac in re
mauis dux rerum Matthae: quippe quod poteris ple-
ne/grauiiterque tractare quicquid uidebitur tibi p̄-
stantius: et qui te sapientiaē totum addixisti iam
dudum. Ad quem et ego subridens nimis amice
mihī inquit tribuis semper o Caelse: ut uehementer
indoleam tua ab opinione longe abesse re ipsa.
Deum attamen p̄cor tantum mihi ingenii caeli/
tus dari: ut expectationi tuae/ceterorumque de me
Caelse respondeam. Non discedens igitur ab insti-
tuto eodem meo cohortabor uniuersos/ et mihi
ipsi uel maxime calcar adiciam ad currendū ad
sapientiam alacrius: qua nihil ego uel maius uel
deo quippe proximius nosco: si nō ē ipsa deus/ et
a deo certe progenita ante cetera: quae aeternus
ipse/atque mirabilis mirabiliter condidit. Quam
talem et colendam nobis: et diuinis honoribus

CAELS.

MATT.

Eminētia
Sapiētiaē.

existimābo semper habendā: Sed quæ etiam mi
nor ē israel hominūq; dūtaxat affinis: neq; fuerit
mihi non maior humanis omnibus bonis. Hæc
ē enim p̄biratis omnis/et sanctitudinis mater.

Hæc et humanæ præterea uita/atq; actionis nor
ma: qua admonemur/atq; instruimur quæ cuius
que officia p̄pria/quæ honesta/quæ turpia/quæ
liberalia/quæ seruilia. qualia quæ agimus: quæ
ue omittimus. Quid ætatibus/gradibus/locis / tē
poribusq; conueniat. Quæ deo/ quæ hominibus
æquius sint tribuenda: ut sacra/profanaq; tractā
da. Qua deniq; (ut aiūt) alea in iis ludēdum sit:
quæ singulas p̄ horas/atq; momenta accidūt in
uita/ac humanis quibuslibet rebus: De qua no/
bis cōcedat optimo iure splēdidissimū p̄coniū et
elogiū illud decātare licentius: quod de philoso/
phia sui sæculi Aneus Seneca uerbis his fecit Hu
ius opus unū ē d̄ diuinis/hūanifq; uerū iuenire.

Seneca.

Ab hac nūq; discedit iusticia/pietas/religio/et ali
us oīs comitatus uirtutū cōfertarū/et iter se coha
rētū. Hæc docuit colere diuina/diligere hūana.
Profecto huic plus debere: q̄ diis: nisi ipsā no/
bis dii tribuissent. Quippe hic Senecā nō stoice
mō /splēdidissimeq;: sed christiæ locutū affirma
re nō dubitarē: si ubi deos noīauit: q̄ aut d̄mōēs

No.

Aurea
sentētia.

aut nulli sunt: numen in psonali trinitate unicū
singulareq; dicere potuisset. Quod ex se nō po-
tuit: quoniam nisi per reuelationem: aut fidem:
qbus opinamur eum caruisse: tam alta cognitio
non uenit ad homines. Adiecit etiam sapientiā
nulli obuenire fortuito: Sed quemq; illā sibi de-
bere: quo uerbo magnifico / atq; sanctissimo / si
ante dormiui: nunc qdem a somno me magnus /
et grauis iste philosophus excitat / cum eam dicit
quēq; sibi debere: Suspirareq; me cogit torporē
p̄teriti mei temporis q; quantum forte licuerit
non me illi tantum addixerim: ut me fecisse nūc
mihi blandiri humanissimo tibi placuit Calse.
Quicqd attamen adhuc superest mihi uel ocii /
uel temporis / uigorisq; uel animi sacra: et o candi-
da en tibi quidem uoueo sapientia: quem a te si
non gloriosa Regina propuleris: non desperabo
sterilior hactenus ad frugem meliorē adhuc pos-
se redire: Pulsabo: ut me edoces: tuas fores quot /
tidie supplex. Teram postes / tua sanctaq; limina
p̄tæque atrii euigilabo tuis: si quo modo accessū
ad te fortasse promerear. Qui si etiam secretiori
tuo cubiculo non me dignū satis habueris: me /
diam tamen / et patulam aulam adiisse / et cele-
brasse tuam: non quidem ducam inglorium: ita

per omnia iuuas / et ornas te beatissimam concu-
 piscentes. Sed iam sane rem nostram uiri patres
 prosequentes : ut cœpimus : uiam ad eam unde /
 quaque quaeramus : quam satis : si ipsi haud certe
 uidemus : assumantur duces ii nobis / atq; uecto /
 res / qui in sapientū numerū relati iam sunt : eaq;
 in caelesti nunc gloria aspectu manifesto fruunt
 Qui quantum obseruare hactenus potui : non
 una omnes / altera ue. sed multiplici quidem ad
 eam progressi sunt semita . Sed ex omnibus pri-
 mam / atque potissimam esse nemo dubitabit :
 quam tu Cæse dixisti : dei Timorem : et cætera il-
 la : quæ inter hos dies deinde sunt enarrata . Ast
 ego præterea tamen (quod expectatur) ut aliquid
 dicam : et ad hoc constitutum elabi sub silentio
 tempus non sinam : monstrabo quantum profec-
 to me deus adiuuerit : quātope ad sapientiam cō-
 quendam / atq; tuendam sit opus studii / lectionis
 que sedulitas / sacrarum litterarum imprimis / et
 earum subinde : quæ humanitatis nomen / atq; p̄
 coniu optimo iure meritæ sūt : i qb; recte suscep-
 tis quæ deus bōe oblectatio : q; fructus : quæ digni-
 tas ? Nā in his liberales oēs artes / officiorū cōmodi-
 tas / religio / s̄c̄t̄itudo / iusticia / cōplexarūq; uirtutū
 oīum multitudo fulget gloriosa / atq; mirabilis.

Studiū lec-
 tioq; assi-
 dua.

Nosq; suauissimus ille sapientiae odor rapit/et tra-
hit quo poptamus:et ad id incedit qd̄ quaerimus.
Sed ad egregium hoc sane munus incitamentū
reperire nullum equidem maius possum:q̄ sapiē-
tum plane hominū:qui his studiis delectati / in
eorum semper amore /dulcedineq; uixere:exem-
pla p̄clara:quae generosis animis ad probitatem
omnemq; uirtutem stimulos acriores solent ad/
mouere:q̄ uerba/atque p̄cepta:quoniam gran-
dus profecto est effecisse qppiam dignum lau-
de:q̄ commemorasse/ac suafisse. Moysen itaq;
tantum/tanque diuinum apud nos uirum ad /
miremur imprimis:et eundem magistrum / doc-
toremque sequamur :qui ad summum sapientiae
culmen non prius euasit:q̄ aegyptiorum ante di-
sciplinis:deinde litteris sanctis imbutus. Ad hoc
ipsum paruulus Daniel pari ratione nos prouo-
cat :q̄ impuber Caldeorum disciplinas edoctus
ad precoquam etiam postea rerum diuinarum
sapientiam nescio accesserit an puolauerit sic te-
pente compertus / et probatus est sapiens. Sed
ipfi neque Christi discipuli alia ratione uiaque:
q̄ doctrina praecipua ad sapientiam peruenere:
quam uulgares quidem ipsi / ac maiore ex nu-
mero simplices et rusticani cum non ha /

Vis exēplo
rū.

Moyfes.

Daniel.

Apostoli:

berent: neq; a magistro homine amplius per æta-
 tem arripere essent idonei: in linguis cãdentibus
 uisibili aspectu delapsus spiritus sanctus omnem
 mirabiliter illos et ueritatem/et sciẽriam docuit:
 ut nõ iam piscatores/et nũmularii: sed supra phi/
 losophos cunctos/omnifariãq; doctrinam magi-
 stri et haberentur et essent. Petrũ oro cum legi/
 mus: illius ne uerba humani ingenii/præsentiq;
 facundix esse uidentur/an coruscationes cali/
 atq; tonitrua? Qua uel admiratione suis in epi/
 stolis Ioãnem adducam: quas charitate: quã do-
 cet esse deum: quoquo te uertis dephendis arde-
 re? Tacuerim Euangeliũ: quod admiratus ma-
 gnus noster Aurelius: Si paulo altius tonasset in-
 quit: totus illud mundus capere nõ potuisset? qd
 de Apocalipsi dicam/ cui laudem tantam/ rãq; ad-
 mirabilem hanc faceret eruditissimus Hierony-
 mus defert Apocalipsi Ioannis tot habet myste-
 ria: quot uerba. Parum dixi. Pro dignitate ope-
 ris ẽ omnis laus inferior. Sunt et Iacobi quoq; et
 Iudæ fratris Epistolæ: in quibus tanetsi non splẽ-
 det: ut mihi uiderur: tam eminens/ admirabilisq;
 doctrina ob id credo /q; tam graues non essent
 causæ: neq; tam periti forsitã illi: ad quorum pro-
 fectum elaborabant: ut necesse fuerit profundi/

Petrus.

Ioãnes.

Iacobus
Iudas.

Paulus. tis scribere: succi et pabuli tamen plenæ et mota /
 les admodū sunt: et præcepta continent exactæ /
 perfectæq; doctrinæ. Paulum apostolum uero ne /
 mo mea sententia mirabitur satis: nisi qui plusq̃ /
 Not. mortalis sentit / et sapit. Nam uerba illius singu /
 la aurea sunt. rerum ordo mire dispositus. Vis et /
 expressio sgyptæ: itortaq; fulmina. eloquutio ue /
 ro omnis lactei fontis et mellei: In cuius anima /
 ueluti ī theatro deiq; sacrario præmatura primū /
 legis institutio ueteris: et in synagoga profectus: /
 deniq; tanta post Christi fidem doctrina condi /
 ta ē: ut eam cū in orbē terrarū spageret / ac disse /
 minaret: nō se tū qdē: sed deum in se uel ex se lo /
 cutū fuisse: ipse sit testis. ipse sit præco. Taceo hoc /
 Origenes. loco Origenē: cuius sex milia librorū gloriatur /
 Chrisosto se legissæ Hieronymus. Taceo: qui ex græcis insi /
 mus. gnis ē titulo aureæ linguæ: Ioānem. Taceo Basi /
 Basilius lium cognomento magnum. Ioannem Dama /
 Dionysius scenum alium. Dionysium Ariopagitam angeli /
 G. nazāz. cæ uirtutis / atque naturæ perscrutatione clarissi /
 Athanasī mum. Gregorium Nazanzenum nostro Hiero /
 us. nymo discipulo gloriosum. Athanasium Alexā /
 drinum episcopum Cyprianum celebrem carta /
 ginensium Antistitem: aliosque per multos ex /
 græcis summa sanctitudinis / et immortalis no /

minis uiros. Ad latinos autem nostros accedo libentius: eos maxime: qui post Apostolos domini numerari merito mihi posse uidentur: Ex quibus plane: si me non fallit (quod non sentio) amor: prima gloria dignissimum habeo nostrum A. Aurelium quippe qui ad annos usque septem et septuaginta: quos uixit: nunquam desinit ab inquirenda sapientia / ac ueritate nunquam quieuit: nunquam et diuinum iuuenis sudorem absternit / donec ueluti fugientes ambas simul attiperet / atque teneret: sapientiam dico / et ueritatem: incitatus ad hoc primum: ut narrat ipse: puer adhuc ab Ciceronis Hortensio. Discebam libros eloquentiae inquit: in qua eminere cupiebam, Perueneram in librum quendam cuiusdam Ciceronis: cuius linguam omnes fere mirantur. Liber ille ipsius exhortationem continet ad philosophiam / et uocatur Hortensius. Ille uero liber mutauit affectum meum: et ad te ipsum domine mutauit preces meas / et uota / ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi omnis uana spes / et immortalitatem sapientiae concupiscebam astu cordis incredibili: et surgere iam coeperam / ut ad te redirem. Non ego ad linguam referebam librum illum neque mihi locutionem: sed quod loquebatur persuaserat.

Augustinus.

No.

Deinde inflammator fide suscepta a litteris sanctis effectus: quæ interim euoluerit irrequietus ille. Quæ indagatus. quæ ab eo suscepta. quæ lecta. quæ scripta. quæ ditata. quæ enartata nemo aut assequutus aut emensus est satis ita euincunt illius studia atque uigilia cuiusque otium ac diligentiâ. Laudatur præfenti hoc tempore Petrus Lubar/dus sententiarum magister appellatus: et Gratianus frater Decreti digestor atque compositor. Laudantur Theologi illi tam multi: quos schola Parisiensis disciplinarum: ac imensa subtilitatis artifices dedit: Albertus magnus. Alexander Ales. Thomas Aquinas: et cæteri recentes magistribus Dominiceus Seraphicus (hæremitanus) Carmellusque ordines gloriantur: quos nominatim inducere breuitatis causa prætereo. Hos et ego merita laude nullo modo fraudabo. Sed audebo semper non iniuria longe illis tanquam principem Augustinum præferre: a quo illi pendent: et ceu riui a primo et claro illo fonte scaturiunt: ut qui eorum doctrinam optimam: atque sanctissimam adepti sunt: et in ea clari euaserunt: his quippe Augustino principi acceptum habere omnino conueniat. Cui perinde: qui sacris in litteris sapiat aliquid: incognitus est extremus labor: curaque sciendi

No.

Hieronymi dñi : qui uite suæ anno centesimo
 proximus et debilitati iam corporis uix cohæren
 te compage/nunq̄ tamen elanguit ita aut certe
 contabuit:quin feruidum/infenescentemq; ani/
 mum nullo non die ad sapientiã / atq; doctrinã
 magis/ac magis semper extenderit : cuius diuinũ
 ingenium/et linguarum omnium absolutam/in
 comparabilemq; peritiam/et i quia regnat : eloquẽ
 tiam obstupescunt tñiuersi/et summis in calum
 niis laudibus tollunt. An nõn uirorũ iste ita mirabi/
 lis/atq; sanctissimus preliatus est cum difficulta/
 te/potentiaq; naturæ?cũ recte pronunciandi he
 braicam linguam:quam discēbat:contẽtione dẽ
 res impeditiores:quibus non satis poterat anhe/
 lantia perfracta inculcataq; uerba illa proferre
 (Res inaudita)ferro æquandos sectori concessit
 et tradidit?Quantum de Ambrosio Mediolanẽ
 sium Antifrite dicendum et mihi esset:si comp̄/
 hendere eius splendõrem et dignitatẽ/et in fru
 ctibus laborem tẽmpus mihi concederet ? Cuius ui
 ta fuit semper in subtilissima inquisitione ueri/
 tatis/et sapiẽtiæ?Qui tot librorum dignissimorũ
 uolumina reliquit a se composita /in qbus nõ ui/
 deas facile:quod stupeas magis illorũ ne copiã:
 an certe eruditionem/et grauitatẽ?Quid de Ro/

Gregorius mano patre Gregorio suis satis laudibus dignū
ac meritis referam/qui in gubernatione/quotti/
dianoq; fragore apostolicæ sedis.et strepentissi/
mæ curiæ neque destitit unq̄ ab expeditione sa/
pientix/studiorumq; labore etiam uariam inter
ualitudinem sape adeo:ut supra reliquos Ponri/
fices/ecclesiæq; doctores/in ipso potissima gloria
niteat ex morali doctrina/affluentia/lenitateque

Thomas. sermonis /At uero amorē litterarum imensum/
sudoremq; perpetuum Aquinatis beati quis cre/
diturus esset:si quæ habentur i manibus opera
non loquerentur/cuius ingenio:atque labori¹ reli/
qua recentis sæculi ita cedere mihi nempe uiden/
tur ingenia: ut parua magnis/et pauca q̄pluri/
mis eiusdem uirtutis / et fortis:etiam si eo in ge/
nere litterarum multi coxui sint acutissimi atq;
mirabiles/et addiderint inuentis plura subtiliter
Nam ex illa ingeniorum multitudine rāta trac/
tauit et scripsit unus ut si nūquā uir iste dormis/
set /nullaq; corpus in parte curasser : si calamus
nunquam ex digitis excidisset:aut plurimis dicta
re notariis non destitisset: si et lectores diuersorū
operum illi semper aliquid auribus instillassent /
ac suffurrassent: nihilq; eorum quæ uel legerat/
uel audierat obliuisci potuisset:adhuc danda mi

raculo mihi plane uideretur ubertas tanta/beata
 quæ et inexhausta:quã litteris consecrauit indu
 stria. Extãt inumeri alii illustres sanctitate p̄cipu
 aq̄ doctrina huiusmodi uiri:q̄ p̄ studia/perpetu
 osq̄ sudores:atq̄ uigilias ad fulgorẽ sapiẽtiæ in
 defessi cucurrerunt:et gratia eis deniq̄ afflãte di
 uina illam tenuerunt:quos in sapientum nume
 rum si non admittimus: cubitum abeat sapien
 tia : de quã nihil præter nomen et strepitum lu
 dificati teneamus. Sed si eos: ut res est: sapientes
 suspicamur: qui non modo imaginem sapientiæ
 deprehenderint : sed rem certe | ac ueritatem:
 tum alacres quantum quidem animis possumus
 uel peruolare uel currere/duces eos consectemur
 ad eum saltem sapientiæ gradum anhelantes : q̄
 medijs: ut diximus: ab hominum uita non exu
 lat . Accedant hoc loco et auxilio nobis post ho
 mines sanctissimos nostros Philosophorum
 perpetuæ uigiliæ prodigiõsque conatus | pon
 gentiores fortasse q̄ exempla. nostratia . Qua
 Augustinus ratione quantum omnem Ciu
 ratis Dei librum gentilium Romanorum re
 ferit exemplis ignauiam Christianorum gra
 ui censura demordens | et turpi dignam ru

bore calūnians: si pro regno celorum torpentius se gesserint: laboribusq; pepercerint: q̄ gentiles illi pro regno terreno. Quid itaq; non fecit ut sa- peret: humanarū rerum stupor: et delicia Plato? De eo enim viro prope diuino/incomparabiliq; philosopho scribit multa Laertius luculētē: atq; fideliter: Testatur et noster Eusebius in p̄parati- one euāgelica longe maiora. Hæc præfertim. Ab sanctis hebræorū litteris præcipuā suā omnē illū traxisse philosophiā. Inde edoctū asseruisse Qui iuste/sancteq; uixissent: post mortē ad beatorum insulas proficisci: et ibi uacuos omni qdē incom- modo sūma in beatitudine degere. Contra q̄ im- pie: ad imania supplicia: quæ tartarea appellat: raptari/pq; osores Angelos cruciari. De uno autē deo / ac prima causa eū e nostra pene fide dispu- tantem inducit. Qui et docet habere quasq; ani- mas tutores Angelos. Futurūq; diuina uirtute / atq; potentia uniuersale de cūctis iudiciū. Multa q; miranda alia eruta de profundis diuinisq; te- sauris: qui conditi erāt solos apud hebræos. Ad quæ prædara non pauca hinc inde collecta uir magna doctrina noster Guarinus adiecit uno di- gesta libello de uita Platonis inscripto. Deinde Marsilius Ficinus admodum meus pleraq; egre /

Plato.

Guarinus

Marsilius.

gia de illo notiora nobis effecit: qui uitam totam
 fere consumpsit in traducendo. ex græcis fonti/
 bus latinam in linguam quicquid repperit unq̄
 a Platone compositum. ut apud græcos latinos/
 que nihil iam ferme plâtonicum manserit: quod
 opera ad nos eius aut non commigrauerit / aut
 reformatum non fuerit: ex quibus auctoribus
 omnibus latissime constat nō purpurato illi mol
 liusque accubanti sapientiam assurrexisse / aut for
 tuito / sorteque obuenuisse: Sed ei: q̄ iuuenis quæ
 rens et eruēs undequaq; doctrinam: audiuit pri
 mum / atq; expressit mirabiliter Socratem. Quo
 uita functo Cratilo et Hermogeni / philosophi /
 am gloriose tuentibus se in discipulum dedit.
 Qui deinde annos duo de triginta natus Mega
 ram ad Euclidem se contulit. Qui rursus ab Eu
 clide ad sacerdotēs / barbarosq; prophetas: ut cele
 stia etiam acciperet: transiit. Qui neque sædato
 desyderio longius procedere sibi statuerat: nisi il
 lum quo minus potuerit Astæ bella interceptissēt.
 Huius tanti exemplo philosophi diuus noster
 Hieronymus Paulinum compresbyterum precla
 ra una illa epistola: quæ ad Bibliæ frontem ap
 posita ueluti monile coruscât: ad sacrarum litte
 rarum studia incendit / et prouocat quanto ni /

HIERO.
 ad Platone

xu'contentioneq; potest: illū referens post sapiē
tiam peregrinantem / uirōsque doctissimos om
nis audire satagentem ægyptum totam p̄agias /
se. Ad Architam Tarentinum ex ægypto diuer
tisse: et illam oram omnē Italia: quæ magna quō
dam gr̄acia dicebatur: laboriosissime collustras
se: ut qui Athenis magister erat: et potens: cuius
que doctrinam Achademix gymnasia persona
bant: peregrinus fieret: atq; discipulus: malēs alie
na uerecunde discere: q̄ sua impudenter ingere
re: Qui deniq; cum litteras quasi toto orbe fugi
entes persequerē: captus fuerit a piratis: et crude
lissimo Dionysio Tyrāno uenundatus: cui infra
cto paruit imutatoq; uultu emptore gloriosior:
atque liberior: ita captiuus: et seruus: quoniam
philosophia Platonem tuebatur: stulticia Regē:
A quo tandem tanta post detrimenta: atq; peri
cula diuinam hanc uocem emanasse auctor ē Ci
cero O beatum illum: cui ī senectute etiam con
tigit sapientiam uerasq; opiniones assequi potuiss
se. Qua et artissime cupiditate sapiētix Pythagorā
dixerim: q̄ quoniā Platonē ætate longe p̄cessit:
memorādus mihi iure antea fuerat: sed ita acha
demici sumus: ut Plato nobis primus semper oc
curret. Nam et ipse ægyptum lustrauit. perfarū

Nota.

Pythago.

magos adiit. Memphiticos aggressus ē uates. ul-
 timas terras et barbaras gentes: oraſq; diſperſas/
 et uasſas pedibus obiit. Flumina maria, ſtagna/
 que tranſiit/quaerens ſemp̄ unde plus ſaperet/
 magis magiſq; proficeret. Quo tanto labore ad
 id ſapientiaꝝ/auctoritatisq; peruenit: ut quicqđ
 ille precepiffet i litteris/ac diſciplinis: quas in Ita-
 lia maxime docuit: alia nulla a diuncta ratōne ab
 omnibus acciperetur: ſatisq; foret inducere quo-
 ties eſſet de re aliqua quaſtio Pythagoras dixit:
 Vnde quicqđ nobile tum ferebatur in philoſo-
 phiaꝝ ſtudiis pythagoricum putabatur (Nōdum
 enim ulla bonarum artium celebritas penes græ-
 cos floruerat) ut propterea ei diuini qđdem ho-
 nores delati ſint /q; quæ ab aliis immenſo ſudo-
 re collegerat/ſummo ſtudio/ amoreq; doceret.
 Quem et nihil ad poſteros ſcriptis tranſmiſiſſe
 ſed uiuo ore ſua inſtituta tradidiſſe pleriq; con-
 tendunt: ut ab eo nihil relictum dicant præter
 paucula quædam: quæ filia de eius commen-
 tariolis collegit. Sed Laertius perquã multa ab
 eo ſcripta commemorat: et librum de uirtu-
 te herbarum ſcripſiſſe eum memorat Plini-
 us. Sed fidem in hoc nihil obſtringo meam.

Pyt. dixit.

No.

Democri
tus.

Verum diuersitas tamē hęc hinc est suborta for
tasse/ q̄ plures eodem ferme tempore eiusdem
nominis/ hoc ē Pythagoræ/ extitere philosophi:
deque iis etiam consamii nōnulli: aut quoniam
eius scripta non habentur in manibus ulla. Cre
ditur ab Socrate itidem nihil memorię traditū
scriptis: sed quę candido ille/ sanctoq̄ ore docue
rar: ea Platonem discipulorū gratissimum pluri
ma in uolumina retulisse: et propriam ingenii
admirabilis sui laudem p̄ceptoris consecrasse.
Sed scripserint: aut non scripserint quærere curi
osius abest a p̄senti p̄posito/ atq̄ negocio. mi
hi que facile cum quocunq̄ conueniet. Magis ad
Democritum uenio: de quo stupori semper id
mibi ē reputare quę ad sapientiam fuerit in eo
auiditas/ quę cupido. quę flāma. Qui patrimo
nio neglecto uel ut tradunt quidam peregre ab
sumpto penetravit ægyptum/ ad magos et ipse/ sa
cerdotesq̄ caldeos theologiam/ et Astrologiam /
et cum his Geometriã accepturus accessit. Tan
dem et rubro marī transmissio peruenit ad indi
am / eique cum Gymnosophistis contubernium
fuit/ atque congressus gente: ut ē Plinius testis:
quę ab exortu ad occasum p̄stans/ solē immo
bilibus oculis contuetur: et feruentibus harenis

toto die alternis pedibus infistit. Postea Ethiopiam adiit: ut sapientiam cœu tesaurum abditum ubiq; conquiretetur: quod quâdiu sibi uisum ẽ. cū idefesse fecisset: se priuasse oculis fert: quo a contemplatione sapientiae/ et maximatum rerum: quas perceperat: dulcedine/ uario quâminime alterius rei abduceretur aspectu. Incedat inter hos medicus/ ac coronatus sacro sapientiae lauro/ et at dentis ostri umbraculo reclus: quod mûsæ hinc: Inde uero liberalium omnium disciplinarum ceterua sustêret. M. Cicero noster æterna latini nominis gloria: cuius extremos labores in sapientiae frudiis/ etiam inter rei pu. ætus/ atq; procelas qui ignorat: est indignus profecto: qui magnū unq; aliquid atq; preclarum itelligat. Humano quippe/ an certe diuino eius tanta doctrina ingenio sit concedenda non facile uideo. Officia illius. Tusculanas quæstiones. Bonorum / malorumq; fines. De re pu. deq; legibus libros/ Hortensium. Catonem. Lelium. Consolationem in morte filia tollitæ. legite. odoramini patres. Quid (supreme deus) preciosius? quid sanctius? quid caelestrius unq; habitum est apud mortales? habendum ue spabitur? In his omnis omnium philosophorū doctrina ad unguem expressa. In his cunctarum

Nota:

Tullius.

gētium castigatissimi mores: et quæcūq; fuerūt
sanctissima leges. In his denique diuina omnia
euangelicaq; præcepta corruscant: cui si nostra
uiro fides illuxisset infusa: quippe illum in sanc-
torum numero teneremus: et insignem illi aram
atq; imaginē (puto) excitaremus: cuius recisū di-
uini eloquiū caput: et quæ pacē romæ peperat: de-
xeram manum pro rostris quoties (deus bone)
sum mihi uisus magna pietate conspiciere: atro-
cissimamq; eam detestari fortunam: quæ Popili-
um ingratiſſimum illum in theatrum tanti ho-
noris et gloriæ irritasset: quo nullum esset scele-
re maius. Gloriarī quoque nostra hæc ætas iudi-
cio quidem meo potuisset duobus miris ac splen-
didissimis subortis luminibus Ioanne Pico claris-
sima ex familia Mirandulensium Comitum. Et
Hermolao Barbaro patricio insigniq; Veneto:
si duas tautas nobis cæli imaturius non inuidis-
sent animas. Miraculo erant omnium oculis nō
dum barbati: in quibus tam præcox ingenium
tam capax accelerataque memoria niteret: ut
nosse ea ætate uiderentur quicquid latinis / gra-
cisque in litteris esset insigne. Loquor ex fide /
conscientiaque non ficta: quod Patres facile pos-
sum (Fuit enim uterque mihi notissimus atque

IO. Pico
H. Barba-
ritus.

ego nicissim illis gratissimus ac p̄rdilectus) Et
 Hermolaum quidem quo tempore eiusdem fa-
 milix Hermolaus propatruus noster erat Anti-
 stes agnoui Veronæ primum nondum puber-
 tatis annos ingressum et iam latine/graecque e-
 ruditum. prosa. uersu. pronounciatione. memoria
 stupori omnibus. Quo coalescente in patani-
 no gymnasio. Deinde uiro facto Venetiis. Ro-
 mæ tandem quoad uixit sum familiariter usus.
 Pico uero Mirandula in Fesulano Abbas annū
 totum gauisus sum hospite a Laurentio Medi-
 ce mihi commissio: quo in loco ocium ad sacra-
 rum litterarum maxime studia/linguamque he-
 braã perdiscendam commodissim um sibi delege-
 rat illectus : cum solitudine amœnissima quidē:
 et litteris grata : tum praclara biblioteca illa: quã
 nobis construxit una cum monasterio roto im-
 pensa spectabili Cosmus paternus auus Lau-
 rentii/ et mediceæ familiae princeps. et publicis
 insuper meritis / atque perpetuis putatus primus
 patriæ pater. Hos ambos ego iuuenes deprehē-
 di contintie alia nulla : q̄ litterarum cura / dulce-
 dineque teneri. Post rem sacram / auspiciãque
 diuina: quæ priusquam agerēt mane quicq̄: quæ
 rebāt: totas ferme horas/ diurnal æstate/ noctur/

Cosmus .

nas hyeme discendo triuisse: ut tantum omnifaria doctrinae cumulum assecuti essent: quantum sui temporis nemo ullibi agnosceret. Quale uero illud tuae gratiae maxime et potentissime deus quum adhuc prime lanuginis iuuenis romana incuria Picus nonigentas conclusiones/atque problema omnium scientiarum et rerum mirabilium affixit propendula albo parieti sacri palatii/et ad earum disputationem/atque congressum gentes uniuersas/et populos inuitauit? mentem ueluti infinitatis capacem tanta in orbis terrarum luce aures ostentare/et super omnes aeterni sibi nominis famam propagare. Quamquam ea tanta profiteri in quibus ad inuidiam usque/et suffusionem putarentur omnes prope superandi: opus nimis audaciae/iuuenilisque feruoris magis: quam plani/moderatique consilii a plerisque sit iudicatum: quod ingenue ille postea fassus est mihi apud deum factus humilior/et uulgi rumusculis/plausibusque: quibus iuuenis ferebatur: omnino despectis. Quum et fuit censura Pontificis adactus eorum partem: quae proposuerat: quasi christiana non essent ex fide/damnare. Sed quis modo accusabit aduersus electos: ut ait apostolus? Ludificatus non in tempe. non uesane, non rabide molitus est aliquid.

Magis uero disciplina sancta tua Iesu domine
 excitus / mox se cohibuit: et fauores / blādimenta
 que hominum: quæ aucupari se plane putarat:
 floccifacere cœpit / soli uirtuti / sapiētiaq; inferuire.
 Et quoniā recte philosophāti opus fore existi /
 mauit diuitiarum cura non implicari: portione
 imperii / et uectigalis: quota illi obuenerat: fratri
 concessa: non destitit assidue uni sibi studere / at
 que intēdere / et dies / atq; noctes ea uoluere: quæ
 uel ad sapiētiā / uel ad salutē putauit prinere.

Qui si primis ānis ob formā egregiā / et ualitudi
 nem ad uoluptatem ullam impurā unq̄ deflexit
 animum: mox resipiscēs / et satyricum illud sibi p̄
 cipiēs breue sit / quod turpiter audes: se freno uir
 ritus / ac p̄petua studiorum cura / solitudinisq; cu
 stodia ita coercuit: ut deinceps ad obitum usq;
 non cādide modo: sed angeliter degere mihi ui
 sus equidem sit. Parem in Hermolaum manum
 beata (nuncupetur ab aliis s̄ua) strinxit, iniqui /
 tas: qui Romæ pro imperio Venetorum quum
 esset Orator: et delatam sibi patriarchalem Aq
 legiæ mitram / et publicus / et eques auratus non
 repudiasset: tantæ reuerentiæ culpatus ē a Sena
 tu: ut dignitate fuerit / graduque utroque prohi
 bitus. Hoc loco: si causa locusq; deposceret de /

flenda esset tam imatura acerbaque duplicis gloria
 latini nominis: et rara uirtutis extinctio / atque
 iactura / non minoribus uel certe gemitibus: quæ
 a / pud Augustum atque Octauiam summus Poeta
 Marcellum funestre defleuit: Sed unum illud atten
 to / agendumque et mihi puto: ut horum aculeis ex
 citemur ad studia: quorum ardor / et cura ita pro
 pensa / et pertinax extitit semper in litteris: ut his
 uita longior si contigisset: eisdem quoque in omni
 doctrinae et sapientiae laude omnis facile concessit
 No. / sisset Italia: si non iam forte concesserat. Genero
 sis etenim animis ea uirtus / et probitas ingeritur
 acrius / atque infigitur quæ praesens oculis fuerit / et pro
 spectis incensa laudibus est: quæ ea sane: quæ ad nos
 transmittitur historiarum fide / ac monumentis:
 aut fama aliqua se auribus infert: nullusque certi
 or est oculo testis / et calcat profecto uehementius.
 Vnde illud euenit saepe / ut auditam rem aliquam si
 neglexerimus turpe non sit: quam uisam non amu
 lati suppudeat: ita certatim ad res praclaras oculi
 STRO. / currunt. Tum uehementer Stroza suspirans ni
 des usquam ne loci tu Mattheae inquit germina
 ullius tantae spei surgere / seque attollere. ut eorum
 compendio duos tantos fulgores amisisse ac quie
 MATT. / scamus? Ad quem ego ex quo uiuo mi Stroza

inquam nulla maior felicitas temporis ad fru-
 dia maxime: quæ præsens hæc nostra: adhuc perspe-
 cta est mihi sane. Habet enim Latio ferme iam
 toto hanc præcipuam et pulcherrimam nostrum
 hoc sæculum gloriam: et ab diuina providentia
 donum: ut non pauci alta spe surculi atque pro-
 pagines surgant et pululent: daturi omnibus in
 litteris et sapientiae studiis: si coaluerint: uberes
 fructus atque mirabiles: et reuocaturi nobis præcæ
 dignitatem et laudem: in omni genere bonarum
 disciplinarum et artium: quæ dudum graui ue-
 luti somno obdormiere. Sed iterum / iterumque
 miseranda et heu inuisa cælo fortasse tam felix
 nunc dies: quam caliginosa / et putris nubes cæ-
 pit offundere / ac permiscere: ut porro extime-
 scendum non minime sit: nisi cæptum incendi-
 um nostris ab tectis et domibus deus extinxe-
 rit: ne florens / et gloriosa Italiae dignitas:
 quæ grauida barbaris armis / et terroribus est:
 ad uandalicam et Gothicam rursus colluui-
 nem / barbariemque deficiat cum exicio bo-
 narum: quas diximus: surgentium artium omnium
 et amissione reliqui omnis splendoris / et gloriae
 eam iam præcipue occupate: præcipue infestate semper a mulla et
 inuida nobis Gallorum manu / armata iuecta que

Sybillæ. x.

(quod metuo) ab ultrice dñi iusticia contra p̄sen
tem magnorum nostrorum hominum sæuciã/
tyrãnidem /superbiam /auariciã /libidinẽ /reliq̄
que maliciã /bonos /ac christi pauperes ubique
uorantem. Sed ad rem equidem nostram iam re
deuntes: uiros cur tot cõmemorem: quãdo et pri
sca gloria fœminæ (quod ornamentum iam fer
me totum amisimus) non segniori sint nobis exẽ
plo: quarum plerasq; tantus amor: tãtaq; cupidi
tas ad sapiẽtiã euexit: ut ea in re cum summis
uiris potuerint sæpe de laude contendere. Quan
to miraculo (deus) in toto orbe atq; natura Sybil
læ extitere: extrabũtq; p̄petuo: Quas ex M. Var
rone decẽ fuisse Augustinus colligit: atq; Lactan
tius: quãuis nõnulli: quorũ apud nos minus ua
let auctoritas: plures: q̄ decem uaticinatas astru
ant. Quid illa austri Regina auditu mirabilius?
quæ ab ultimis quidem terris /patria /auitõq; re
gno dimisso Hierosolimam uenit: ut sapiẽtiã
ex uberrimo illo Solomonis fonte præsens hau
ririt: qui sapiẽtis fama /gloriaq; omnes ea tempe
state putaretur excedere: quam admirari: atq; ex
tollere eo iustius nobis extiterit: quo præconiũ
hac in re meruit domini Saluatoris: et horrendo
totius iudicandi orbis die contra desides statura

fit et de omiffa fapientia damnatura Iudeos.

Quã et generofit et aftruantis amore fapientia ani
mi amba uirgines illa Lafcheia et Axiothea fue
re? quæ cum fas Athenis non effet intactas puel
las prodire publice: fe mares cultu / habituq; uiri
li mentita / docentis Platonis auditorium diuiffi
me frequentarunt incognita? Eo uero tempore:
quo diuus nofter Romæ Hieronymus floruit
Paula, Blefilla, Euftochio / Marcella Cellantia.
Demetriadi aliifq; q̃ plurimis quanti doctrina et
fapientia fteterit ipfe non dixerim: Signidẽ ma
gni et beatiffimi illius uiri opera / adirionefq; de
clarant: quas maïdre quidem ex parte his illuftri
bus / atq; fanctiffimis fœminis infcripfit ille / atq;
dicauit. Quod fi de illuftrib; et eruditiffimis fœ
minis effet nobis curæ quicquid poffumus dice /
re / et obfequere òciũ / et tempus ad hoc: occur
reret Mufa illa lefbia Sapho: a qua carmen faphi
cum putant nominatum. Occurreret et illa Cen
tona: quæ tot uerfus uirgillii ad Chrifti propofi /
tum accommodauit / et traxit. Non deeffet Ame
fia atq; Hortenfia in orando mirabiles: Sed ui /
deremur forfitan nimitum in poetarum et orato
torum castra deferri: uel prefumere uniuersa cur
riculo tam paruo complecti: cum iam quidem

Lafchenia
Axiothea.

Paula
Blefilla
Euftochiũ
Macella
Celantia .
Demetris.

Sapho.
Centona.
Amefia.
Hortenfia

Q i

hora concessa decurrat. Quare auditis iam tantis: quæ enarrata de sapientia/uel conquisita labore/uel infusa diuinitus hactenus sunt: dubium nobis relinqui ne potest: quin sapientia / siue ob splendorem : qui in ea est: siue ob certitudinem/ et puritatem: quibus duabus rebus uere eruditur homo: atq; perficitur: partem maximam teneat felicitatis/et gaudii præ humanis cæteris bonis! Quin et uia rectissima sit ad uitam omnino beatam! Teneatur illud ergo certissime nullum rerum naturam totam habere compendium: cum quo possit sapientiam commutare. Vincit mortalia omnia illius species. Vincit magnitudo. Vincit honor. Vincit diuinitas: si tantum usurpari nomen hoc loco haud iniuria licet. Quod constare uobis libere sit fatemini Patres : iam satis pro tempore ista de re arbitror uos alternatim / meque dixisse dum excussa / repertaque est de sapientie dubitatione ueritas / et certitudo. Inductus Timor ipse beatus: qui ad illius imprimis nos dirigit arcem / et domicilium. Et cum ipso Timore consequta bonitas. Disciplina. Scientia: Vifque orationis / et dignitas. Dum et summo ad eam studio/ atque ardore diuini interuentu præ

Nota:

Epilogus.

fidii per exempla : et ea quidem maximâ atq; clarissima sumus inuecti . Quæ cum dixissem surgentes omnes ab amœnissimo ridētis naturæ tractu atque spectaculo recta subituri discessimus / hymnum mollibus uoculis uirgini pro gratia et honore modulantes : Illamq; precantes / ut in uita / morte / casu omni / et loco nobis adsit auxilio / Quæ propter nos peccatores facta ē genitrix dei / et caelestibus omnibus Regina sublimior.

DE INSTITVENDO SAPI /
 ENTIA ANIMO OCTA /
 VA ET VLTIMA
 COLLATIO
 FINI
 T.
 ?

Recognito post impressionē uolumine carptim
errata admodū graua perspecta sunt nulla. Nō
potuit tamē ita quaq; diligens oculus / manusq;
artificis semper in officio esse: quo minus in exi-
guis quandoq; peccauerit: quæ quōniam quilibet
uix doctus mediocriter agnoscere facile sane
poterit / aut uel corrigere / uel pertransire non pu-
tatum est oportere annotari ea curiosius sed pro-
bo cōmittenda esse lectori : Qui quisquis fuerit
ille sit fœlix.

M. Antonii Aldegathi Mantuani ad lectorem
Epigramma.

Illustret quæ uerè animum sapientiâ nostrum
 Qui cupit: et uerum noscere mentis opus.
 Matthæi monumenta legat clarissima Bossi:
 Sed legat: ut possit fruge leporis ali.
 Dogmata quod ueterum potuerunt noscere nūq̄
 Palladio cunctis pandit odore decus.
 Surgit opus sermone graui: moderamine certo
 Tenditur: et docta firmata pingit acu.
 Et pingui superas succo se tollit in auras.
 Cessat et in tantis copia nulla locis.
 Lector habe in p̄ciū: nihil ē quod lædat in illo:
 Sed lecto poterit sanctius esse nihil.

REGISTRVM.

Primo folio continetur Epistola deinde

A B C D E F G H I k L M N O P Q.

Omnes sūt quaterni excepto Q qui ē duernus.

Opus hoc Impressum ē q̄ accuratissima
 fide et diligētia licuit: sano distine
 toq; caractere a Pla
 tone de Be
 nedictis
 Bo
 noniæ
 Anno Salu/
 ris Milesimo quadrin/
 gentesimo / nonagesimoquinto
 Octauo Idus Nouembres. Laus Deo

© 1900 by the American Library Association

Published by the American Library Association

110 North Dearborn Street, Chicago, Ill.

Price 50 Cents

Copyright

1900

Library of Congress, Washington, D. C.

Annals

of the American Library Association

for the year 1900

Published by the American Library Association

L. van Goyen

Ex mutilado, pretando. the 2 fl. 1 a 4.

Series ten 128 fls; ten apenas 124

